

ქიზიზი

1982

6

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მედიის

652
1982/2

60

ჭოჩოსი

ეროვნული
იბლიოთეკა

ლიბერატორულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
ჟურნალი

საქართველოს მფარველთა კავშირისა
და აზარის განყოფილების
ორგანო

გ ა მ ო ც ე მ ი ს 24-ე წ ე ლ ი

6

1982

ნოემბერი
დეკემბერი

რა მშენებია ზღვა გეგეს, აქაბა,
რა მომავალი, ძვითყასი შედით...
ქალაქი—ჩვენი ქვეყნის უანჯაბა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

გ ა თ უ მ ი

აზარის ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლობა

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՏԻՐԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ბის გაუმჯობესების კურსის განსაზღვრასა და რეალიზაციაში, ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური და თავდაცვითი ძლიერების შემდგომ განმტკიცებაში.

წარუვალია ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის დამსახურება საქართველოში სო ახპარეზზე ჩვენი პარტიის პოლიტიკის — მშვიდობისა და მშვიდობიანი თანამშრომლობის, დამაბულობის შენელებისა და განიარაღების, იმპერიალიზმის აგრესიული ზრიკების მტკიცედ უკუდების, ბირთვული კატასტროფის თავიდან აცილების პოლიტიკის ჩამოყალიბებასა და განხორციელებაში, დიდია მისი წვლილი მსოფლიო სოციალისტური თანამეგობრობის შეკავშირებაში, საერთაშორისო კომუნისტური მოძრაობის განვითარებაში.

სანამ ლეონიდ ილიას ძის გული ძვერდა, მისი ფიქრები და საქმეები მთლიანად ექვემდებარებოდა მშრომელი ადამიანების ინტერესებს, მშრომელთა მასებთან იგი მუდამ იყო განუყრელად დაკავშირებული. კომუნისტთა, ყველა კონტინენტის ასობით მილიონი ადამიანის შეგნებაში იგი იყო და დარჩება ლენინური იდეურობის, თანამიმდევრული ინტერნაციონალიზმის, რევოლუციური ოპტიმიზმისა და ჰუმანიზმის განსახიერებად.

მძიმეა ჩვენი დანაკლისი, დიდია ჩვენი მწუხარება, ამ გლოვის უამს საბჭოთა კავშირის კომუნისტები, ყველა მშრომელი სულ უფრო მჭიდროდ ირანშებიან სკკპ ლენინური ცენტრალური კომიტეტის, მისი ხელმძღვანელი ბირთვის გარშემო, რომელიც ჩამოყალიბდა ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის კეთილნყოფიერი გავლენით. ხალხს სჯერა პარტიის, მისი მძლავრი კოლექტიური გონებისა და ნების, მთელი გულით უჭერს მხარს მის საშინაო და საგარეო პოლიტიკას. საბჭოთა ადამიანებმა კარგად იციან: ლენინის დროშა, ოქტომბრის დროშა, რომლითაც მსოფლიო-ისტორიული გამარჯვებები მოვიპოვეთ, საიმედო ხელშია.

პარტია და ხალხი შეიარაღებული არიან სკკპ XXIII-XXVI ყრილობების მიერ შემუშავებული კომუნისტური აღმშენებლობის დიდებული პროგრამით. ეს პროგრამა განუხრელად ხორციელდება. პარტია კვლავაც ყოველ ღონეს იხმარს წარმოების ინტენსიფიკაციის, მისი ეფექტიანობისა და მუშაობის ხარისხის ამაღლების, სსრ კავშირის სასურსათო პროგრამის შესრულების საფუძველზე ხალხის კეთილდღეობის გაუმჯობესებისათვის. პარტია კვლავაც ყოველნაირად იზრუნებს მუშათა კლასის, კოლმეურნე გლეხობისა და სახალხო ინტელიგენციის კავშირის განმტკიცებისათვის, საბჭოთა საზოგადოების სოციალურ-პოლიტიკური და იდეური ერთიანობის, სსრ კავშირის ხალხთა ძმური მეგობრობის განმტკიცებისათვის, მარქსიზმ-ლენინიზმისა და პროლეტარული, სოციალისტური ინტერნაციონალიზმის სულისკვეთებით მშრომელთა იდეოლოგიური წრთობისათვის.

უცვლელია საბჭოთა ხალხის ნება მშვიდობისადმი, არა ომისათვის მზადება, რომელიც ხალხებს თავის მატერიალურ და სულიერ სიმდიდრეთა უმიზნო სარგვას უქადის, არამედ მშვიდობის განმტკიცება ^{1938 წელს} ~~1938 წელს~~ ^{განმტკიცების} ~~განმტკიცების~~ ^{იდეით არის} ~~იდეით არის~~ აღიზნული დღის უუქურ-ვარსკვლავი. ამ კეთილშობილური გამსჭვალული ოთხმოციანი წლების სამშვიდობო პროგრამა, პარტიისა და საბჭოთა სახელმწიფოს მთელი საგარეო-პოლიტიკური საქმიანობა.

ჩვენ ვხედავთ საერთაშორისო ვითარების მთელ სირთულეს, იმპერიალიზმის აგრესიული წრეების ცდებს ძირი გამოუთხარონ მშვიდობიან თანაარსებობას, უბიძგონ ხალხებს მტრობისა და სამხედრო კონფრონტაციის გზისაკენ. მაგრამ ეს ვერ შეაჩევს ჩვენს მტკიცე გადაწყვეტილებას დავიცვათ მშვიდობა. ყოველ ღონეს ვიხმართ, რათა სამხედრო ავანტიურების მოფარულებმა საბჭოთა ქვეყანას მოუშნადებულს არ მოუსწრონ, რომ პოტენციურმა აგრესორმა იცოდეს: მას გარდუვალად ელის გამანადგურებელი საპასუხო დარტყმა.

საბჭოთა კავშირი, რომელიც ევრდნობა თავის ძლიერებას, იწინეს უდიდეს სიფხიზლესა და თავდაჭერილობას, უცვლელ ერთგულებას თავისი საგარეო პოლიტიკის მშვიდობისმოყვარული პრინციპებისა და მიზნებისადმი, შეუპოვრად იბრძოლებს იმისათვის, რომ კაცობრიობას თავიდან ააცილოს ბირთვული ომის საფრთხე, იბრძოლებს დამაბულობის შენელებისა და განაარაღებისათვის.

ამ ბრძოლაში ჩვენთან ერთად არიან მოძმე სოციალისტური ქვეყნები, ეროვნული და სოციალური განთავისუფლებისათვის მებრძოლები, ყველა კონტინენტის მშვიდობისმოყვარე ქვეყნები, მსოფლიოს ყველა პატიოსანი ადამიანი. მშვიდობის პოლიტიკა გამოხატავს კაცობრიობის ძირეულ საარსებო ინტერესებს, და ამიტომაც მომავალი ასეთ პოლიტიკას ეკუთვნის.

საბჭოთა ხალხს პარტია მიაჩნია თავის ნაცად კოლექტიურ ბელადად, ბრძენ ზელმძღვანელად და ორგანიზატორად, მუშათა კლასის, მშრომელი ხალხის სამსახური პარტიის მთელი საქმიანობის უმაღლესი მიზანი და აზრია. პარტიისა და ხალხის ურყევი ერთიანობა იყო და არის საბჭოთა საზოგადოების უდრეკი ძალის წყარო. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია თვალისჩინივით უფროხილდება შრომელთა ნდობას, დღენიადავ განამტკიცებს თავის კავშირს მასებთან. ხალხი პრაქტიკულად დარწმუნდა, რომ ჩვენი პარტია მოვლენების ყოველი შემობრუნების დროს, ყოველი გახსაცდელის დროს თავისი ისტორიული მისიის სიმაღლეზე რჩება. ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის ზელმძღვანელობით შემუშავებული საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის სამინაო და საგარეო პოლიტიკა კვლავაც თანამიმდევრულად და მიზანდასახულად განხორციელდება.

ლ. ი. ბრეჟნევის ცხოვრება და მოღვაწეობა მუდამ იქნება კომუნისტუ-

რი პარტიისა და საბჭოთა ხალხისადმი ერთგული სამსახურის შთაბეჭ-
ნებელი შაგალითი.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი,
სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი, სსრ კავშირის უმაღლესი
საბჭო გამოთქვამენ რწმენას, რომ კომუნისტები, ყველა საბჭოთა ადამიანი
გამოიჩენენ მაღალ შეგნებასა და ორგანიზებულობას, ლენინური პარტიის
ხელმძღვანელობით, თავდადებული შემოქმედებითი შრომით უზრუნველყო-
ფენ კომუნისტური მშენებლობის გეგმების შესრულებას, ჩვენი სოცია-
ლისტური სამშობლოს შემდგომ აყვავებას.

მ მ გ რ რ ბ ბ ი ს ბ ა ლ ი

დიდი და ნათელი დღესასწაული გვეწვია.

ჩვენი დიადი სამშობლო, მთელი პროგრესული კაცობრიობა ზეიმით აღნიშნავს ისტორიულ თარიღს — საბჭოთა კავშირის შექმნის 60 წლის-თავს.

ხალხთა ძმურ კავშირში გაერთიანებული ყველა რესპუბლიკა სასახელო რიგწევებით შეეგება ამ შესანიშნავ დღესასწაულს. მოწინავეთა შორისაა ჩვენი რესპუბლიკაც — საბჭოთა საქართველო. ამის შესახებ ხაზგასმით იყო აღნიშნული საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებაში „საბჭოთა კავშირის შექმნის მე-60 წლისთავისათვის მოსაწადებლად საქართველოს რესპუბლიკის პარტიულ ორგანიზაციათა ორგანიზატორული და პოლიტიკური მუშაობის შესახებ“. ჩვენი რესპუბლიკის თაობაზე ბოლო ათწლეულში მიღებული სათვალავით შეშვიდე ფუნდამენტური დადგენილება იმ ზრუნვისა და ყურადღების კიდევე ერთი ნათელი გამოხატულებაა, რომელსაც საქართველოს მიმართ აჩვენს ჩვენი ლენინური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებაში სხვებთან ერთად მაღალი შეფასება დაიმსახურა ლიტერატურისა და ხელოვნების მუშაკთა შემოქმედებითა შრომამ.

შორს წაგვიყვანდა ყველა იმ წარმატების ჩამოთვლა, რომელიც უკანასკნელ ხანს ქართველმა მწერლებმა მოიპოვეს. ამ წარმატებაში აჭარის მწერალთა ორგანიზაციის გარკვეული წვლილიც არის.

ჩვენი მწერლების შემოქმედებითი აქტიურობა განსაკუთრებით გაძლიერდა საბჭოთა კავშირის შექმნის 60 წლისთავის იუბილესათვის ზეადების დღეებში. ეს იუბილე არის ჭეშმარიტად დიდი დღესასწაული, ხალხთა მეგობრობის შესანიშნავი ზეიმი, მეგობრობისა, რომლის საილუსტრაციოდ მარტო ჩვენი ქალაქის — ბათუმის ჩაგალითიც კმარა.

დიდი გალაკტიონი ამბობდა:

რა მშვენიერი ზღვა გვაქვს, აჭარა,
რა მომავალი ძვირფასი ბედით,
ქალაქი — ჩვენი ქვეყნის ფანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

სწორედ ამ აღმოსავლეთისა და დასავლეთის შესაყარზე მდებარე უძველესი ქართული ქალაქი ბათუმი ოდითგანვე ხალხთა მეგობრობის ქალაქი იყო.

უზუტეხი ბათუმელი მოქალაქე ალექსანდრე თიროშვილი იგონებდა: როდესაც გასული საუკუნის მიწურულში ბათუმს საქართველოს ბულ-ბული, ხალხთა მეგობრობის მომდერალი აკაკი წერეთელი სწვევია, ბათუმელ ახალგაზრდებს აკაკის ეტლიდან ცხენები გამოუხსნიათ, თვითონ შე-ბზუნან და საღვურთან სასტუმროში ასე მიუყვანიათ პოეტი. სხვათა შო-რის, აკაკისადმი დიდი სიყვარულის ნიშნად, ამას საქართველოს სხვა ქა-ლაქებშიც აკეთებდნენ, მაგრამ ბათუმში მნიშვნელოვანი ის იყო, რომ ეტლში ქართველებთან ერთად შებმული იყვნენ რუსებიც, სომხებიც და ბერძნებიც.

ეს დღით მომზდარა, ზოლო როდესაც სადამოს ქალაქის საკრებუ-ლოში პოეტის საღამო გადაუხდიათ, უბილეთოდ დარჩენილი ზღვა ხალხი, რომელთა შორის არაქართველებიც ძალიან ბევრნი იყვნენ, შუალამდე ელოდა ღვოსნის გამოჩენას, რომ მისალმებოდა მას და თავისი სიყვარული გამოეჩატა. აი, ასე იცოდნენ მათ ძმობის ფასი.

დიდი მწერლები, მხატვრები, მუსიკოსები, მსახიობები, საზოგადო მოღვაწეები სშირად ჩამოდიოდნენ ბათუმში და მის სილამაზეს, ამ ქალა-ქის მცხოვრებთა სტუმართმოყვარეობას აღტაცებით იხსენიებდნენ. მათ პატივსაცემად ბათუმის სახლებზე გაკრულია მეწორიალური დაფები, ქუ-ჩებს ჰქვია ოსტროვსკის, გორკის, ჩაიკოვსკის, ესენინის სახელები.

„ჩემი აღფრთოვანება აღუწერელია. ეს დიდებული პირველყოფილი ღვთაებრავი სილამაზა. მცხოვრებთა სილამაზე... აღტაცებით აღავსებს სულს“.

ეს სატყვეები დიდ რუს დრამატურგს ალექსანდრე ოსტროვსკის ეკუთ-ვნის. სხვათა შორის, საპატიო სტუმარმა ბათუმის ზღვისპირა პარკში მაგ-ზოლია დარგო, რომელსაც დღეს მძლავრად გაუშლია ტოტები და ბათუმე-ლები მას ოსტროვსკის მაგნოლიას უწოდებენ.

„ესოდენ ბევრი და ასე იოლად ცხოვრებაში იშვიათად იწერებაო“, — აღფრთოვანდა მეგობრებს სერგეი ესენინი ბათუმიდან. მისი „ანა სნეგინა“, „შაგანე“ და რუსული პოეზიის კიდევ სხვა შედეგები სწორედ ბათუმში დაიწერა. ჩვენს ქალაქს ესენინმა შესანიშნავი ლექსი მიუძღვნა.

ჩვენი მხარის, ჩვენი ქალაქის კიდევ ერთი დიდი წეგობარი უნდა გა-ვიხსენოთ, ბათუმის მახლობლად, მწვანე კონცხზე, დაწერა ანტონ ჩეხოვ-მა თავისი მოთხრობა „მწვანე რკა“, რომლის ერთ-ერთი გმირი ქართვე-ლია და მოქმედებაც ძირითადად ჩვენთან, საქართველოში მიმდინარეობს. საინტერესო ფაქტია ისიც, რომ ადგილის სახელი — „მწვანე კონცხი“ პი-რველად ამ მოთხრობაში გამოჩნდა და სავარაუდებელია, ამის შემდეგ გავრცელდა რუსეთში ასე ფართოდ.

აქვე, მწვანე კონცხზე, დაწერა ჩიხილ ბულგაკოვმა თავისი პიესა „ბათუმი“, რომელიც ასახავს ჩვენი ქალაქის პროლეტარიატის ბრძოლას რუსეთის პირველი რევოლუციის დღეებში.

ბათუმში, ლენინის ქუჩის დასაწყისში, მდებარე სახლს ამშვენებს მე-მორაღლური დაფა რუსი ინჟინრის, ნიჭიერი ქალაქთმშენებლის დიმიტრი სეიშჩევსკის პატივსაცემად. მან ბათუმის საკეთილდღეოდ ბევრი გააკეთა. აჭარის არქიტექტორთა კავშირის ინიციატივით, საზეიმოდ აღინიშნა მისი დაბადების 100 წლისთავი. საიუბილეო სადამოს სეიშჩევსკის ქალიშვილიც ესწრებოდა. აუღელვებლად არ შეგეძლოთ მოგესწინათ ის სიტყვები, რომლებიც მან მეგობრობის ქალაქის — ბათუმის მშრომელთა საზადლოდ წარმოთქვა. აქვე დაემნო, რომ ბათუმის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის გადაწყვეტილებით, ჩვენი ქალაქის ერთ-ერთ ქუჩას სეიშჩევსკის სახელი პქვია.

ასევე საოთხად ენახავენ ბათუმელები ბოტანიკური ბაღის დამაარსებლის პროფესორ კრასნოვის ხსოვნას. საკუთარი ანდერძის თანახმად, დეაწლწოსილა მეცნიერი თავის დაარსებულ ბაღშია დაკრძალული, მის საფლავზე ძეგლი დგას.

ჩვენს ქალაქის მშრომელთა მეგობრობას ღრმა ფესვები აქვს. ბათუმის სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაცია, მეოცე საუკუნის ვარიჟრაჟზე რომ შეიქმნა, ქართველებთან ერთად სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლებს აერთიანებდა. ისინი ერთად იბრძოდნენ თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ და ბრწყინვალე ფურცლები ჩაწერეს რევოლუციური მოძრაობის ისტორიაში. სწორედ ამის შესახებ წერდა ლენინური „ისკრა“.

სახელოვანი ტრადიციები ისევე გრძელდება — ხალხთა ურღვევი მეგობრობა აჭარის მშრომელთა დღევანდელი თვალსაჩინო წარმატებების საფუძველია.

მეგობრობის ქალაქი ბათუმი! — რა ღრმა შინაარსი, რა გულის სითბოა ჩაქსოვილი ამ სიტყვებში. მეგობრობას, ძმობას, კაცთმოყვარეობას აკვნიდანვე გვასწავლიდნენ ჩვენი წინაპრები, ჩვენი მამა-პაპანი. ჩვენი ძიება და ამხანაგობა ჩვენი სახლების ეზოებიდან იწყებოდა. ქართველი, რუსი, სომეხი, ბერძენი — ყველა თანასწორი, ანზანავი და მეგობარი იყვნენ, ერთმანეთის ენას სწავლობდნენ.

სწორედ ასეთმა მეგობრობამ, ასეთმა სიყვარულმა და კაცთმოყვარეობამ აგვაშენებინა ჩვენი რწმენის კედელი, გვასწავლა ის, რასაც რუსთაველი გვიანდერძებდა:

ხაზს მოყვარე მოყვრისათვის

თავი ჭირსა არ დამრიდალ...

საამისოდ ბევრი მაგალითის მოტანა შეიძლებოდა. მხოლოდ ერთს შეგახსენებთ:

იგი ბათუმელი სტუდენტი გახლდათ — მანული გაბელია. ზამთრის

ერთ სუსხიან საღამოს ზღვის პირას განწირული დედის ყვირილი გემო-
ესმა. ამ ქალის შვილი — რუსი გოგონა ტალღებში იხრჩობოდა. გულით ავადმოფი იყო, მაგრამ ასეთ დროს ამაზე ფიქრიც არა შეიძლება!
და! წყალში გადაეშვა, გოგონა იხსნა, მაგრამ საკუთარ თავს შეტყუებოდა...
გულმა უმტყუნა... კაცთმოყვარეობითა და სიკეთით აღსავსე იყო მისი
გული.

ბათუმი ძმობისა და მეგობრობის ქალაქია! ჩვენ ინტერნაციონალისტე-
ბი ვართ! — თითოეულ ჩვენგანს ბევრჯერ გაუწეოვებია ეს სიტყვები. ინ-
ტერნაციონალისტობას მეტად ღრმა შინაარსი აქვს, როგორც ერთმა ქარ-
თველმა მწერალმა თქვა: ინტერნაციონალიზმია ის, რომ ქართველები
ბამზე ნია გრუზინსკაიას აშენებენო.

„ჭოროხის“ ამ ნომერში დაბეჭდილია ნარკვევი „ბამშენის“ განყოფი-
ლების უფროსის, ბათუნიელი ელდარ სურმანიძის შესახებ. სხვა ბევრ
კარგ საქმესთან ერთად ელდარმა საკუთარი სიცოცხლის რისკით, ხანძრი-
საგან გადაარჩინა სახალხო ქონება. ალბათ, ელდარისა და მისი ამხანაგე-
ბის გმირობას უმღერა ევგენი ევტუშენკომ თავის პოემაში, რომელიც
ბამელ ქართველებს ეძღვნა.

ზემოთ ბათუმის ზღვისპირა პარკში ალექსანდრე ოსტროვსკის მიერ
დარგული მაგნოლია ეახსენეთ, ამ მაგნოლიის გარდა, ვინ დათვლის, კიდევ
რამდენი უცხო ეგზოტიკური მცენარე ხარობს ბაღში ადგილობრივი ჯიშის
ხეების გვერდით. თუმცა რატომ უცხო! ამ მაგნოლიებზეა, პალმებზეა თუ
კვიპაროსებზეა ისეთი ღრმა ფესვები გაიდგეს ჩვენს მიწაში, ისე შეეთვისენ
აქაურ გარემოს, რომ მათ გარეშე დღეს უკვე წარჩინებულად უღამაზესი
ბაღი. ეს მცენარეები აწმუენებენ ჩვენს მიწა-წყალს, აჯანსაღებენ კლიმატს,
ასპეტაკებენ ჩვენს სულს.

ალბათ, შეიძლება ამ აყვავებულ ბაღს შევადაროთ ჩვენი მეგობრობა,
ქართველების გვერდით მცხოვრები სხვადასხვა ეროვნების ადამიანთა შე-
კავშირება უკეთესი ღერმისისათვის ბრძოლაში.

დაე, კიდევ უფრო აყვავდეს და გაიფურჩქნოს მეგობრობის ბაღი ჩვე-
ნი ხალხის საბედნიეროდ, ჩვენი საყვარელი სამშობლოს საკეთილდღეოდ!

ძმობის სიმღერა

ქედები მზეზე თებებიან,
ქარი ვაზს ესაღწუნება.
რა დიდებული მთებია,
რა დიდებული ბუნება!

ტალღები თეთრი ფაფარით
მკერდში ეხვევა ნაპირებს.
მამული მართლაც ზღაპარი
ვის გულს არ მოინადირებს.

ცაზე ჩვე ბრწყინავს სამოცი, —
ქვეყნის სითბო და მშვენება.
მამულს ვადიდებ დალოცვილს,
მამულს — გული და შენება!

ძღევას და მიზანს გონიერს —
ლექსი, დაზგა და ულოცა.
ჩვენს ხალხს, კეთილს და ღონიერს
ძმობის გაზაფხულს ვულოცავ!..

წინ დიდი გზები გვეძახის,
გზები ნათელი, მზიანი,
აყვავებული ვენახი,
ბაღები ბარაქიანი.

ათასი ველი გაშლილი,
ათასი ხმა და დიდება,
გულთა ღამაში კავშირი,
ძმათა ღამაში სიძღერა.

რა დიდებული მთებია,
რა ხვავი, ვაზის მტევანი,
ერთ სურვილს შეერთებია,
ვოლგა, მტკვარი და ნემანი...

ძმობამ გატეხა ყამირი,
ბამიც შენდება ძმობითა...
როგორც სიცოცხლის ყვავილი,
ჩნით და ღიმილით მოვიდა.

კოსმოსში ფრთები გაშალა,
შუქად დასწურა ანგარა,
ნოქარგა ქვეყნის გზა-შარა,
მთებივით მადლა ამდგარა.

სულში იღვრება შუქურ-თქმად,
მწვერვალებს წვდება ნათელი
ძმობა — მამულის ჩუქურთმა,
ძმობა — მამულის სახელი.

ბამის მშენებელი ელდარ სურმანიძე

სად, ჩვენი დიდი სამშობლოს რომელ კუთხეში არ შეხვდებით საქართველოს წარგზავნილებს, რომლებიც მოძმე რესპუბლიკების წარმომადგენლებთან ერთად თავდადებით შრომობენ ქარხნებსა თუ პლანტაციებში, გაჰყავთ მაგისტრალები, აშენებენ სახლებს... ერთ მათგანზე — ბათუმელ ინჟინერ ელდარ სურმანიძეზე მოგვითხრობს ეს ნარკვევი.

ჩემი და „მთავარბამშენის“ სამოქალაქო ნაგებობათა განყოფილების უფროსი ელდარ სურმანიძის ნაცნობობა 1981 წლის აპრილში დაიწყო, როცა მე ბამის ცენტრში — ტინდაში პირველად მომიხდა ჩასვლა. მივლინებით ვიყავი სევერობაიკალსკიდან, სადაც ტრესტ „ნიენგანგარსკმშენის“ სამშენებლო-სამონტაჟო მატარებლის მთავარ ინჟინრად გმუშაობდი.

ტინდაში საქმეები სწრაფად მოვაგვარე და „მთავარბამშენის“ უფროსი მოადგილესთან — ალექსანდრე გულკოვთან შევედი გამოსამშვიდობებლად, თანაც ოპერატიული დახმარებისათვის მადლობა მოვასხენე. მითხრა, მხოლოდ ქართველებს შეეძლიათ ასე სწრაფად საკითხების მოგვარებაო. შემდეგ ჩაფიქრდა და ისევ ღიმილით მეითხა, ელდარ სურმანიძეს ხომ იცნობთო? არა-მეჩქი, რომ ვუთხარა, სამიოდე სიტყვით დამიხსიათო, შესანიშნავი ინჟინერი და მოქალაქეო. მერე მიკროფონით ელდარს თხოვა მოსულიყო.

სწრაფად შემოვიდა საშუალოზე მაღალი, სპორტული აღნაგობის შუახნის კაცი, საქმიანი, ოღნავ გადღლილი სახე ჰქონდა; ერთმანეთს გავეცანით.

ა. გულკოვის კაბინეტშივე დაუხსტდა, რომ ტინდიდან ფრენა უამინდობის გამო მეორე დღისთვის იყო გადატანილი, სასტუმროს ნაცვლად ელდართან ბინაში მომიწევდა ღამის გათევა.

შემდგომ და შემდგომ ჩემი აღტაცება ელდარ სურმანიძის მიმართ უფრო და უფრო იზრდებოდა. ისიც, ვისაც ელდართან ერთად მოუწია შრომა გმირობისა და გმირ-კაცობის იმ ტრასაზე, რომელსაც ბაიკალ-ამურის მაგისტრალი ჰქვია. ბევრს დაწინაურდა ჩემი პარტიული ინჟინრის სასახლეო საქმეებზე.

საინტერესო იყო ნიკოლოზ ღუბასოვის (იგი ლენინისა და შრომის წითელი დროშის მფარველი) შრომა ორდენის კავალერი, ბამის ერთ-ერთი საპასუხისმგებლო უბნის უფროსი) და ანატოლი გუსევის — შემონტაჟეთა კომპლექსური ბრიგადის ხელმძღვანელის, სოციალისტური შრომის გმირის ნაამბობი ელდარზე.

ეს ადამიანები ბამის დამატრალუხად საწინააღმდეგო ტრასებზე მუშაობენ, მათ სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა ადგილზე შეეხვედი, მაგრამ მათი ნაამბობი ზუსტად ილენტური იყო: „ელდარ სურმანიძე პრინციპული, მომთხოვნი და ამასთან ძალზედ თბილი და მზრუნველი ხელმძღვანელია“. მათგან და კიდევ რამდენიმე ათეული კაცისაგან, ვისაც ე. სურმანიძესთან ერთად უმუშავია, ბევრი საინტერესო ამბავი მაქვს მოსმენილი, რაც ელდარის ნიჭზე, დიდ ავტორიტეტსა და ადამიანურ თვისებებზე ლაპარაკობს: ნამდვილი ვაჟკაცობა ხანძრის, ქარბუქისა და სხვა სტიქიურ უბედურებასთან ბრძოლის დროს, საზრიანობა, ერთადერთი სწორი ინჟინრული გადაწყვეტილების მიღება და ა. შ. ამის შესახებ მასალები საქმარისადაა გამოქვეყნებული იქაურ პრესაში. ამიტომ შევეცდები უფრო ელდარის საინჟინრო-შემოქმედებით მოღვაწეობაზე ვილაპარაკო.

დაიბადა ქ. ბათუმში, პედაგოგების — ლეილა და აბდი სურმანიძეების ოჯახში.

1937 წელს 1955 წელს ოქროს მედლით დამთავრა ქ. ბათუმის № 5 საშუალო სკოლა და ამავე წელს შევიდა მოსკოვის ტრანსპორტის ინჟინერთა ინსტიტუტში, სწავლის პერიოდშივე მუშაობდა სახალხო მეურნეობის მიღწევათა გამოფენის სამშენებლო პავილიონში.

ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ სამსახური დედაქალაქის მშენებლობებზე დაიწყო. 1958-1970 წლებში მეუღლესთან ერთად, კომკავშირული საგზურით ქ. ტოლიატის საავტომობილო ქარხნის მშენებლობაზე წავიდა და აქედან დაწყებული, სულ დიდი მშენებლობებისაგან უწევდა გული. ტოლიატში ელდარი სამშენებლო ტრესტის მშენებლობის მართვისა და ორგანიზაციის განყოფილების უფროსი იყო. ეს განყოფილება საავტომობილო გიგანტის მოთვარ პულტს წარმოადგენდა და მის სწორ მუშაობაზე ბევრად იყო დამოკიდებული მშენებლობის წარმატებით დამთავრება. ელდარ სურმანიძემ გაამართლა დიდი ნდობა. საავტომობილო გიგანტი, მდინარის სანაპიროზე აგებული შესანიშნავი ქალაქი მისი შრომითი ბიოგრაფიის შესანიშნავი ფურცელია. ტოლიატის შემდეგ ელდარ სურმანიძეს „კამაზის“ მშენებლობაზე ეხედავთ. აქაც იმავე ტრესტში მოღვაწეობს.

1972 წლიდან ელდარ სურმანიძე ჩვენი ქვეყნის უძველესი და უმდიდრესი ტრადიციების მქონე ორგანიზაციის — „მოსეისტროის“ ტრესტის განყოფილების უფროსია. სწორედ ამ ტრესტს ევალებოდა ბაიკალ-ამურის მაგისტრალის ცენტრის — ტრენდის აგება. ელდარ სურმანიძეს მოსკოვში რა გააჩერებდა, როცა წინ ციმბირის მაგისტრალის დედაქალაქის მშენებლობის შესანიშნავი პერსპექტივა იყო. ამ შემთხვევაში პირველგამკვალავის ძნელ, მაგრამ საპატიო ხედვრს ყოველგვარი არჩევანისა და ყოყმანის გარეშე იზიარებს ქართველი ვაჟკაცი.

რა თქმა უნდა, ელდარ სურმანიძის, როგორც ინჟინრის, ჩამოყალიბებაში განმტკიცებულია ისეთი სახელოვანი და დიდი ტრადიციების მქონე სამშენებლო ორგანიზაციაში მუშაობის პრაქტიკა, როგორიცაა ლენინისა და შრომის წითელი დროშის ორდენოსანი „მოსეისტროის“ ტრესტი.

პირველ ხანს, ტინდში გადმოსვლისას, ამ დიდი ტრესტის საწარმოო-ტექნიკური განყოფილების გამგე ე. სურმანიძემ უარი თქვა მისთვის შემოთავაზებულ სოლიდურ

პოსტზე და უბნის უფროსად არჩია მშენებლობაზე მუშაობა. არჩია დამტკიცებ, რომ, საკმაოდ დიდი გამოცდილების მიუხედავად, უშუალოდ უნდოდა გამოეცხადა მუშაობა გამყინვარებისა და ასეთ დაბალ ტემპერატურაზე მშენებლობის პრაქტიკულ გამოცდილებაზე. ამ წინასწარი მომზადების შემდეგ, უფრო უკეთ იმუშავებდა მისთვის განკუთვნილ საწარმოო-ტექნიკური განყოფილების უფროსად და ასეც მოხდა. შემდგომ წლებში, ურთულეს პირობებში მუშაობის პრაქტიკული გამოცდილების შედეგად ოპერატიულად და შეუცდომლად წყვეტს ყველა პრობლემას. რომელსაც ცხოვრება აყენებდა მის წინაშე. ამასთან დიდ კვლევით მუშაობასაც ეწევა. ანგარიშობს კონსტრუქციებს, ადარებს ნორმატულ სამშენებლო კანონმდებლობით დადგენილ ნორმებს, ექებს და პოულობს უფრო სწორ გადაწყვეტას. დადგენილი ნორმების გადასინჯვას კი, ვასაგებია, რამდენი სირთულე ახლავს. მაგრამ ელდარ სურმანიძის მეტბოლ ზასიასთვის იგი გაქვს. მისი წინადადებით ზედინჯედ იცვლება ტიპობრივი პროექტის გაანგარიშებები. სეისმომდევნობის ნორმები...

ე. სურმანიძის მალაფეფქტური საინჟინრო გადაწყვეტილების გამოყენების შედეგად მიღებული ეკონომია მარტო ქ. ტინდის რკინიგზის სადგურის მშენებლობაზე 400 ათას მანეთს აღწევს. თუ ამას დაუმატებთ მშენებლობის ხანგრძლივობის ვადისა და არქიტექტურული დაგეგმარების გაუმჯობესებით მიღებულ ეფექტს, ცხადი გახდება ქართველი ინჟინრის წინადადებებით მიღწეული სარგებლიანობა ქვეყნის სახალხო მეურნეობისათვის.

ვინც ნაზიარებია გამომგონებლისა და რაციონალიზატორის რთულ შემოქმედებით შრომასთან, მისთვის ვასაგებია, რომ ახალი ტექნიკური გადაწყვეტის მიგნება, უფრო ადვილია ამ წინადადების განხორციელებასთან შედარებით. მაგრამ ვინც ელდარ სურმანიძეს იცნობს, არ შეიძლება არ დაეთანხმოს მის სიტყვებს, წინააღმდეგობის დაძლევა ძალზე მიტაცებო. ეს მან კორესპონდენტთან საუბარში თქვა: ეს საუბარი შემდეგ გაზეთში დაიბეჭდა. ერთ ნაწყვეტს გაგაცნობთ:

„ელდარის ბევრი მოსკოველი კოლეგაც კი ეკვის თვლით უყურებდა მის გაანგარიშებებს, ვერ წარმოედგინათ, რომ თებერვლის სუსხიან ამინდში შესაძლებელი იყო სახლის პანელების მონტაჟი, ნიძლევის კი სდებდნენ, მონტაჟი შეუძლებელიაო, მაგრამ მან მაინც თავისი გაიტანა. ინსტიტუტზე შეგობრის — სტანისლავ დვირეცკის (იგი მოსკოვის № 1 სახლსაშენი კომბინატის უფროსი გახლდათ) წინააღმდეგობის მიუხედავად, დვირეცკისა, რომელიც არ იძლეოდა განკარგულებას პანელების გადასაზიდვად, რადგან ეკვი ეპარებოდა, თებერვლის თვეში მათ დამონტაჟებაზე... მეგობართან უთანხმოებაზე მეტად ელდარს გულს სტკენდა სახელმწიფო გეგმის შეუსრულებლობა და ბამის დედაქალაქ ტინდაში კონსტრუქციების ნაკლებობა...

ახლა თავისი სიმაღლის დასადასტურებლად, ელდარი უახლოეს მეგობრებს უჩვენებს ტინდაში კრასნაია პრესნიას ქუჩაზე თებერვლის თვეში დამონტაჟებულ № 5 და № 7 სახლებს“.

ელდარ სურმანიძე ტინდაში გვიან დამემდეგ მუშაობს. ჩანაფიქრს ბოლომდე უნდა განხორციელება, ანგარიშობს, ატარებს სხვა პროგრესულ გადაწყვეტებს!... ზღმობა ზომ არ არის — ტინდას აპროექტებს ისეთი მდიდარი ტრადიციების მქონე საპროექტო ინსტიტუტი, როგორიცაა „მოსპროექტ-1“. იგი გენერალური დამპროექტებელია, მაგრამ რაც უნდა დიდი იყოს ინსტიტუტის ავტორიტეტი, მის თანამშრომლებს არც თუ ესე ზედმიწევნით აქვთ შესწავლილი ტინდისა და, საერთოდ, ციმბირის მშენებლობის ყველა ნიუანსი.

ჩვეულებრივი, მოსკოველი 9-სართულიანი სახლები (კერამიკული ფილებით მოპირკეთებული), რა თქმა უნდა, ტინდის 1-სართულიანი სახლების გვერდით, უფრო მომხიზვლელად გამოიყურება, თითქოსდა, გარე ფასადი სახლებისა არც კი შეცვლილა, მაგ-

რამ მიწისქვეშა ნაწილმა მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა და ამ ცვლილებების ავტორი ჩვენი თანამემამულე ელდარ სურმანიძეა.

როცა პირველი სახლის ფუნდამენტს უყრიდნენ საფუძველს, პროექტის მიხედვით, მოსკოვის პირობების მსგავსად, ქვაბულს ღომად თხრიდნენ, რაც მუდმივი გამყინვა-რების პირობებში დიდ შრომით ეხერგება მოთხოვდა, ელდარი სულ სხვანაირად ფიქრობდა: „რა საჭიროა ბრძოლა გამყინვარებასა და კლდეებთან, როცა ისინი თვითონვე შეიძლება იყოს ნაგებობათა საძირკვლის შესანიშნავი დასაყრდენი. და მართლაც, ვაანგარიშებებმა დაადასტურა ინჟინრის ვარაუდი.

როცა მან თავისი ანგარიში წარუდგინა საპროექტო ინსტიტუტს, აღმოჩნდა, რომ სამეგრეო უფრო ნაკლები სიღრმის ქვაბულის დამუშავება იყო საჭირო. ელდარ სურმანიძის წინადადებით მშენებლობა უფრო სწრაფად და ეკონომიურად წარიმართა. ვაანგარიშებებმა ბრწყინვალედ გაუძლო გამოცდას.

ამაზე არ გაჩერებულა ელდარი. შემდეგ მან ახალი ვარიანტი დაამუშავა, რომელმაც, საერთოდ, გამოირიცხა ქვაბულის დამუშავება და პირიქით, ქვაბულის ნაცვლად გაითვალისწინა გრუნტის შემოზიდვა, ქაბურღილის დამუშავება ან უშუალოდ ხიმინჯები.

უკველივე ეს, რა თქმა უნდა, სამშენებლო პრაქტიკაში ახალი სიტყვა არ არის, არც ციმბირის პირობებშია ხიმინჯები სიახლე, მაგრამ ბამის ტრასაზე ელდარ სურმანიძემ ერთ-ერთმა პირველმა დაამუშავა და დანერგა ეს მეთოდი. შედეგი: ე. სურმანიძის წინადადებამ მნიშვნელოვნად შეამცირა მიწის სამუშაოების მოცულობები, ასობით ტონა ლითონისა და ცემენტის ეკონომია მისცა ქვეყანას და, რაც მთავარია, ტინდაში უფრო სწრაფი ტემპით წარიმართა მშენებლობა. ეკონომიურმა ეფექტმა კი მილიონ მანეთს გადააჭარბა.

1979 წლის იანვრიდან ელდარ სურმანიძე „მთავარბამშენას“ სამონტაჟო ნაგებობათა განყოფილების უფროსად დააწინაურეს.

ჭარბოვანი ინჟინრის შემოქმედებითი შრომა სათანადოდ დაფასეს. ელდარი დაჯილდოებულია ტოლიატის, „კამაზის“ და ბამის მშენებლობის საიუბილეო მედლებით. მინიჭებული აქვს გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ფრიადოსნის წოდება. ბიკალ-აშურის მაგისტრალის მშენებლის საპატიო წოდება, მიღებული აქვს გამომგონებლისა და რაციონალიზაციის საკავშირო საზოგადოების ფრიადოსნის საპატიო სიგელი, რსესრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელი და ა. შ.

დიდია ინჟინერ სურმანიძის პოპულარობა ტინდაში, აქ თითქმის ყველა ობიექტს მისი შემოქმედებითი მოღვაწეობის ბეჭედი აზის. ეს ობიექტებია: რკინიგზის საავადმყოფო, საშუალო სკოლები და საბავშვო ბაღები, სტადიონი, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო დაწესებულებები და სხვ.

დოკუმენტური ფილმების შორეული აღმოსავლეთის სტუდიამ სპეციალური სურათი შეიძღვნა ელდარ სურმანიძის მოღვაწეობას. გადაიღეს ობიექტები, რომლებიც ინჟინერ ე. სურმანიძის წინადადებების შედეგად შემოკლებულ ვადებში აშენდა. ფილმს „ინჟინერ-მილიონერი“ უწოდეს, და მართლაც, რამდენი მილიონი მანეთი დაუზოგა სამშობლოს, ელდარ სურმანიძის წინადადებებმა. მისმა შრომისუნარიანობამ, მეტბრძოლმა, ვაჟაკურმა ბუნებამ, სურვილმა — უანგაროდ ემსახუროს თავის ქვეყანას, ანაზღოვოს შოშბლიური რესპუბლიკა — საქართველო.

ვინმეს, შეიძლება, გადაჭარბებული მოეჩვენოს ჩემი მონათხრობი, მაგრამ ვინც ელდარ სურმანიძეს იცნობს, დამეთანხმება, დაუმსახურებელი და გაზვიადებული არაფერია დამიწერია. ლიტერატორი არ განლავართ და, როცა ამ საჭოჭმანო საქმეს მოვკიდებ ხელი, პირიქით, ფიქრი მაწვალდება, რომ მთელი სისრულით ვერ შევძლებდი დამებატა პირთველი ვაჟაკის, შესანიშნავი სპეციალისტის პორტრეტი, სპეციალისტისა, რომე-

ლიც შორეულ ტაიგაში ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა კუთხის წარმომადგენლებთან ერთად აშენებს ბაშს — საუკუნის მაგისტრალს.

ცალკე უნდა ითქვას ელდარ სურმანიძის ფართო საზოგადოებრივ მოღვაწეობაზე. მხედველობაში მაქვს მუდმივმოქმედი სემინარის ხელმძღვანელობა, სადა მუშაობდა რობის მუზეუმის შეფობა, ქალაქ ტინდის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასკომის კონსულტანტობა და ა. შ. აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ ელდარმა უარი თქვა გასა-
შრჯელოზე თავისი რაციონალიზატორული წინადადებისათვის. ეს ფაქტიც მის დიდ-
სულიერ სიმდიდრეზე მეტყველებს.

ყოველივე ზემოთქმულის შემდეგ, გამიგებთ ამ წერილის დაწერის მიზეზს: მინდა ჩვენმა თანამეამოელებმა იცოდნენ ბაშის მშენებელი ქართველი ინჟინრის ელდარ სურ-
მანიძის კაცური კაცობის ამბავი, მაგრამ მაპატიოს მკითხველმა, რომ ამის გადმოცემა-
სრულად ვერ შევძელი. ელდარი ისედაც მაპატიებს, რადგან მას თავისი ღვაწლის სხვაზე
„გადაბრალება“ უყვარს. ერთი ამბავი უნდა გავისხენო, ტინდაში რომ მომიყვნენ.

დეკემბრის სუსხიან ყინვაში საბავშვო ბაღში ხანძარი გაჩნდა. ელდართან ერთად
ივანე პრასინიკოვი, იური ბარბაში და ვადიმ ბელიაევი ებრძოდნენ სტიქიას. ორი
საათის შემდეგ, როცა ხანძარი ჩაქრეს, მოვიდა ერთ-ერთი ცენტრალური გაზეთის
კორესპონდენტი და ამ ოთხი ვაჟკაცის ვინაობის დადგენა მოინდომა.

ელდარ სურმანიძემ, რომელიც ამ საქმის თავკაცი იყო, სამივე მეგობარს ხელი მო-
ხვია და კორესპონდენტს წინ დაუყენა. თავის თავზე კი ხუმრობით უთხრა, ჩემზე ნუ
წუხდებით, დიდება მე ისედაც მომძებნისო.

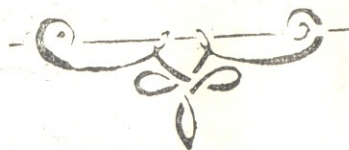
მომჭბნა კიდეც!

სულ წინსვლა და გამარჯვება იყოს შენი წილხვედრი, ელდარ სურმანიძე!

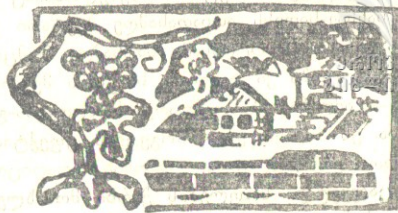
ზოთა ფუთუჩიკა,

ნერიუნგრის გრესის მშენებლობის
მთავარი ტექნოლოგი

ტინდა—ბერკაციტი—მოსკოვი—ბათუმი.

მეგობედო პარისაო...

ადიგენი და ხულო.

ქვაბლიანისა და ოცხეს, აჭარისწყლისა და სხალთის ხეობებში განლაგებულ ეს ორი რაიონი საოცრად ჰგავს ერთმანეთს ადგილმდებარეობითა და ლამაზი ბუნებით. ბრტყელი მთიანი ისტორია ყოფილა განსხვავებული.

საქართველოს ეს ორი მთიანი კუთხე ოდითგანვე ერთი დროშის ქვეშ დარჩენილი გამოდიოდა საერთო მტრებთან ბრძოლაში.

ერთნაირი ეამი ედგათ მწიგნობრობისა...

მოვიდა მტერი და აჩეხა ვაზი, მოაოხრა რუდუნებით ნაგები ტაძრები და ეკლესიები მოწინააღმდეგეობით.

მაგრამ გოდერძის ზეკარზეც ამობრწყინდა ცისკრის ვარსკვლავი. დედამამუდროს დაუბრუნდა წლობით მიტოვებული მესხეთი და აჭარა, თუმცა, ჯერაც კიდევ მუდამ უბედურ ქორილობად აჩნია მესხეთის ის აგებდითი წლები...

სოფლებზე მეტი წაოფლარებიაო ჩენში. — გულისტკივილით ამბობენ აჭარელები. თანამედროვე ეტაზე, როგორც პარტიის ადგილის რაიკომის პირველმა მდივანმა ჯემალ ნაკაშიძემ ვითხრა, რაიონის კომუნისტა უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა მიტოვებული სოფლების აღდგენა და მიგრაციის შემცირება.

სამოსლო გადიდდა კიდეც პირველი ნაბიჯები — 1980 წელს ხულოდან გვეყვითნა გათვალისწინებული 30 ოჯახი ჩასახლდა მეზობელი რაიონის სოფლებში.

დღეისათვის ყოველ მათგანს აქვს ორსართულიანი ობა-სახლი. შექმნილია მკაფიო და ყოფა-ცხოვრების ნორმალური პირობები.

ჩასახლების პროცესი კვლავაც გრძელდება. მით უმეტეს, რომ აღსადგენია ადრე მიტოვებული 25 სოფელი.

ამ საქმეს მიტად კარგი პირი უჩანს. მით უფრო, რომ რაიონის ხელმძღვანელმა ინიციატივა მოიწონა და მხარი დაუჭირა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა.

პირველად რომელი სოფლების აღდგენას აპირებთ? — გკითხეთ ჯ. ნაკაშიძეს.

— დასაწყისისათვის ოთხი სოფლის აღდგენას ვფიქრობთ. ესენია ამხერი, საჩარო, ხურო და უტყისუბანი. მათს დასახლებას, უწინარესად, ადგილობრივი მოსახლეობის გადარჩევის ხარჯზე მოვახდენთ, — ჩენი ორი სოფელი — უღე და არალი ჭარბადაა დასახლებული და სახანგ-სათესი მიწის სიმცირის გამო გვიჭირს მრავალსულიანი ოჯახების ცალკე კომლებად გამოყოფა.

მთავრობის დადგენილებით, როგორც სამთაწაროსა და ასპინძაში, აქაც ახალგაზრდებს მიეცემათ გრძელვადიანი სესხი, ნახევარი ჰექტარი სამოსახლო. გამოეყოფათ სამშენებლო მასალები. სოფლებში დაგეგმილია აგრეთვე გზების, წყალსადენებისა და სარწყავი არხების გაყვანა, საყოფაცხოვრებო დანიშნულების ობიექტების მშენებლობა.

ადგილობრივი მოსახლეობის გადარჩევის პარალელურად აჭარის მთიანეთთან

მშრომელთა ჩამოსახლების ხარჯზეც მოხდება სოფლების აღდგენა. ეს საკითხი განსაკუთრებულ ეკონომიკურ მნიშვნელობასაც იძენს, რადგანაც, თუ 1952 წლამდე რაიონში სახნავ-სათესს ათიათასამდე ჰექტარი ეკავა, ახლა თითქმის განახევრებულია. რომოცი ათასიდან ოცდასამი ათასამდე შემცირდა მსხვილფეხა პირუტყვის სოფლის მეურნეობა კი რაიონის სოფლის მეურნეობის წამყვანი დარგია.

— ამდენად ნასოფლარების აღდგენა-განახლება დიდმნიშვნელოვან ამოცანად მიგვაჩნია. ეს საშუალებას მოგვცემს ეფექტიანად გამოვიყენოთ მიწა, შემდგომ განვაერთაოთ მეცხოველეობა, რაიონის ტრადიციული დარგი, სწორად გაეანაწილოთ რაიონის ცალკეული სოფლების ჭარბი მოსახლეობა, რესურსები, გაეადიღოთ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოება, შევამციროთ მიგრაცია. — ასე ჩამოგვიყალიბა მიტოვებული სოფლების აღდგენა-განაშენიანების მნიშვნელობა რაიონის პირველმა მდივანმა. შემდეგ წამით იყუჩა და განაგრძო:

— მარტო დასახლებული ოთხი სოფლის აღდგენით 500 ჰექტარი მიწა შემოგვემატება. ეს საშუალებას მოგვცემს დამატებით ვიყოლიოთ 800 სულზე მეტი პირუტყვი. ამით კი სასურსათო ბალანსს სულ ცოტა 100 ტონა ზორციითა და 250 ტონა რძით გავზრდით.

როგორც ითქვა, მომავალში სოფლების აღდგენის პროცესი კვლავაც გაგრძელდება და, ცხადია, ეს მაჩვენებლებიც შესაბამისად გაიზრდება;

დიახ, ეს მომავლის ამოცანაა და მის შესრულებაში დიდ წვლილს შეიტანენ აჭარის მთიანეთიდან ჩასახლებული მშრომელებიც, რომლებიც მტკიცედ მკვიდრდებიან აღიგენის რაიონში.

მრავლდება კერა და აკვანი.

ემატება ოჯახს ოჯახი.

* * *

გაყვავთ ქვაბლიანის ხეობას, აჭარისწყლის ხეობასავით ღამაზსა და მიმზიდველს, შემოვიართო ის უბნები, სადაც ჩვენებურები სახლობენ...

ქელა, ჭეჭლა, მოხე, ციხისუბანი, აფიეთი, ღორთუბანი, ზედობანი, ზარზმა... სულ ერთი ხელის გაწვდენაზეა ეს სოფლები გოდერძიდან, ამიტომაც აქ დამკვიდრებულან, უპირველესად, ახალმოსახლენი.

აგერ, შუახნის კაცმა რომ შეუხვია მონასტრის ეზოში, ლევან ლობჯანიძეა, მლაშის სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე. მასზე უკეთესად ვერავინ გეტყვის, თუ რამდენი ოჯახია ზარზმაში აჭარიდან ჩამოსახლებული.

— ჩვენს საბჭოში ოთხი სოფელია, აქედან მარტო ზარზმაში ჩამოსახლდა გეგმით გათვალისწინებული 50 ოჯახი. მათ მთავრობის დადგენილების საფუძველზე ვაძლევთ ნახევარ ჰექტარ სახნავ მიწას, ვამარაგებთ სამშენებლო მასალებით, ვუყოფთ კრედიტს.

* * *

მოხვს საბჭოთა მეურნეობა უდიდესია რაიონში.

რა არ ხარობს ამ მაღლიან მიწაზე: ხილი, ბოსტნეული, კარტოფილი, მარცვლეული... მაგრამ მაინც მეცხოველეობაა აღიგენის რაიონის სოფლის მეურნეობის წამყვანი დარგი.

შეძლებულად ცხოვრობენ აქაურები. ამაში სოფლის ორდობეებში ერთი ჩაელითაც დატყვინდებიან: ღაზათით ნაგები ორსართულიანი სახლები, ფართო შარავნებზე

ეჭროლები მსუბუქი ავტომანქანები, ტელევიზორი, რადიო, გაზქურა... ოჯახი არ არის, 15-20 სული პირუტყვი რომ არ ევას ბოსელში.

კეთილმოწყობილია უბნებიც. მეურნეობის ყველა სოფელშია კლუბი, ბიბლიოთეკა, კინოლანდგარი, სკოლა, მაღაზია, საყოფაცხოვრებო დანიშნულების სხვა ობიექტები. ორიოდე წლის წინათ რომ გვემით გათვალისწინებული 30 ოჯახი ჩამოსახლდა ადგილზე, სწორედ მოხეს ტერიტორიაზე ცხოვრობენ ისინი, უფრო სწორად, მის სამ უბანში.

ისედაც მიხედვები ამას, გზისპირად ჩაირეგებულ ახალთახალ ორსართულიან ლამაზ სახლებს რომ დაინახავ, ერთი პროექტით აგებულს.

არაან ძველი მოსახლენიც.

ერთი მათგანი, იოსებ შავაძე, ავტომანქანაშიც დაგვეგზავრა ვეტერნარის ჩანთით. მესხეთის მიწაზე ცხოვრების მეათე წელს მიითვლის მისი ოჯახი.

სოფელი ღორთუბანი.

— რამდენი კომლი ცხოვრობთ აქ? — ვეკითხები იოსებ შავაძეს.

— ოცდახუთი. აქედან ნახევარზე მეტი აჭარიდან ვართ ჩამოსახლებული. ზოგი ბრიტანელია, ფერმაში თუ მეურნეობაში, ზოგიც მუშა.

— მოსავალი რა მოგყავთ, რით ირჩენთ თავს?

— ძირითადად კარტოფილი მოდის. მოგვყავს ხორბალი, ქერი, თივა და ვუვლით საქონელს. შემოსავალიც კარგია.

ქვეყნისკენ ვაგრძელებთ გზას.

აქაურია ჩემი მეგობარი, პარტიის აღიგენის რაიკომის ახალგაზრდა ინსტრუქტორი სვეტლანა ხუბაძე.

ცხადია, სვეტლანამ უკეთ უწყის აქაურ მოახალშენეთა ყოფა და საქმიანობა, ისიც თუ როგორ მიმდინარეობს მათი დამკვიდრება:

— სოფელ ქველაში გვეგვიურად 10 ოჯახი ჩამოსახლდა ხულოდან. მშენებლობა ძირითადად კარგად წარიმართა, ძალიან მოკლე დროში და ხარისხიანად აიგო სახლები. არავენ გამოთქვამს სამდურავს.

ეს სიტყვები ნოდარ ირემაძესთან საუბარამაც დაადასტურა:

— ნოდარ, თქვენ ახალმოსახლე ბრძანდებით, არა?

— დიახ, 1980 წელს ჩამოვსახლდით.

— ეს სახლი თქვენია?

— ჩემია.

— ასე მალე მოვისწრიათ აგება...

— მთავრობის დახმარებით ავაშენე.

— რამდენი ხანი დაგჭირდათ, დაახლოებით?

— ორ-სამ თვეში აიგო.

— ახლა სათავსოებიც აგეწერეთ. რამდენი ოთახია?

— ოთახები არის... ორი... ოთხი... ექვსი, შვიდი ოთახია. ერთი მისაღებ დარბაზად მაქვს განკუთვნილი, ეს აქეთა მხარეს რომაა, ერთი სასაიდლოდ... კიდევ სამზარეულო, სასტუმრო, საძინებელი და ასე შემდეგ.

— ალბათ, პირუტყვიც მოაშენეთ უკვე.

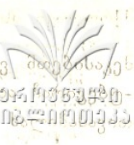
— რა თქმა უნდა. ეუვლი 12 სულს.

— თქვენი ოჯახის შემადგენლობაც გაგვაცანით, ბარემ.

— სამნი ვართ ოჯახში: მე, მეუღლე და შვილი, მეათე კლასში სწავლობს. ერთი ბიჭიც ხულოში დავტოვე.

— რატომ მაინცდამაინც აღიგენი აირჩიე საცხოვრებლად?

— ტყეა აქ, თბილი ალაგია, მოსავალი კარგი მოდის. ახლოა აჭარასთანაც...

ცენტრალური გზისავენ ვეშვებთ. ადიგენთან მიხლვებდისთანავე ისევ მთისავე ვიღებთ გეზს. შარავნის გაღმა-ვაბოლმა ხეილის ბაღები და პურის ყანებია ჩვენს წინაშე. მალა მთებია, თოვლით მოსევალებული მთები. ძველებურ, მესხურ მხარეა ეს.

სადაც იქ, მწვერვალზე, იყრება სამი რაიონის, ადიგენის, ხელოსა და ჩოხატაურის საზღვრები.

რამდენიმე კილომეტრიც და, ციხისუბნის კოლმეურნეობის ცენტრში აღწევს ავტომანქანას ჩვენი შოფერი.

აქ სომხებიც ცხოვრობენ ქართველებთან ერთად.

კოლმეურნეობის ხელმძღვანელები კანტორაში შეკრებილან.

კოლმეურნეობის თავმჯდომარე აკაკი ალოშაშვილი გვაცხადებს:

— დიდი ხანი არ არის, რაც ამ სოფელს ვხელმძღვანელობ, მაგრამ უკვე კარგად ვიცნობ ყველას, კეთილმეზობლურად ცხოვრობენ, ჰიროცი და ლხინშიც გვერდით უდგანან ერთმანეთს. ყველა საქმეს ერთად აკეთებენ, ეხმარებიან განურჩევლად ეროვნებისა და კუთხური წარმოშობისა. მათ მოყვრობაც აქვთ ერთმანეთში...

— დიხ, მეზობლური ურთიერთობა ძალიან კარგი გვაქვს, — სიტყვას აწყვეტირებს ღურმიშხან ინსარიძე, — არა აქვს მნიშვნელობა, ვინ სადაურია, ყველას ეხმარებიან...

საუბარში არტავაზ ჭეროფიანიც ჩაგვერთო:

ჩვენი მეზობლური კავშირი ძალიან მტკიცეა. ამას წინათ, მაგალითად ჩვენს მეზობელს შაქრო შინიძეს სახლი დაეწვა. მთელმა სოფელმა ძალიან განიცადა ეს ამბავი, ზარალიც აუნახლალა...

სოფლის თავში, კლდის წვერზე, ციხეა ძველისძველი, მტკიცე და შეურყეველი. ამ ციხიდან წარმოსდგება სოფლის სახელწოდებაც. ციხისუბნელებიც ფუძემყარია მტრების წინაშე. შედგომიან ერთმანეთს, საერთო ძალით იღვწიან სოფლის სიძლიერისათვის, მისი აღორძინება-განმტკიცებისათვის.

მეზობელო კარისაო, ნათელი ხარ თვალისაო! — უთქვამთ ძველთაგან და არა მარტო ციხისუბნის, ადიგენის რაიონის სხვა სოფლების მკვიდრთა მაგალითითაც. აქ მცხოვრები სხვადასხვა ეროვნების ხალხთა მეგობრობის მაგალითითაც. რასტურდება ამ სიტყვების ჭეშმარიტება.

ამხერი, საზარო, ხურო, უტყისუბანი...

სიცოცხლე სჩქედდა ამ სოფლებში ოდესღაც, გენახები და ხეხილის ბაღები მწვანობდა მის სანახებში.

ღუღდა მარნებში მაქარი...

მოვიდა მტერი და აჩეხა ვაზი, მოაოხრა წლობით ნაშენებ-ნალოლიავებო. ციხე-კოშკები და ფუძე-ბალავარები. მოგონებად დარჩა აოხრებული ნასოფლარები.

მაგრამ შორს აღარაა ის დრო, როცა კვლავ ახმანდებდა ის სოფლები, წამოიშრებოდა ოდა-სახლები, კვლავაც შეიფოთლებდა ტყე, აყვავდებოდა ვაზი...

მაშინ იხილეთ მესხეთი — აღორძინებული, გაანახლებული და აყვავებული უძველესი ქართული მიწა.

ოთარ ფუტყაბაძე.

გავლენა

რა დანავიწყებს შიმშილს და ყინვას,
ტიფისგან ბოლვას ერთბაშად უგონოს.
კავალერისტთა საყვარელ სკოლას
ჭაბუკურ განცდით ისევ ვიგონებ.

ისევე სუნთქავს განცდილი განცდა,
ერთბაშად მღელვარე პოეტის ბუკარით,
წითელი ლაშქრის მხედრულ პანგი —
ზაოცარ თრთოლვით ისევ მიხარის.

ურყევი მრწამსით ვზომავდით დრო-ჟამს,
განცდებს გეტაცებდა ოცნება გზნებით,
ვიტოვდით, როგორ გაგვეჩივრებინათ
ჩვენი მომავლის ნათელი გზები.

ლა მძაფრმა წლებმა გადაიქროლეს,
აწმუის ფოლადით ვჭედავდით მაშინ,
ცას შეუფერება ნამქერმა კალთა,
ჩამოკეფიფქა ფანტელი თმაში.

რატომ არ მწერენ თანამებრძოლნი,
დარღები მიპყრობს ხანდახან სულ ზოლად,
ზაოცარ დევლით განცდილი წლებო,
ისევე თქვენი ქარებით ვსუნთქავ.

რუსეთი იკრებდა ღონეს,
ძველსა და დრომოჭმულს შუება,
შრომამ წამოსწია ქვეყანა,
დაიწყო ახალის შენება.
განმტკიცდა მშრომელთა შრომა,
მომავალს ხალხისთ უცქერს,
ურალის ჩამქრალი ბრძმელები
წითლად გაღვივდნენ უცებ.
წამოიშართნენ ხალხები,
დაჰგნეს, რაც იყო გუშინ,
ახალ მძლავრ ქარხნებს აშენებს
ძლიერი ხელი მუშის.
გულში მღელვარებს ის განცდა,
დრომ ვერ წაშალა კვალი,
თითქო მეხება ჩაქროლილ
ორთქლმავლის მხურვალე კვამლი.
მესმის კავონის გრიალი,
გარბიან მავთულები ერთად,
ისევე მესმის გზადაგზა
შრიალი ურალის ტყეთა.
გზები საოცარი ქედებით
წოფრენს ნისლების ღაღღებს,
და ქარი ისევე აზვირთებს
ცისფერი დნებრის ტალღებს.
ისევე მღელვებს ნაბრძოლი —
ხიდეები მძლავრნი და დიდები,
გადიქროლა გრიალით
მძლავრმა არმიამ დიდებით...
არ დავიწყნიათ ღელეებს
განცდა დაღწილ ხიდეების.

III

ვაკონში სხედან ღელეგატები,
საამო განცდები ერთვით,
მოვერცხლილ ქამარხანჯლიანს
უხდება ნაბადი თეთრი.
აფრენილ არწივის ქროლა აქვთ
ქართველებს მგზნებარე ხმაში,

კავკასიონის ჭაღარა
უხდება ღელეგატს თმაში.
საღლაჲ ცის ნისლავს ჩამტყუნი
ციმბირს გაუვალ ვზანზე.
ხუთი ღამეა, გზას კვალავს,
ფიფქი აცვივა თმაზე.
მოსკოვისაკენ იჩქარის,
ცირბირელს ბეწვი მოსავს
და მოუთმენლად განიცდის
ღელეგატებთან მოსვლას.
ორთქლმავლის კვანძი ფრიალებს,
ღრჭიალებს ბორბლები ძველი,
დგას ჯარისკაცი მამაცი,
ხეენი საშობლოს მცველი,
უბრად ეწევა მახორკას
და ხალხს შეჰყურებს გზნებით.
ჩეკრდნე უბრწყინავს აღისფრად
წითელი ორდენები.
ქაღმა სიმღერა დაიწყო,
ფელანი აყვენ უცებ,
ბეგლორუსელთა რჩეულ ქალს
გული საამოდ უცემს.
ღადი სიმღერა მაღლდება
და ბრძოლის ჰანგებს იკრებს,
მღელვარე განცდით აჟღერებს
ხალხის საოცარ ფიქრებს.
ჩამოიტოვეს როსტოვი,
გზაზე დაურჩათ გომელიც,
და ღელეგატებს მოსკოვი
ყოველი მხრიდან მოეღის.
ღელეგატები ღელავენ,
დარბაზი ივსება ხალხით.
აქ თარიღდება მარადის
ერთა სიმტკიცე ახლის.
ერთა კავშირმა ურღვევმა,
ხალხებს რომ ერთად ეხარათ,
ერთ დიდ ოჯახად აქცია
ჩვენი საბჭოთა ქვეყანა.

თარგმნა ნანა გვარამაძე.

კავშირი გულთა შორის

ბესარიონ ბელინსკი ამბობდა: „საოცარი ამბავია! — კავკასია თითქოს მოწოდებული ყოფილა გამხდარიყო პოეტური ტალანტების აკებად, მათი მუშების შთამაგონებლად და გამზარდელად, მათ პოეტურ სამშობლოდ“. პუშკინის, ლერმონტოვის, გრიბოედოვის და რუსული მხატვრული აზროვნების სხვა წარმომადგენლების ნაწარმოებებმა, შექმნილმა ქართულ მასალაზე, რუსულ ლიტერატურაში შეიტანეს ახალი ფერები, ახალი თემატიკა, ახალი მშვენიერი ნაჯადი.

არ შეიძლება არ გავიხსენოთ მაქსიმ გორკის სიტყვები: „მხურვალედ მიყვარს ეს მშვენიერი ქვეყანა, გრანდიოზული სილამაზისა და ძლიერების განსახიერება, მისი დათოვლილი მთები და ხეობანი, ამღერებულ ჩქარ მდინარეთა ხმაურით სავსენი და მისი ლამაზი ამაყი შეილები“, საქართველოსადმი მ. გორკის სიყვარული შთაგონებულია ჩვენი ხალხის გმირული ისტორიით, საკაცობრიო კულტურის ნიმუშებით, ახალი ცხოვრების მშენებლობაში გამოვლენილი მასობრივი გმირობით.

ფასდაუდებელი წვლილი შეიტანა ჩვენი ხალხების ძმობის განმტკიცებაში საბჭოთა ეპოქის უნიჭიერესმა პოეტმა ვლადიმერ მაიაკოვსკიმ. მის ცხოვრებასა და შემოქმედებაში აისახა რუსი და ქართველი ხალხების მრავალსაუკუნოვანი მეგობრობა. საჭიარისია ითქვას, რომ ბევრი ლექსი, რომელიც საქართველოს ან ქართველ მკვლევარს მიუძღვნა პოეტმა მკითხველზე უფროდ წაგულენას ახდენს. მაიაკოვსკისათვის საქართველო ზეოვრე სამშობლო იყო. გავიხსენოთ „ვლადიკავკაზი-თბილისი“.

გორკისა და მაიაკოვსკის შემოქმედების შესანიშნავი ტრადიციები თანამედროვე რუსი პოეტებისა და მწერლების შემოქმედებაში კიდევ უფრო გამძლირდა და გაძლიერდა 20-იანი, მეტადრე 30-იანი წლებიდან მოყოლებული; ამ თაობის საუკეთესო წარმომადგენლების ნ. ტიხონოვის, ბ. პასტერნაკის, ნ. ზაბოლოცკისა და სხვათა შემოქმედებაში ფართოდ და თანმიმდევრულად აისახა ახალი საქართველოს პოეტური სახე.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ნიკოლოზ ტიხონოვის ღვაწლი. მან ბევრი გააკეთა ქართული ლექსის მსოფლიო ასპარეზზე გასატანად. ნ. ტიხონოვისათვის საქართველო პოეტური შთაგონების საგანს, ხოლო ქართველ ხალხთან მეგობრობა რუსი კაცის მოქალაქეობრივი ღირსების ახალ დადასტურებას წარმოადგენდა. ამ სულსკვეთებით არის გამსჭვალული ნ. ტიხონოვის ყოველი ლექსი თუ სიტყვა, რომელიც საქართველოს ეძღვნება ან ქართველი ხალხის მისამართით წარმოუთქვამს, ერთგან ნ. ტიხონოვი ამბობს: „არის ქვეყნები, რომლებსაც გასაკუთრებული მნიშვნელობა აქვთ სხვა ქვეყნებისათვის. მათი ბუნება, მათი კულტურა განსაკუთრებულ მღელვარებას იწვევს არა მხოლოდ მცოდნეთა შორის, ისინი გავლენას ახდენენ მხატვრებზე, მწერლებსა და მეცნიერებზე. ისინი იზიდავენ ათასობით მოგზაურს. ევროპის ერთ-ერთი ასეთი ქვეყანა, რომელსაც ევროპული ცნობიერებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, ჩემი აზრით, არის იტალია. ევროპელი პოეტები, კრიტიკოსები — ყველანი ყოფილან იტალიაში, ყველას მიუძღვნია მისთვის თავისი გეგის ნაწილი. რუსი პოეტებისათვის ჩვენს იტალიად უმეტესად გახდა საქართველო... მე უკვე არ ვლაპარაკობ ჩვენი ხალხის ისტორიულ კავშირზე; არ დავასახელებ საქართველოს პოლიტიკურ მოღვაწეებს, რომელთა ბედი მტკიცედ არის დაკავშირებული რუსთა სახელმწიფოს ისტორიასთან. მე მინდა ვილაპარაკო

პოეტებზე. რუსი პოეტები ყოველთვის ღრმად გრძნობდნენ ქართული პოეზიის ღირს-
კულ მანიფესტაციასა და მატერიალს. საქართველოში ნ. ტიხონოვის „ქართული სა-
უკეთესო სიახლე თანამედროვე რუსული პოეზიის ნაღველი მარგალიტები“ — „ლექს-
ები კასეთზე“, „ქართული გაზაფხული“, „ლექსები თბილისზე“, „ცისფერი ქვეყნის ქვე-
რამოში“, „მთები“ და სხვ. ლექსში „მე თბილისს ეძებ“, რომლის თარგმანი ეკუთვნის
გ. სალუქაძეს, სიტყვით ტიხონოვი იმეორებს სპულიერ ენობის იმ სათქმელ სი-
მებს, ტყეზე, რომელსაც კეთილშობილი აქედგება თითოეული პატიოსანი კაცის უმოკე-
ლესი მოვალეობაა. „მსურს თბილისელებში გათქვეფა სრულიად, ჩვენ რომ გვაქვს
საერთო გზა-კვალი, საწუვარს სასივს მოხმენა მწყურია, რომ გულში ამენთოს ცხსკ-
ვლადა“, — იტყვის პოეტი და კვლავ ბევრჯერ მიუბრუნდება შემდეგ, ამავე თემას, ხმა-
ლი კეთილთა და ახალი სიღრმით, რად ღირს ამ ფაღსაზრისით თუნდაც „ცისფერ ქვეყნის“
საღვთაშობში“ (მოთარგმნელი ვი. მარგველაშვილი). ცისარტყელა, როგორც ბუნების
უღმრესესი მოვლენა, თვალს ატკბობს და გახწყობილებას აკეთილშობილებს, მაგრამ
ინტერინაციონალისტი პოეტისათვის ციდან საწვიმარი ღრუბლების გადაკრეფისა და
ცისარტყელას გადასვლის შემდეგ, მზდება ნამდვილი საოცრება და ნამდვილი აღტა-
კების ციხელი ხატი — ესაა ქართველი კაცის დალოცვილი მარჯვენით დამშვენებუ-
ლი ქართული მიწა: „იღვაც, უკვე დამეხილი, გასცდა გორს და იქ დამიწდა, აღსდგა
გულშეკრდვად აღდგომი სოხბისცვრი დედამიწა. იღვა სვეტი შუქცვარული, ცხოვე-
ლი და უოვლად წმინდა — ჩვენი დიდი სიყვარულის, ჩვენი ძმობის გზად და ბედად“.

ქართული ლექსისა და ქართველი ხალხის დიდ მეგობართა პლეადის ამშვენებს
სახელი ბორის პასტერნაკისა. ნ. ტიხონოვი, მისთვის დამახასიათებელი სიღრმეითა და
ობიექტურობით, წერდა: „ბორის პასტერნაკისათვის საქართველო შემოქმედებითი შე-
მობრუნების წერტილად გადაიქცა. საქართველომ და ქართულმა პოეზიამ უდიდესი
სტიმული შეუქმნეს პასტერნაკს“. პასტერნაკმა მადლიერებით გადაუხადა ეს ამაგი
თავის საყვარელ საქართველოს, გადაუხადა ქართული პოეზიის შედევრების თარგმანე-
ბით თუ ორიგინალური ქმნილებებით. პოემა „ტალღები“ რუსი პოეტის ფართო ინტე-
რესების, თბილი გულისა და მაღალი ნიჭიერების მაღლით აირს აღბეჭდილი. წრფელი
გრძნობებით უმღერის ბ. პასტერნაკი საქართველოს: „შენ ხარ ქვეყანა, სადაც წარსულ
დად არ მიბრუნებენ ნიჭსა და ვარჯის, ემდიდრდები, რადგან არავის ეჭურდავ, ჩემია —
რასაც გავცემ და ვსარჯავ, სადაც სიარულს მუდამ ასეთი ახლავს ციხე არნახულ წეს-
თა და ჩანაცვს ბავშვის სიკაცისათვის მესაუბრება მომავლის ბეგთან“. ბ. პასტერნაკის
წარმოდგენაში ქართველი ამადლებულს, რომანტიკულს, მშვენიერს განასახიერებს.

ამ ხალხის ღირსებების ჩამოთვლით პოეტი არ ცდილობს მკითხველის გადღლას,
მაგრამ ის რაც ზოგადად ადამიანურ კულტურას დაამშვენებს, მისი აზრით, ეს არის
ქართველი კაცის ოპტიმიზმით გაიცსკროვებული მთლიანი ხასიათი: „ღღემიონგრეულ
ქოხმაზებს შეღამაზებს ოცნებით, გასაჰირს თავს არ მოგახვევს, ლხინში თვითონვე
მოგძებნის. გასწვდება იმერამიერს ენაზე სიტყვაწრფელობით და დასქექს მრავალ-
უამიერს, შემკობილს სადღევარქელოთი“.

„მეზაგრის ჩანაწერებისა“ და „მხატვრის“ რკალში მოქცეულ ლექსებში პოეტი
გვიხატავს პაოლო იაშვილის, ტიციან ტაბიძის, თამარ აბაქელიას, გიორგი ლეონიძისა
და სხვათა პორტრეტებს.

პაოლო იაშვილის „კეთილ გენიას“ უმაღლის რუსი პოეტი უცხო სამყაროს
ხილვის სიხარულს. ტიციან ტაბიძე მას ხიზლავს ბალზაციასთვის დამახასიათებელი სი-
ღრმეითა და ნიჭიერებით: „არც უკვდავია, არც მთის ოდენა, ემანვილკაცივით ფიცხი
ხანდახან, მაინც ისეთი, როგორც როდენმა ერთხელ ბალზაკი მოაქანდაკა“.
თამარ აბაქელიას პასტერნაკისეულ პორტრეტში კი იკითხება ქართველი ქალის უდი-
დესი ეროვნული გზნება და სიღარბისლე. თამარ აბაქელიამ „მშობლიური მიწის მა-

დღი და სუნთქვა შთაბერა სატყვის გრძნეულს და მეთყველსა* არა სამღვილ უკვდავებას.

3. პასტერნაის ლექსებში უხვად მოიპოვება საქართველოს ცალკეული პოეტური პეიზაჟები. მკითხველს თვალს მოჰრის პოეტური სურათები „ნათუმის დილისა“ და „დიდებული ნაპირი ქობულეთისა“, „ო, ამ ნაპირის უნაპირობამ დანაპირები გამაგსკეცა, თათქოს ადმითქა ესი პირობა თვალების ბრილით გაშლილმა შეცაძა“. — ნათქვამია „ტალღებში“.

სულიერი აღზევების, გაჯანსაღების, პირველყოფილი სილამაზის განცდის, ჰიკეთისა და ბედნიერების გრძნობა ეუფლება ნიკოლოზ ზაბოლოცკის ლექსების სერიკულ გმირს. ლექსში „ღამე ფასანაურთან“ (მთარგმნელი გ. შარგველშვილი), ეს სულიერად უფროა წამოშასხლია ზაბოლოცკისათვის დამახასიათებელი უშუალობით.

საქართველო მოღვაწეთა ეროვნული ხასიათების საუკეთესო პორტრეტებს გვიხატავენ პეტლესინტოვსკი ლექსში „იანარ აბაელი“, მიხეილ დუდინი „მადნაფიფების აღი-საგონებში“, მიხეილ ლუკინი „ქართველ გმირებში“, ალექსანდრე მეჟიროვი „გალაქტიონის მთარგმანზე მინაწერში“ და სხვ. ეს ლექსები საგანგებოდ მიაქცევენ მკითხველის ყურადღებას ქართული ენის პოეტური ბუნებისა და სილამაზისადმი.

თიხ ტიხონოვის, კ. სიმონოვის, ვ. პასტერნაის, ნ. ზაბოლოცკის შესანიშნავ ტრადიციულ აგრძელებებს და ამოიდრებებს ევგენი ვეტუშენკო, ბელა ახმადულისა, ვლადიმერ სოლჟიჯინი, ანდრეი ვოზნესენსკი და სხვები.

ევგენი ვეტუშენკოს შემოქმედება მდიდარია ინტერნაციონალისტური იდეებით. ქართული შოტეები გ. ვეტუშენკოს პოეზიის მძლავრი ნაკადია. ბევრი ლექსი მიუძღვნა პოეტს ამ თემისათვის. მკითხველს იტაცებს მისი გულახდილი დიდილი ქართულ გლახთან თუ ქართველ პოეტთან. „და ჩემი მშა გლახი ქართველი, და ქართულ პოეტს მშად შევეიცე“ — აცხადებს და შემდეგ: „ვიცი, რუსად რომ არ ეშობა-ლიქა ქართველკაცობას ვირწედი ქვეყნად“.

როცა ევგენი ვეტუშენკოს, ანდრეი ვოზნესენსკის, ბელა ახმადულისასა და სხვა გამოჩენილი რუსი პოეტების შემოქმედებას ვეცნობით, გვაგონდება სსრ კავშირის მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივნის ი. სუროვეცევის მიერ 1975 წელს საქართველოში საბჭოთა პოეზიის დღესასწაულზე ნათქვამი: „ახლა, განვითარებული სოციალიზმის ეტაპზე, განსაკუთრებით მკაფიოდ ვლინდება უმნიშვნელოვანესი ლიტერატურული კანონ-ზომიერებანი: ყველა სწავლობს ყველასაგან, ყველა დაკავშირებულია ყველასთან, ყველა მშის იმ საერთო სიმდიდრეს, რომელიც ჩვენს საერთო, მრავალეროვან კულტურას წარმოადგენს“.

ქართული თემისადმი რუსი პოეტების დამოკიდებულებაში იკითხება ბუნებრივი, პირადული ინტინით გამოხარბი სულისკვეთება, მიმართული ეროვნული კულტურების ურთიერთ გამდიდრებისა და გაძლიერებისათვის.

ამ იდეას კარგად გამოხატავს საყოველთაოდ ცნობილი მწერლის კონსტანტინე სიმონოვის სიტყვები: „მადლობა ქვეყანას, რომელმაც პოეტებს ამდენი მშვენიერი ლექსი დააწერინა. მადლობა ქართველ მეგობრებს, საკუთარი პოეზიის სიყვარულიც რომ იცი-ან და რუსულსაც“.

შთაბოვნების წყარო

ამ წერილში ვისაუბრებთ ფუნჯისა და საკრეთლის იმ ოსტატებზე, რომელთა შემოქმედებისათვის საქართველო, კერძოდ, აჭარა შთაგონების წყარო გახდა.

1851 წელს ახალგაზრდა ხელოვანმა ლევ ლაგორიომ დახატა ბათუმის ხელები. ისინი შესრულებულია აკვარელით, ღია ტონებში, ზოგიერთი მათგანი ლენინგრადის რუსულ სახელმწიფო მუზეუმში ინახება. ერთ სურათზე მხატვარს საკუთარი ხელით წაუწერია: „ბათუმი, 1851 წელი, 4 აგვისტო“. იგი მას ბათუმის მთაზე დაუხატავს. ჩვენი ქალაქი სოლივითაა შეჭრილი ზღვასი. ნავსაყუდელი პატარა მოჩახს, ახლანდელი გორკის ქუჩის ბოლო რაიონი კი წყლითაა დაფარული. რეიდზე გემები ღვანან. მეორე სურათი ზღვის მხრიდან ჩაუხატავს. აქაც აღბეჭდილია იმ დროისთვის საკმაოდ დიდი გემები. საგულისხმოა ისიც, რომ სურათზე ცალკეა გამოსახული საზღვაო „შუქურა“. 1878 წლის იანვარში დამით ბათუმის რეიდზე მყოფმა რუსეთის ხომალდმა „კოსტანტინმა“, რომელსაც მომავალი აღმირალი სტეფანე მაქაროვი მეთაურობდა, მსოფლიოში პირველად ახლად გამოგონებული ტორპედოებით ჩასძირა თურქეთის საგუშაგო გემი. ეს მომენტი ყველაზე აღრე ლაგორიოს აღუბეჭდავს თავის ტილოზე. სხვათა შორის, პროფესორმა ლაგორიომ ამ თემაზე საფოსტო ღია ბარათებიც შექმნა.

გლადისლავ სტახოვსკი გასული საუკუნის მეორე ნახევრის ცნობილი მხატვარია. იგი საქართველოში დაიბადა. თავიდანვე იტაცებდა ზღვა, მისი სანაპირო. ამიტომაც სწორად ჩამოდიოდა აჭარაში და ფუნჯით ტილოებზე გადაჰქონდა ზღვის გასუ-მეორებელი სილამაზე, ბუნების მომხიბველი ნედები.

სურათები „დილა ციხისძირში“, „საბაჟო ბათუმში“, „ბათუმის ნავსადგური მე-19 საუკუნის 70-იან წლებში“ და სხვ. მხატვარს თბილისში გამართულ პირველ პერსონალურ გამოფენაზე წარუდგენია. ჩვენი მხარის სინამდვილიდან უნდა იყოს აღებული თემები სურათებისათვის „ქარიშხლის შემდეგ“, „სალამო ზღვის პირას“, „კონტრაბანდისტები“ და „მარცხი ნავმისადგომთან“, რომელსაც მაღალ შეფასებას აძლევენ.

გ. სტახოვსკის ყველა ნამუშევარი მიკვლეული არაა. აჭარისადმი მიძღვნილ სურათებიდან ჩვენ მხოლოდ ორს მივაგენით. მათი რეპროდუქცია მოთავსებულია ისტორიკოს ვეგენი ვეიდენბაუმის წიგნში „კავკასიის გზამკვლევი“, რომელიც 1888 წელს გამოიცა თბილისში. ესაა გრაფიურა „ბათუმი“ და ფრაგმენტი „აჭარელის ტიპი“. მესამე სურათი „ბათუმის ნავსადგური მე-19 საუკუნის 70-იან წლებში“ კი აჭარის სახელმწიფო მუზეუმში ინახება.

მხატვარი ალექსანდრე ბოგოლიუბოვი დიდი რუსი მწერლის ნ. რადნიშევის შვილიშვილია. ფუნჯის ოსტატმა მხატვრული ტილოები აჭარასაც მიუძღვნა. ერთ მათგანზე აღბეჭდილია რუსი მეზღვაურების მიერ თურქეთის სამხედრო ხომალდის ჩაძირვა ბათუმის რეიდზე.

მხატვარმა ბორის ფოგელმა ერთ-ერთმა პირველმა მასშტაბურად ასახა ბათუმის ზღვისპირა ხელები. აჭარის სახელმწიფო მუზეუმის დარბაზებში დღესაც გამოფენილია მისი მხატვრული ტილოები „ბათუმის ნავსადგური“, „ბათუმი 1870 წლამდე“, „ბათუმის ნავმისადგომი მე-18 საუკუნეში“ და სხვა.

1899 წლის ზაფხულში მწერალ ა. ყირკევიჩთან ერთად ბათუმს ეწვია დიდი რუსი მხატვარი ილია რეპინი. იგი ბორჯომიდან ჩამოვიდა და გზა ნოვოროსიისკისაკენ გაა-

გრძო. მისი მიზანი იყო შეესწავლა მთიანი ლანდშაფტი. ეს სკირდებოდა სურათისკარის „ცდუნეა“, რომელსაც მხატვარი მაშინ კმნადა. ამ მოგზაურობის დროს რეჟისორმა სხედასხვა ხასიათის ბევრი ჩანახატი გააკეთა, მათი ნაწილი ტრეტიაკოვის ფაქსფაქსიში ამ რასდენიმე წლის წინათ შეიძინა.

მოსკოვი გამოშვალ ჟურნალ „ნოვოე ვრემის“ 1915 წლის 25 აპრილის ნომრის მერვე გვერდი დათმობილი აქვს ოფიცერ ა. პრეტელავსკის ჩანახატს, „რუსეთის ერთგულ აჭარელ ბეგს თავის მფილებთან ერთად ჭოროხის შტოზე ურემებით გადაჰყავს რუსი ჯარისკაცები თურქეთის პოზიციებზე გასაგზავნად“.

სურათზე მოჩანს ოთხი ურემი, რომლებშიც კამეჩებია შებმული. თითოეულ ურემზე ხუთი-ექვსი ჯარისკაცია. ფონს გასული მებრძოლები იკრებიან, სხვები ელოდებიან ურემებს. ნახატი გამოირჩევა მკაფიო ფერებითა და ისტორიული მნიშვნელობა აქვს. ბეგა გვარად ჯაფარიძე ყოფილა.

1974 წელს აჭარის სახელმწიფო მუზეუმს მოსკოვის რევოლუციური ისტორიის მუზეუმის დირექტორმა ლ. ისტრეცკიმ საჩუქრად გადასცა მხატვარ ნ. გრიგორევიჩის ავტოგრაფით შესრულებული ნამუშევრები, რომლებიც ასახვენ 1914 წლის ბათუმის ყოფას. სურათებზე გამოსახულია ნავსადგური, ძველი საყავე, ბაზარი, ნავში ღობების დატვირთვა, ქალაქის ერთ-ერთი ხედი და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ 20-იან წლებში აჭარაში არსებობდა მხატვართა საზოგადოება და ხშირად გამოფენებიც ეწყობოდა. 1917 წელს ბათუმის საქალაქო საბჭოს გამგეობის დარბაზში გაიმართა მხატვრების დიმიტრი პახომოვისა და სხვათა ნამუშევრების გამოფენა. ამ ნამუშევრების ნაწილი დაცულია აჭარის სახელმწიფო მუზეუმში, მათ შორის ახალშენისა და ორთაბათუმის გზის ხედები.

ბათუმში დაიბადა და ახალგაზრდობის წლები გაატარა ეროვნებით პოლონელმა მხატვარმა ზიგმუნდ ვალიშევსკიმ. 1957 წელს თბილისში გაიმართა ვალიშევსკის იმ ნაწარმოებთა გამოფენა, რომლებიც მან თბილისისა და ბათუმში შექმნა.

1922 წელს აჭარაში ჩამოვიდა ცნობილი საბჭოთა სკულპტორი, ეროვნებით მორღველი სტეფანე ვრზია (ნეფედოვი). აქ მან შექმნა დიდი ლენინის ბიუსტი. იგი ხელოვნება თვითი მარშალირისაგან გამოკვეთა, ახლა ეს ბიუსტი აჭარის სახელმწიფო მუზეუმში ინახება.

მწერალ კონსტანტინე პუსტოვსკის ცნობით 1922 წლის ბოლოს ბათუმში ცხოვრობდნენ ცნობილი მხატვრები, მათ შორის ისაყ ლევიტანი, მავრამ იგი გერაფერს ამბობს იმაზე, შექმნეს თუ არა მათ აქ ტილოები.

აჭარაში სახვითი ხელოვნების განვითარებისათვის ბევრი გააკეთა ცნობილმა მხატვარმა ილიადარ ზაგოსკინმა. 1924 წელს ი. ზაგოსკინი აჭარის მხატვართა ორგანიზაციის თავმჯდომარედ აირჩიეს. მის ტილოებზე აღბეჭდილია აჭარის სოფლის მშრომელთა საქმიანობა, კერძოდ, ჩაისა და ციტრუსოვანთა ნაყოფის კრეფა, სიმინდის აღება და სხვა.

ამავე პერიოდში ჩვენს ქალაქში ცხოვრობდა მხატვარი იაკობ სოკოლოვი. აჭარის თემზე მან ბევრი ფერწერული ტილო შექმნა, რომელთა უმრავლესობა გაბნეულია. ისინი მნახველებში დიდ ინტერესს იწვევენ. ი. სოკოლოვმა ბათუმში სამხატვრო სტუდია გახსნა და არაერთ ახალგაზრდას შეასწავლა ხატვა.

ბათუმში მოღვაწეობდა აგრეთვე ცნობილი სკულპტორი ალექსანდრე ლავინსკი. მან ბევრ კიდევ ოცდაათიან წლებში შექმნა გ. ი. ლენინის ძეგლი, რომელიც 1955 წელს მდგ იდგა ლენინის სახელობის მოედანზე. ახლა აქ აღმართული მონუმენტი ამ ნამუშევრის ბრინჯაოს ასლია.

1977 წლის შემოდგომაზე მოსკოვის მხატვართა სახლში ხელოვნებათმცოდნე ოლდაროიტენბერგის ინიციატივით მოეწყო გამოფენა „30-იანი წლების ხელოვნება“.

საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის საბჭოთა ხელოვნების განყოფილების გამგის ღია დოკუმენტის ყურადღება მიიქცია მცირე ზომის სურათი, რომელსაც აწერია: ა. კუზნეცოვა — „ქარელი სტუდენტის პორტრეტი“ (1926 წელს). სილი იყო მხატვრის კოორდინირებული შესანიშნავი ტილო „შუქრი ძაღლით“, რომელიც ტრატაგოვის სახელმწიფო გალერეის საკუთრებაა.

დოკუმენტმა დაადგინა, რომ სურათზე მახინჯაურელი მურად ჯინჟარაძე აღზრდილი, ხოლო მხატვარი ანა კუზნეცოვა მისი მეუღლეა. 1926 წელს მახინჯაურელი ქაზუკი მოსკოვის აღმოსავლეთის შრომელთა კომუნისტური უნივერსიტეტის სტუდენტმა გახდა. ისინი შეუდგნენ. სწორედ მაშინ არის შესრულებული მურადის პორტრეტი, რომელიც თავისი სტილით ახლოა 32-იანი წლების საბჭოთა რეალისტური პორტრეტის ტრადიციებთან. კომპოზიცია სადა და ლაკონურია.

ამჟამად ეს სურათი საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის საკუთრებაა. იმედია, ა. კუზნეცოვას მხატვრულ მემკვიდრეობაში კიდევ აღმოჩნდება ქართულ თემატიკაზე შექმნილი ტილოები, რომლებიც მომავალში გვეჩვენებს დაუმუშევრებელ პორტრეტს.

აქარის სახელმწიფო მუზეუმის მნახველებს ხიბლავს ტილოები „ქალის მოტაცება“, „მშობიარე ქალის მეურნალობა ძველად“, „ბათუმი 1880-1885 წლებში“, „ისრაფილ ჯინჟარაძე“, „ბათუმის სანაპირო“, „მანოლარჩის კრეფა“, „ისტატურად შესრულებული ნატურმორტები. მათი ავტორი ნინა პელოპენკოა.

სურათის „მეწვევების გაქცევა ბათუმიდან“ ავტორი ივანე ეფრემოვი. მან დახატა აგრეთვე ხელოს, ქედისა და ს. აქარისწყლის ხედები.

ჩვენს მხარეს არაერთი სურათი უძღვნა მხატვარმა მიხეილ ჩიგაროვმა. მათგან აღსანიშნავია „ტანკერ „სვეტის“ აფეთქება“, „კინტრიშის ხიდის აფეთქება“ და სხვა. მ. ჩიგაროვმა შექმნა აგრეთვე ფერწერული ტილოები „სხალთის ტაძარი“, „ფურტიოს თაღვანი ხიდი“, ხიხანისა და ციხისძირის ციხე-სიმაგრეების ხედები, რომლებიც აქარის სახელმწიფო მუზეუმშია დაცული.

ჩვენი კუთხის დიდი მეგობარი და მეგობრება ვალერიან ილიუშინი, რომელსაც ერთ-ერთ პირველს მიეკუთვნა აქარის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის საპატიო წოდება. იგი დაიბადა 1888 წელს პენზაში. 1907-1911 წლებში მასწავლებლობდა ბათუმის გიმნაზიაში, შემდეგ ცოდნის გასაღრმავებლად იტალიაში გაემგზავრა, საიდანაც 1912 წელს ისევ ჩვენს ქალაქში დაბრუნდა. 1935-1938 წლებში იყო ბათუმის სამხატვრო სასწავლებლის დირექტორი. მან აღზარდა ბევრი მხატვარი, მათ შორის თ. აბაქელი, ნ. იაკოვენკო, ა. ფალიბოვი, ნ. ხალვაში, ა. აცამბა, მ. ვარშანიძე და სხვები.

აქარის სანახაობით დაწესებულებებს დღესაც ამშვენებს მისი მხატვრული ტილოები, რომლებიც ჩვენი მხარის დაუფიქრებელი ისტორიულ მოვლენებს ასახავს. ესენია 1942-1957 წლებში შექმნილი სურათები „რუსეთის ჯარების შემოსევა ბათუმში 1878 წელს“, „აქარის მოსახლეობის შეხვედრა მე-11 არმიასთან“. მნახველებს ხიბლავს ვ. ილიუშინის სხვა ტილოებიც, კერძოდ. „შემოდგომა“, „სოფელი ღირჯოში“, „აქარული ოჯახი“, სხალთის ტაძრის, ხელოს, ქედის, მახინჯაურის, გოდერძის უღელტეხილის, ციხისძირის, ბეშუმის, დიდაჭარის, ცხმორისის, ჩაქვის, აგრეთვე კოვენიის, მანქანათსაშენი ქარხნებისა და სხვათა ხედები, ისტორიული პირების შ. ხიმშიაშვილის, მ. აბაშიძის, მუსიკოს ი. ქურბულის, საკოლმურნეო წყობილების ვეტერანების სურვი და ახმედ ადაძეების, ალი ვანიძის, ევბ ნაკაშიძის, შუქრი კეკელიძისა და სხვათა პორტრეტები. მსტოგანმა შემოქმედმა ჩვენს მხარეს სულ სამასამდე ნამუშევარი უძღვნა, რომელთა დიდი ნაწილი აქარის სახელმწიფო მუზეუმის კუთვნილებაა.

ტრეტიაკოვის გალერეის სწავლულმა მდივანმა ვ. ვოლოდარსკიმ და საბჭოთა ხელოვნების განყოფილების მეცნიერმა მუშაკმა ო. ზაბიტკაიამ დაგვიდასტურეს, რომ მათთან გრაფიკის განყოფილებაში ინახება მხატვრის პროფესორ ივანტი ნიკონსკის

მუშენიერი ოფორტი „ასანუტო“. ესა ბათუმის ნავთობგადამამუშავებელი ქარხანა. სურ-
თის ერთ მხარეზე ზომალდები და თვითმფრინავები მოსიანს. მეორე მხარეზე—სამუშაო
მტარებელი და ტრაქტორი, შუაში აღმართულია ქარხნის მთავარი დანადგარი. მან-
კლანზე წარმოდგენილია მემინტაჟე და სხვა სპეციალობის მუშები შრომის პარკით.
ენერგო მოსიანს ვ. ი. ლენინის პორტრეტი.

ნის იატაკქვეშეთის სტამბა, მოთავსებულია დიდი საბჭოთა ენციკლოპდიის მეორე გამოცემის მეოთხე ტომში, აქვე 312 გვერდზე არის რეპროდუქცია მხატვარ ვ. მ. სოფის სურათისა „1902 წლის 9 მარტის ბათუმის დემონსტრაცია“. ამავე მოვლენებს ასახავს მხატვარი პ. მალკოვიც, რომლის რეპროდუქცია დიდი საბჭოთა ენციკლოპდიის მეორე გამოცემის მე-16 ტომშია დაბეჭდილი.

მოსკოველი მხატვარი როსტისლავ ბარტო ბათუმის ხშირი სტუმარია. მან ჯერ კიდევ 1929 წელს შექმნა სურათები „მოხუცი აჭარელი“ და „ჩაის კრება“, რომლებიც ახლა ტრეტიაკოვის გალერეის საკუთრებაა.

1966 წელს ბარტომ დახატა აკადემიკოს ქ. ბახტაძის პორტრეტი, სურათები „ჩაის პლანტაციები ისევნებს“, „მზის უკანასკნელი სხივები ჩაის პლანტაციაში“ და სხვა. ავტორმა ეს ნამუშევრები წარადგინა გამოფენაზე „მოსკოველი მხატვრები — ოქტომბრის 50 წლისთავს“.

რუსეთის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ივანე ტიტოვი, რომელიც სამხედრო ომის დაწყებამდე ბათუმში მუშაობდა, ცნობილი პეიზაჟისტი და მარიხისტი მხატვარია. იგი გატაცებულია ჩვენი ბუნების სილამაზით, აჭარაში ცხოვრების დროს ტიტოვმა ბევრი ტილო შექმნა, ისინი „ბათუმის სერიითაა“ ცნობილი. ტილოების ეს ციკლი ხელოვნადაა 1966 წლის მაისში მოსკოვის მხატვართა კავშირის სახლში გამართულ პერსონალურ გამოფენაზე წარმოადგინა.

სახალხო კომისარიატთა საბჭოს დავალებით მოქანდაკე იულია კუხნს შეუქმნია ვ. ი. ლენინის სახელობის ჩაქვის ჩაის საბჭოთა მეურნეობის კოლექტივის მუშაობის ამსახველი ცალკეული ბარელიეფები, აგრეთვე მეურნეობის ძველი დამკვერელი მუშის შემდეგ ცინარობის ბიუსტი, რომელიც აჭარის სახელმწიფო მუზეუმს გადაეცა.

1936 წლის დამლევს გამოფენის „ინდუსტრია სოციალიზმს“ კომიტეტის დავალებით აჭარის ეწვია სკულპტორი მარია სტოლნიკოვა. მომდევნო წლის დასაწყისში იგი უკვე ამთავრებდა აწჭესის მშენებლობის მეგეტონეთა ბრიგადის ხელმძღვანელის, ორდენ-ოსან ახმედ შერვაშიძის, აგრეთვე მეფერამეტე საშუალო სკოლის 13 წლის მოცეკვავის ენვერ ხაბაძის ბიუსტებს. ამავე დროს სკულპტორი მუშაობდა გონიოელი მწყემსის ბიუსტზე და მშენებარე სახელმწიფო თეატრის სკულპტურულ გაფორმებაზე. გადაწყვეტილი ჰქონდა გამოეძერწა აგრეთვე ხაბაძის მთელი ფიგურა ცეკვის მომენტში. აჭარის სახელმწიფო მუზეუმში ინახება მისი სკულპტურული ნამუშევრები, მათ შორის ე. ხაბაძისა და ა. შერვაშიძის ბიუსტები, ბარელიეფი „აჭარელთა ტიპები“.

აჭარას არაერთი ფერწერული ტილო უძღვნა მხატვარმა ა. შევჩენკომ, მისი ზოგერთი ნამუშევარი, მათ შორის „აჭარა“, „მეთევზეთა ნავმისადგომი“, „აღმოსავლური მოტივი“, „მოსავლის აღება აჭარაში“ და სხვა წარმოადგინეს გამოფენაზე „ძველი საბჭოთა მხატვრები კავკასიასა და შუა აზიის შესახებ“, რომელიც 1971 წლის იანვარში გაიხსნა მოსკოვის აღმოსავლეთის ხალხთა ხელოვნების მუზეუმში. აქვე გამოფენილი იყო ლ. ბრუნიის აკვარელები, რომელზეც ასახულია ბათუმი და მისი შემოგარენი.

1937 წელს გამოცემილმა „დეტსკაია ლიტერატურამ“ მკითხველებს მიაწოდა წიგნი „ი. სტალინი და ხაშში“. მასში დაბეჭდილია რეპროდუქცია მხატვარ პ. ბუსირევის სურათის „ამხ. ი. სტალინი ხელმძღვანელობს აჭარელთა წრეს ბათუმში 1901 წელს“. ს. კირაკოზოვს კი ეკუთვნის სურათი „ამხ. სტალინი და ხაშში 1902 წელს“.

30-იან წლებში გაზეთი „ზარია ვოსტოკა“ დროდადრო აქვეყნებდა აჭარისადმი მიძღვნილ ჩანახატებს. მათი ავტორი მხატვარი ვ. კროტკოვაა, ასე, მაგალითად, 1934 წლის 14 აგვისტოს გაზეთმა სათაურით „ყვავილეებისა და პალმების ხეივნების ქალაქი“ დაბეჭდა მხატვრის რამდენიმე ჩანახატი ბათუმზე. სხვა ნომრებში კი გამოაქვეყნა „აჭარის კურორტები“, „ჰიდროლექტროსადგური აჭარისწყალზე“, „აჭარელ ქალთა კლუბი ბათუმში“, ამ კლუბის გამგის ზეჩეი შამილაძისა და აწჭესის მოწინავე გეორგაშვილის ახმედ

შეგრავშიძის პორტრეტები, კროტკოვმა 1936 წელს შექმნა ტილო „ამხ. ვოროშილოვი აჭარაში“ და წარმოადგინა საქართველოს მხატვართა გამოფენაზე, რომელიც 1939 წლის ივლისში ბათუმში მოეწყო.

მთავრის მესაზღვრეთა მუზეუმში დაცულია მხატვრების მ. მალეცკის, ა. სოლოგუბის, ერთობლივი ნამუშევარი „მესაზღვრე ტიმოთე ლიუშკინის პორტრეტი“ სურათზე ზოიას აჭარის თოვლიანი მთა, მესაზღვრეები, რომელთაც დაპატიმრებული ბანდიტები მოჰყავთ.

საქართველოს დამსახურებული მხატვარი ალექსანდრე ბაჟბეუკ-მელიქოვი ბევრჯერ ყოფილა ბათუმში. მას ჯერ კიდევ 1938 წელს დაუხატავს „ბათუმის ატრაქციონი“ და სხვა სურათები. აჭარა ტილოზე ასახა საქართველოში მცხოვრებმა სომეხმა მხატვარმა ალბერტ დილბერიანმა აც. 1963 წელს ქობულეთში დასვენებისას მან დახატა სურათები „პლაჟი“, „ბოტანიკური ბაღი“, „ქობულეთის ეზო“ და სხვა. აჭარის სახელმწიფო მუზეუმის ფონდებში ინახება მისი ორი სურათი „მზის ჩასვლა ზღვაზე“ და „ნატურმორტი“.

აჭარის დამსახურებულმა მხატვარმა გრაჩ სეჩენიანაც ჩვენი რესპუბლიკის თემაზე სამასამდე სურათი შექმნა. „ქალიშვილი აჭარულ კაბაში“, მახუნცეთელი კოლმეურნის პორტრეტი“, „ვენახი ქედში“, „თამბაქოს შრომა დოლოვანში“, „აჭარელი კოლმეურნის ეზო“ და სხვა. ზეზე მან გამოკვეთა ი. ჯინჟარაძისა და სხვა ცნობილ ადამიანთა სახეები.

მხატვარი გ. იუსტინსკაია ადრე ბათუმში ცხოვრობდა, აჭარის სახელმწიფო მუზეუმში ინახება გ. იუსტინსკაიას ლინოგრაფიურები „აჭარა ხარაზებში“, „ნავსადგური“, „რკინიგზის ღებო“ და სხვა.

აქვე დაცულია აგრეთვე ლ. როგალევიჩის „შერიტ ხიმშიაშვილის პორტრეტი“, გ. ვაღბოლსკის „ბათუმელ პოინერთა შეხვედრა გ. ტაბიძესთან 1966 წელს“, ო. გრომოვის „ბათუმის ციხიდან პოლიტპატიმართა განთავისუფლება წითელარმიელების მიერ 1921 წელს“, „ასფალტის პირველი ქარხანა ბათუმში“, ა. ლარიონენკოს „ი. ჯინჟარაძის პორტრეტი“, ვ. ბოროდაის, ა. სტრაშილინის აჭარელთა „ტიპები, ყოფა“, ვ. ჩეზმეჯიანის „ი. ჯინჟარაძის ბიუსტი“, ვ. დივუროვას „ჩაის კრეფა“, ვლ. რუდის „სეინერები რეიდზე“, ვ. იაოვენკოს „ელექტრომექანიკური ქარხნისა და ჩაის პლანტაციების ხედები“, ა. გორსკის „მწვანე კონცხის ხედები“, ვ. ფედოროვიჩის „ჩაქვის ჩაის ფაბრიკა“, ვლ. სელეზნიოვის, ს. პუტკინის, ა. მავილსონის, ა. პოგოდინის, ალ. ეფტეევის, გ. ხალათოვის, ა. აირაპეტოვის, ა. შვერლინგის, ა. ვისნერის, ი. სავიციის, მ. ეგოროვისა და სხვათა აჭარისადმი მიძღვნილი ნამუშევრები. მნახველებს იზიდავს ი. ჭავჭავაძის ბათუმის სახელმწიფო თეატრის დარბაზისა და ფოიეს მოხატულობა. იგი მხატვარ ბ. ბენოს ნამუშევარია.

ზოგიერთი თანამედროვე საბჭოთა მხატვარი აჭარის თემას მიმართავს ისეთი სურათების შექმნისას, რომლებიც საფოსტო კონვერტების, ლია ბარათების, მარკების, ალბომების, წიგნებისა და ჟურნალ-გაზეთების გასაფორმებლადაა გათვალისწინებული. მაგალითად ბ. პარმევამა და ე. ბროდსკიმ კონვერტზე ასახეს მწვანე კონცხის სანატორიუმი „აჭარა“ და ციხისძირის დასასვენებელი სახლი „ნაუკა“, ი. კოსორუკოვმა — აჭარის პეიზაჟი ლია საფოსტო ბარათისათვის, რომელიც აჭარის შექმნის 50 წლისთავს მიეძღვნა, ხოლო მხატვარმა ე. ანისკინმა მარკაზე გამოსახა ცეცვა „ხორუმი“, ა. დენისოვმა კი ბათუმის საზღვაო ვაკეაღი.

აქარა მოძრაობის დღეებში

თავისებური პირობები შეიქმნა საქართველოში და, კერძოდ, აქარაში თებერვლის ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ.

მშრომელები დიდი აღფრთოვანებით შეხედნენ ცნობას ქარისშის დამხობის შესახებ. როგორც ბათუმში, ისე მთელს აქარაში ტარდებოდა ხალხმრავალი მიტინგები და კრებები.

მაგრამ მშრომელებს ჯერ კიდევ რთული და ძნელი გზა ჰქონდათ გასავლელი სრული თავისუფლების მოსაპოვებლად.

როგორც თბილისში, ისე ბათუმშიც მენშევიკებმა და ესერებმა ბურჟუაზიული შეთანხმებით 6 მარტს შექმნეს ცალ-ცალკე მუშათა დეპუტატების საბჭო და ქარისკაცთა დეპუტატების საბჭო. მათ ყოველ ღონეს მიმართეს, რათა არ დაეშვათ საბჭოში ბრლშევიკები. ბათუმის მუშათა და ქარისკაცთა საბჭოს 80-ზე მეტი წევრიდან მხოლოდ ორმა იყო ბოლშევიკი.¹

გამომდინარე ვ. ი. ლენინის მითითებებიდან, არაერთი მხარდაქერა ახალ მთავრობას... პროლეტარიატის შეიარაღება — ერთადერთი გარანტია... არაერთი დანაშაულობა სხვა პარტიებთან² აქარის ბოლშევიკებმა აქტიური მუშაობა გააშალეს მთებში, ქარისკაცებსა და მატროსებში, მშრომელ გლეხობაში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის სოციალისტურ რევოლუციაში გადაზრდისათვის. ისინი სათავეთი ჩაუდგნენ მშრომელთა ბრძოლას მათი ნამდვილი განთავისუფლებისათვის. მშრომელები სულ უფრო და უფრო რწმუნდებოდნენ, რომ არც მენშევიკურ-ესერული საბჭო, არც დროებითი ბურჟუაზიული მთავრობის ორგანო არ იყვნენ მათი ინტერესების გამომხატველი, საბოლოოდ დარწმუნდნენ მათი დაპირებების სიცრუეში.

როგორც მთელს ქვეყანაში, ისე აქარაშიც მშრომელთა მდგომარეობა რაც დრო გადიოდა უფრო მეტად აუტანელი ხდებოდა. შემოდგომისათვის უკიდურესად გამწვავდა და სურსათის კრიზისი. კავკასიის ფრონტის ქარისკაცები ერთ-ერთ წერილში წერდნენ, რომ მოახლოებულია ის გადაწყვეტი საათი, როდესაც იარაღით ხელში აღსდგებიან მხაგერელების წინააღმდეგ, „მუშებისა და გლეხების შემდგომი ბედისათვის, ნათელი მომავლისათვის, პურისათვის, შრომის ადამიანური უფლებებისათვის, მოქალაქეობრივი უფლებებისათვის“.³

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის წინა დღეებში ბათუმის ოლქში მუშათა საგაფიცო ბრძოლა ბოლშევიკების ხელმძღვანელობით შედის უმაღლეს ფაზა-

ფი. ნახევრად მშვიდრი მუშები უკვე ითხოვდნენ არა მარტო თავისი ეკონომიკური მოთხოვნების დაკმაყოფილებას, არამედ სულ უფრო გადამწყვეტად აყენებდნენ პოლიტიკურ მოთხოვნებს — არსებული წყობილების გაუქმებას, ხელისუფლების გასაღებას მშრომელი ხალხისადმი. ადგილობრივი ხელისუფალნი იძულებული გახდნენ, ეღიპრებოდნენ, რომ ბათუმში „ინგრევა სახელმწიფო ხელისუფლებამ“.4 პროლეტარიატის მხარდახმარება არსებული წყობილების წინააღმდეგ იბრძოდა აქარის გლეხობა. ოქტომბრის რევოლუციის წინა დღეებში ჩაქვის 12 სოფლის მშრომელმა გლეხობამ უარი განაცხადა გადაეხადა ყოველგვარი გადასახადი და ერჩინა ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები.5

ასე თანდათანობით, სულ უფრო და უფრო უახლოვდებოდა მთელი ქვეყანა დიდი ოქტომბრის სოციალისტურ რევოლუციას, რომელმაც ახალი ერა დიწყო კაცობრიობის ისტორიაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ აქარის ბოლშევიკური ორგანიზაციის ხელმძღვანელი ცენტრი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის წინა დღეებში უკვე ინფორმირებული იყო პეტროგრადში შეიარაღებული აჯანყების მზადების შესახებ. შეიქმნა აჯანყების მომწყობი კომისია ბოლშევიკების ხელმძღვანელობით. 1917 წ. 25 ოქტომბერს, დილით, შესდგა აჯანყების მომწყობი კომისიის სხდომა 221-ე პოლკის ჯარის ნაწილების წარმომადგენლებთან ერთად, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება პეტროგრადში აჯანყების დაწყებისთანავე ბათუმის მუშებისა და აქარაში განლაგებული ჯარის ნაწილების, მშრომელების ერთსულოვანი თანაგრძნობისა და მხარდაჭერის შესახებ.6 დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შესახებ აქარაში რადიოდებუა რევოლუციური პეტროგრადიდან იმავე დღესვე იქნა მიღებული. მასში მითითებული იყო, რომ ახალი მთავრობის პროგრამა არის დემოკრატიული ზავი, მემამულეთა მიწების გადაცემა გლეხებისათვის, მთელი ძალაუფლებისა — საბჭოებისათვის.

1917 წ. 26 ოქტომბერს ქ. ბათუმში მოწვეულ იქნა აქარის ბოლშევიკური ორგანიზაციის საერთო კრება თანამგრძნობთა თანდასწრებით. ერთხმად მიღებული მისახალმებელ რეზოლუციაში აღინიშნა, რომ ბათუმის ბოლშევიკები გამოხატავენ თანაგრძნობასა და აღტაცებას, მხარს უჭერენ საბჭოების ხელისუფლების პროგრამას.7

მუშები, ჯარისკაცები, მატროსები, აქარის მთელი მშრომელი მოსახლეობა დიდი აღფრთოვანებით შეხვდა პროლეტარულ რევოლუციას. ბათუმში განლაგებული მრავალათასიანი სათადარიგო პოლკის ჯარისკაცებმა და რამოდენიმე გემის მატროსებმა გამოთქვეს სურვილი წასულიყვნენ პეტროგრადში და მიეღოთ მონაწილეობა ოქტომბრის მონაპოვრის დასაცავად. ქ. ბათუმის მშრომელთა საერთო კრების რეზოლუციაში ვკითხულობთ: „მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლებას შეუძლია გადაარჩინოს ქვეყანა ეკონომიური კატასტროფისაგან, მისცეს პური დამშუფლთ და მშვიდობა — არმიასა და ქვეყანას“.8

მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც მთლიანად ამიერკავკასიაში, ისე აქარაში, რიგი მიზეზების გამო, არ მომზადდა ყველა პირობა შეიარაღებული აჯანყების წარმატებით განხორციელებისათვის. აქარის ბოლშევიკურმა ორგანიზაციამ, მიუხედავად დიდი წარმატებებისა, მენშევიკებისა და ესერების გამყიდველური პოლიტიკის შედეგად, იმ დროისათვის ვერ მიაღწია გავერცელებინა თავისი გავლენა მუშათა და კავკასიის ფრონტის მეორე ხაზის ჯარისკაცების, აგრეთვე მატროსების დიდ უმრავლესობაზე.

1917 წ. ნოემბრის პირველ ნახევარში ამიერკავკასიის ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტურმა და წვრილბურჟუაზიულმა პარტიებმა, რომლებსაც თავის მხრივ აქტუნდნენ ანტანტისა და ამერიკის შეერთებული შტატების იმპერიალისტები, გადაწყვიტეს, არ მცნოთ საბჭოთა რუსეთი, მოეწყვიტათ მისგან ამიერკავკასია. ამიერკავკასიის განსაკუ-

თრებული კომიტეტის ნაცვლად, რომელმაც დროებითი მთავრობის დამხობის შედეგად დაკარგა თავისი რწმუნებულება, შეიქმნა სამხარეო ხელისუფლების დამოუკიდებელი“ ორგანო — ამიერკავკასიის კომისარიატი ქართველი მენშევიკების, აზერბაიჯანელი მუსავატელების, სომეხი დაშნაკებისა და მემარჯვენე ესერების წარმომადგენელთაგან. 1918 წ. თებერვალში შექმნილი ამიერკავკასიის სეიმის მიერ 22 აპრილს გამოცხადებულმა ამიერკავკასიის „დამოუკიდებელმა ფედერაციულმა რესპუბლიკამ“ იარსება მხოლოდ 35 დღე. ის ამიერკავკასიის კომისარიატთან და სეიმთან ერთად დაიშალა. მის ნაცვლად შეიქმნა საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის ბურჟუაზიული რესპუბლიკები, მენშევიკების; დაშნაკებისა და მუსავატელების კონტრრევოლუციურ-ნაციონალისტური მთავრობებით. 1918 წ. 26 მაისს საქართველო გამოცხადებულ იქნა „დამოუკიდებელ“ რესპუბლიკად, მაგრამ ფაქტიურად მისი ბატონ-პატრონი ჯერ გერმანელი, შემდეგ ანტანტის იმპერიალისტები იყვნენ.

მენშევიკური პარტიის ბათუმის კომიტეტი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის პირველსავე დღეებში თავის სხდომაზე ღებულობს რეზოლუციას: „საბჭოების ხელი“ ხელისუფლების გადასვლა მიგვაჩნია ნაადრევად!“ 1917 წ. 27 ოქტომბერს ბათუმის მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოს საგანგებო სხდომაზე მენშევიკებმა და ესერებმა განაცხადეს, რომ ისინი წინააღმდეგი არიან საბჭოებისათვის ხელისუფლების გადაცემისა. როგორც თბილისში, ისე ბათუმშიც საბჭოებში ძირითადად მოკალათებული იყვნენ მენშევიკები და ესერები. ბოლშევიკებმა გამოაშკარავეს მენშევიკურ-ესერული ბათუმის საბჭოს ხელმძღვანელობის ანტიხალხური პოლიტიკა და მოითხოვეს ეცნოთ და მხარი დაეჭირათ საბჭოთა მთავრობისათვის ვ. ი. ლენინის ხელმძღვანელობით, მაგრამ საბჭოს წევრთა დიდმა უმრავლესობამ ბოლშევიკების წინააღმდეგა არ მიიღო.

ამიერკავკასიის სხვა ბურჟუაზიული და წვრილბურჟუაზიული ნაციონალისტური პარტიების მაგვარად აჭარაშიც აღნიშნული პარტიების წარმომადგენლებმა სოციალისტური რევოლუციის წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნით შექმნეს ეგრეთ წოდებული „საზოგადოებრივი უშიშროების კომიტეტი“.

ასეთი მდგომარეობა იყო აჭარაში დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის პირველ ხანებში, როდესაც ბოლშევიკები სათავეში ჩაუდგნენ აჭარის მშრომელთა ბრძოლას პროლეტარული რევოლუციის მონაპოვართა დასაცავად. იმ დროისათვის აჭარის ბოლშევიკური ორგანიზაცია ითვლიდა 700-მდე წევრს.

ბოლშევიკების ხელმძღვანელობით ტარდებოდა ხალხმრავალი მიტინგები და კრებები, სადაც მუშები, ჯარისკაცები, მშრომელი გლეხობა მკაცრად გმობდნენ საბჭოთა რუსეთისაგან ამიერკავკასიის მოწყვეტას. 1917 წ. 3 დეკემბერს ბათუმის მშრომელთა მიტინგზე მიღებულ რეზოლუციაში ვკითხულობთ: „კრებას მიაჩნია, რომ ნამდვილ მუშურ-გლეხური ხელისუფლება არის სახალხო კომისართა საბჭოს ხელისუფლება, რომელიც იბრძვის მშვიდობის, მიწისა და თავისუფლების ლოზუნგის განხორციელებისათვის. კრება მთლიან ნდობას უცხადებს ამ მთავრობას, არ ცნობს ამავე დროს ამიერკავკასიის კომისარიატს, რომელიც შექმნილია კოალიციის პრინციპით კერენსკის დამხობილი მთავრობის მსგავსად“.

1917 წ. ნოემბრის მეორე ნახევარში ბოლშევიკებმა შექმნეს სამხედრო-რევოლუციური კომიტეტი, რომელიც ხელისუფლების კონტრრევოლუციურ ორგანოებთან პარალელურად ანხორციელებდა თავის ხელისუფლებას. ნოემბრის ბოლოს კი შეიქმნა ბოლშევიკური შეიარაღებული რაზმი.

1917 წ. დეკემბრის შუა რიცხვებისათვის აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების რეალური პირობები შეიქმნა. მენშევიკებმა ბათუმიდან მთლიანად გაიყვანეს რევოლუციურად განწყობილი ჯარისკაცები, საქართველოს მენშევიკური მთავრობის

ჯარები ყაზადურად დაესხნენ თავს ბათუმის საზღვაო ნავსადგურის მეზღვეურებს, ორშელთა დიდი უმრავლესობა მხარს უჭერდა ბოლშევიკებს, ბევრი კი ბოლშევიკური პარტიის წევრი იყო, დაშალეს ბოლშევიკური წითელი გვარდია, დაარბიეს მთელი ქალაქი, ლეს ბოლშევიკური ორგანიზაცია. მენშევიკებმა მთლიანად ჩაიგდეს ხელში ძალაუფლება და დააყარეს კონტრრევოლუციური დიქტატურა, რომელიც ეყრდნობოდა სამხედრო ძალას.

1918 წლის 1 აპრილიდან 1920 წლის 7 ივლისამდე აჭარაში ბატონობდნენ ჯერ თურქი, შემდეგ კი ანტანტის იმპერიალისტები. ბათუმის პროლეტარიატმა, აჭარის მშრომელებმა, ბოლშევიკების ხელმძღვანელობით არაერთი გმირული ფურცელი ჩაწერეს უცხოელი ინტერვენტებისა და სოციალისტური რევოლუციის შინაური მტრების წინააღმდეგ ბრძოლის მატინეში.

1920 წ. 17 ივნისს, აჭარის ბოლშევიკური ორგანიზაციის სამხედრო-საბრძოლო კომიტეტის ხელმძღვანელობით აფეთქებულ იქნა საწვავი მასალით და იარაღით დატვირთული ტანკები „სვეტი“, რომლის ტვირთაწეობა 2 ათას ტონაზე მეტი იყო. განადგურდა დიდძალი სამხედრო აღჭურვილობა, ტანსაცმელი, საბრძოლო ვაზნები, ყუმბარები, რომლებსაც მოუთმენლად ელოდა თეთრგვარდიელ გენერალ დრაცენკოს რაზმი, თხევად საწვავს კი გენერალ ვრანგელის არმია.

ამის შემდეგ ინგლისელმა ინტერვენტებმა გადაწყვიტეს საბოლოოდ დაეტოვებინათ აჭარა და ბათუმში მენშევიკური მთავრობის ჯარი შემოეშათ...

ბათუმის პროლეტარიატს, აჭარის მშრომელებს, ბოლშევიკების ხელმძღვანელობით გადაწყვეტილი ჰქონდათ ინტერვენტების წასვლის დღეს ძალაუფლება აეღოთ თავიანთ ხელში და დამყარებინათ საბჭოთა ხელისუფლება. საქართველოს ბოლშევიკების ხელმძღვანელი ცენტრი 1920 წ. 30 აპრილს რკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტისადმი გაგზავნილ წერილში აღნიშნავდა: „ბათუმიდან ინგლისელები მიდიან და ქალაქი უნდა გადასცენ მენშევიკებს. მაგრამ ბათუმის პროლეტარიატი არ დაუშვებს გადაცემას და ხელში ჩაიგდებს ხელისუფლებას. ამისათვის მათ საკმარისად აქვთ საშუალება. ჩვენ ამაში დარწმუნებული ვართ. მაგრამ თუ თავის დროზე ჩვენი ნაწილები არ დაიკავებენ სოხუმსა და ფოთს, ის დიდხანს ვერ გაძლებს. საჩქაროდ აცნობეთ ამის შესახებ შავი ზღვის წითელი რაზმის სარდლობას“.

აუტანელი სიღარიბე და სიღატაკე სუფევდა აჭარაში მენშევიკების ბატონობის დროს. ფაბრიკა-ქარხნები კვლავ კაპიტალისტებს, ხოლო მიწა ბეგებს ღარჩათ.

საქართველოს მშრომელები ბოლშევიკების ხელმძღვანელობით სასტიკ ბრძოლას ეწეოდნენ მენშევიკური ანტიხალხური რეჟიმის წინააღმდეგ. ეს ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებით, მშრომელი ხალხის გამარჯვებით დამთავრდა.

მშრად ჩავლენივშილი.
დოცენტი.

შენიშვნები:

1. აჭარის ცსა, ფ. ი-67, აღწ. 1, ს. 13, ფ. 49.
2. ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 23, გვ. 387.
3. გაზ. „კავკასსკი რაბოჩი“, № 152, 1917 წ., 19 სექტემბერი.
4. აჭარის ცსა, ფ. ი-10, აღწ. 1, ს. 65.
5. საქ. რევოლუციის სახ. მუზეუმი, ფ. 4, ს. 126, ფ. 5.
6. გაზ. „კავკასსკი რაბოჩი“, № 188, 1917 წ. 1 ნოემბერი.
7. გაზ. „კავკასსკი რაბოჩი“, № 184, 1917 წ. 27 ოქტომბერი.
8. გაზ. „კავკასსკი რაბოჩი“, № 194, 1917 წ., 8 ნოემბერი.
9. გაზ. „ბურევესტიკი“, № 7. 1917 წ., 11 დეკემბერი.
10. სკვპ ცკ მ-ლ ინსტიტუტის ცსა, ფ. 17. აღწ. 6. ს. 95, ფურც. 66.

აზრიალდა

წითელი

დროშა

1921 წ. 25 თებერვალს საქართველოს მშრომელებმა კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით, საბჭოთა რუსეთის ძმური დახმარებით, მეთეთმეტე წითელი არმიის უშუალო მონაწილეობით დაამხეს მენშევიკური რეჟიმი და საქართველოში გაიმარჯვა საბჭოთა ხელისუფლებამ. თბილისზე საბჭოთა ხელისუფლების დროშა აფრიალდა. მენშევიკთა ლიდერებმა თავს გაქცევით უშველეს და თავმესაფრად ქ. ბათუმი აირჩიეს, მაგრამ თავიანთ უსუსურობაში რომ დარწმუნდნენ, მენშევიკებმა დასტოვეს უკანასკნელი თავშესაფარი და 17 მარტს, ღამით, იტალიის გემით საზღვარგარეთ გაიბარნენ.

იმავე დღეს პატიმრობას თავი დააღწიეს პოლიტიკურმა ტუსაღებმა, როგორც ქუთაისის ციხიდან გადმოყვანილებმა, ასევე ადგილობრივმა კომუნისტებმა, რომლებმაც იმავე საღამოს შექმნეს დროებითი რევოლუციური კომიტეტი სერგო ქავთარაძის მეთაურობით. 18 მარტს წითელი არმიის ნაწილები დ. ქობას მეთაურობით ქ. ბათუმში ჩავიდნენ. რევკომმა აქარაში საბჭოთა ხელისუფლება გამოაცხადა. რევკომი იყო უზენაესი საკანონმდებლო, განმკარგულებელი და საკონტროლო ორგანო, მისი უპირველესი ამოცანა იყო რევოლუციური წესრიგის დაცვა ქ. ბათუმსა და ბათუმის ოლქში. რევკომის გვერდით მოქმედებდა თურქეთის მთავრობის წარმომადგენელი ქაზიმ ბეი, რომელმაც ძალით დაიკავა სტრატეგიული პუნქტები და სახელდახელოდ შედგენილი რაზმებით ცდილობდა ხელი შეეშალა ქ. ბათუმში წითელი არმიის ნაწილების შემოსვლისათვის. მაგრამ მე-11 არმიის ნაწილებმა გასტეხეს მისი წინააღმდეგობა და ამ წლის 25 ივნისის დეკრეტით ი. ზილოტოვს გადაეცა სამახსოვრო ჯილდო წარწერით:¹

შემდგომში აღნიშნული პოლკი დაეხმარა ბათუმის რევკომს ქაზიმ ბეის ავანტიურის ლიკვიდაციაში, რომელიც ცდილობდა შეიარაღებული რაზმებით დაეპყრო ბათუმი.

მე-11 არმიის ნაწილების და ადგილობრივ მცხოვრებთა ენერგიული მოქმედების შედეგად მარტის ბოლოსათვის ქემალისტებმა დატოვეს ბათუმი, მაგრამ მოასწრეს შეექმნათ ჯაშუშობის ფართო ქსელი, რომლის მთავარი დანიშნულება იყო გადაებრებინათ მშრომელთა მსგები და აემხედრებინათ ისინი საბჭოთა საქართველოს წინააღმდეგ. ამ განზრახვას განხორციელება არ ეწერა. რევკომის ავტორიტეტი დღითიდღე იზრდებოდა.

რევკომი შეუდგა გადაუდებელ ღონისძიებათა განხორციელებას. მისი უპირველესი ამოცანა იყო მოპოვებული გამარჯვების განმტკიცება, რევოლუციური წესრიგის დამყარება, მოსახლეობის მომარაგება პროდუქტებით, სახალხო მეურნეობის სოციალისტურ საწყისებზე გარდაქმნა, რაიონებსა და თემებში რევკომების მოწყობა, მენშევიკების მიერ დატოვებული დანგრეული მეურნეობის და ქონების აღრიცხვა-პატრონობა, ძველი გადმონაშთების ლიკვიდაცია, მუშათა, გლეხთა და წითელარმიელთა საბჭოების არჩევნების ჩატარება.

რევკომის პარალელურად მოქმედებდა მეკლისი, რომელსაც ანტიხალხური საქმიან

ნობის გამო „შევი მეგლისი“ უწოდეს. მშრომელები მოითხოვდნენ მის დაშლას და ახლის არჩევას.

7 ნოემბერს ბათუმში გაიხსნა გლეხთა პირველი ყრილობა, მან მეგლისი დაშლილად გამოაცხადა და აირჩია ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი („წითელი მეგლისი“ ყრილობამ გ. ი. ლენინს გაუგზავნა გულთბილი მისალმება.

წითელი მეგლისის შექმნამდე, 1921 წ. 16 ივლისს, საქართველოს რევკომმა მიიღო დეკრეტი აჭარის ავტონომიური სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკის მოწყობის შესახებ. მისი შინაარსი ასეთი იყო:

მოეწყოს აჭარის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა, როგორც ნაწილი საქართველოს სს რესპუბლიკისა, იმ ტერიტორიის ფარგლებში, რომელიც აჭარას ეჭირა, ცენტრით ქ. ბათუმი.

აჭარის ასსრ გამგებლობის ორგანოებად მიჩნეულ იქნა: სახალხო კომისართა საბჭო, მეგლისი და ადგილობრივი საბჭოები, რომელთა არჩევნები უნდა ჩატარებულიყო საქართველოს სსრ კონსტიტუციის საფუძველზე. დეკრეტი ითვალისწინებდა შინაგან საქმეთა, იუსტიციის, განათლების, ჯანმრთელობის, სოციალური უზრუნველყოფის, მანქანათმშენებლის, ფინანსთა, სასურსათო. შრომის სახალხო კომისარიატების, სახალხო მეურნეობის საბჭოს გზათა და ფოსტა-ტელეგრაფის განყოფილებებით, მუშათა და გლეხთა ინსპექციის შექმნას, რომლებიც შესაბამისად დაქვემდებარებოდა საქართველოს სსრ ორგანოებს.

აჭარის ასსრ მეგლისის სახალხო კომისართა საბჭოს და ადგილობრივი საბჭოების საქმის წარმოება უნდა წარმართულიყო მშობლიურ ენაზე. აჭარის ასსრ საზღვრები საბოლოოდ უნდა დაედგინა აჭარის და აჭარის მომიჯნავე მაზრების წარმომადგენლები-საგან შემდგარ შერეულ კომისიას, საქართველოს სსრ მთავრობის მიერ დანიშნული პირის თავმჯდომარეობით.²

მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების პირველი დღიდანვე გახდა შესაძლებელი ავტონომიის საკითხის რეალურად გადაჭრა.

აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებასთან დაკავშირებით საქართველოს რევკომის თავმჯდომარემ ფ. მაზარაძემ აჭარის მშრომელებს შემდეგი შინაარსის მისალმება გაუგზავნა:

„ძმებო და აზნაურებო! აჭარის მეშვებო და გლეხებო!

ბოლო მოედო თქვენს ტანჯვა-წამებას! თქვენ განთავისუფლებულნი ხართ. თქვენი მშვენიერი მხარე ამ ხნის განმავლობაში არა ერთჯერ იყო აიზრებული და აწიკნებული. თქვენ დაგვირგნინდნენ, როგორც ინგლისის, საბერძნეთისა და აჭარის იმპერიალისტები, ისე მენშევიკი შომაღადენი, შეურაცხყოფდნენ თქვენს ადათებს, ჩვეულებებს, სარწმუნოებას. ამერიიდან ასეთ დაცინვას ბოლო მოედო. ამ საზეიმო და დიდმნიშვნელოვან წლის საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა მთავრობა ყველა ქვეყნის მეშვების წინაშე საპროფ აიხადებს: დიდიდან აჭარა სრულიად თავისუფალი და სრულიად ხელშეუხებელი იქნება. მას მიენიჭება ავტონომიური მმართველობა საბჭოთა კონსტიტუციის საფუძველზე — გაუმარჯოს აჭარის მეშვებსა და გლეხებს! გაუმარჯოს ავტონომიურ საბჭოთა აჭარას!“³

ანალოგიური მისალმება გაეგზავნა აჭარის რევკომს, მისალმება გამოქვეყნებულია გაზეთ „კომუნისტის“ 1921 წლის 23 მარტის ნომერში.

კომუნისტურმა პარტიამ და საბჭოთა მთავრობამ გაითვალისწინეს ის ხვედრი, რაც აჭარას თურქთა სამასწლოვანმა ბატონობამ არგუნა, რის შედეგადაც დავიკა მისი ეკონომიკა და კულტურა. გამოჩნა ყველაზე რეალური საშუალება ავტონომიის საბოლოო უზრუნველყოფდა ეკონომიკური და კულტურული ჩამორჩეულობის დაქარაბებით ღიკვიდაციას. აჭარისათვის ავტონომიის მიანიჭება განპირობა ააჩუკე ჩელოზიდეცა საშინაო და საგარეო პირობებში. ამგვარად, აჭარის ასსრ შეიქმნა არა ერთჯერულ ნი-

დავზე, როგორც სხვა ავტონომიური რესპუბლიკები, აბამედ ისტორიულად ავტონომიური პოლიტიკური პირობების გამო.

სსრ კავშირის ხალხთა ერთიან ძმურ ოჯახში ლენინური ეროვნული პოლიტიკის სწორად გატარების შედეგად აჭარის ასსრ მშობლიური კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით მიიღწია თვალსაჩინო წარმატებებს ეკონომიკისა და კულტურის განვითარებაში.

61 წელი ისტორიისათვის თითქმის უმნიშვნელო მონაკვეთია. მაგრამ ამ ხნის მანძილზე აჭარამ განვლო საუკუნის სადარი გზა. ძირფესვიანად იცვალა სახე და უკიდურესად ჩამორჩენილი მხარიდან მოწინავე, ავტონომიურ რესპუბლიკად იქცა.

დღეს აჭარის მრეწველობა ქვეყანას აძლევს ნავთობპროდუქტებს, სხვადასხვა სახის კატარღებს, ელექტროტექნიკურ ნაწარმს, კვების მრეწველობისათვის საჭირო 80-მდე სხვადასხვა სახის მანქანებსა და ტექნოლოგიურ მოწყობილობას, ციტრუსოვანთა და ხილის კონსერვებს, ფეხსაცმელს, სამკერვალო ნაწარმს და სახალხო მოწოდების სხვა საქონელს. აჭარის სამრეწველო პროდუქცია იგზავნება მსოფლიოს 70-მდე ქვეყანაში. განსაკუთრებით გაიზარდა საქართველოს საზღვაო ჭიშკრის — ბათუმის საეკსპორტო ნავსადგურის როლი საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს შექმნის შემდეგ.

სასახელოდ შრომობენ სოფლის მეურნეობის მუშაკები — მეჩაიეები და მეციტრუსეები, მეცხოველეები და მეთამბაქოეები.

მნიშვნელოვანი წარმატებებია მოპოვებული მშენებლობის, ტრანსპორტის, ელემენტარული მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო-კომუნალური მომსახურების, ჯანმრთელობის დაცვის საქმეში.

თვალსაჩინო ძვრებია განათლების და კულტურის განვითარებაში. რესპუბლიკა დაიფარა სახალხო განათლების, კულტურულ-საგანმანათლებლო და სამედიცინო დაწესებულებების ფართო ქსელით.

სახალხო მეურნეობის და კულტურის დარგში მოპოვებული დიდი წარმატებებისათვის აჭარის ასსრ დაჯილდოებულია ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციისა და ხალხთა მეგობრობის ორდენებით. საკავშირო გარდამავალი დროებითი სოციალისტურ შეჯიბრებაში მიღწეული მაღალი შედეგებისათვის.

ლენინური ეროვნული პოლიტიკის ზორცმსხმის შედეგად საბჭოთა ხალხების ერთიან ძმურ ოჯახში აჭარა ახალ-ახალ წარმატებებს აღწევს კომუნისტურ მშენებლობაში.

კარლო დოლიძე,

დოცენტი

შენიშვნები:

1. აჭარის ასსრ სახელმწიფო არქივი. ფ. რ.-1, აღწ. 1, საქმე 30/1. ფურც. 52.
2. „მომამბე“, № 12, 1921, წ. გვ. 2-3.
3. „კომუნისტი“, 1921 წ. 23 მარტი.

სამოდ ბახსნილი გული

არ შევუდგები იმის ჩამოვლას, რითაც ჩემი მხარე საქართველოსთანაა დაკავშირებული. ან კი რომელ ერთს ვიტყვდი: ენგურპის მშენებლობაზე ჩვენი და ქართველი სპეციალისტების თანამშრომლობას, სპეციალურად ქართველი ნავთობმომპოვებლებისათვის პერმში დამზადებულ მანქანებს, თუ სხვა ამგვარ ურთიერთობას, რომელზეც ცალკე მოთხრობა ან რომანი დაიწერებოდა.

არა, მე უბრალოდ მინდა გიამბოთ ჩემს საქართველოზე. იმ საქართველოზე, ქვეყნის სხვა კუთხეში მცხოვრებს ბავშვობიდან რომ შემოიყვარდა, საქართველოზე, სადაც ახლა უამრავი მეგობარი მყავს.

...სკოლაში ერთი მასწავლებელი გყავდა — ვლადიმერ ივანეს ძე სისოევი. ჩეხოვის გმირს მავონებდა: დაბალი იყო, ხმელ-ხმელი, ხელში განუყრელად ეჭირა ქოლგა. ქუჩაში ახტაჩანები იკვებდნენ, ელაბუტებოდნენ.

მაგრამ კლასში რომ შემოდგამდა ფეხს, გავირინდებოდი, ვიცოდი, ახლა იგი შეუდგებოდა სასწაულების მოვლინებას, აგვიყოლებდა, ხელში აგვიყვანდა და უხილავი გზებით შემოგვატარებდა ჩვენს უკიდვარ მიწას. აქამდე ყურში ჩამსმის მისი აღღვებული ხმა, აქამდე თვალწინ მიდგას მისი გაბრწყინებული თვალები.

თბილისში დაიბადა. რევოლუციამდე გეოგრაფიას ასწავლიდა თბილისის ერთ სა-
შკეთესო ვაჟთა გიმნაზიაში. უსაზღვროდ უყვარდა საქართველო ამ რუს კაცს. იცოდა ქართველი და რუსი პოეტების საქართველოს სადიდებლად დაწერილი უამრავი ლექსი, გვიკითხავდა პუშკინს, ლერმონტოვს, შოთა რუსთაველს, ვაჟა-ფშაველას. დაუფიქარი იყო ეს გაკვეთილები. ისეთი შთაბეჭდილება გვრჩებოდა, თითქოს მოგვევლო დარიალის ვიწრობები, მტკვრისა და ზღვის ნაპირები.

ერთი ეს გაკვეთილი ომმა შეგვწყვეტინა. გუშინდელმა ბიჭებმა ჯარისკაცის ფარავა ჩაიცვეს, გადახატრილ თავებზე „პილოტები“ წამოისკუპეს. სადგურებში მოუთმენლად ფშინავდნენ ორთქლმაღლები, ნიშანს ელოდნენ, ერთი სული ჰქონდათ, დასავლეთისაკენ ბეჭენიანათ წითელი, ორღერძიანი ვაგონების გრძელი რიგი — დასავლეთისაკენ, მტრის შესახვედრად.

...დამოსავლეთისაკენ კი ეშელონები უფრო ნელა მოდიოდნენ. ღია ქრილობასავით მოჩანდა ვაგონის ძარაზე წითელი ჯვრები. სადღა იყო სიმღერა და ოხუნჯობა. გახატრილ თავებზე ბინტი შემოეხვიათ.

ბოროტების ტაკი-ტუკი ისმოდა მხოლოდ...

— საით მიყავართ? — კვნესით იკითხა ზედა საწოლზე ჯარისკაცმა. ვაგონში სა-

შინლად ცხელოდა. იოდისა და ოჯლის სუნი ერთმანეთში არეულიყო. ერთ კუთხეში დაჭრილი გმინავდა:

— მიშველეთ! (ამ სიტყვას ჩემთვის გაუგებარ ენაზე ამბობდა).

დაჭრილს თავს დასტრიალებდა მედიცინის და. დაუწყევებდა და დაჭრილს ეძახდა:

— მოითმინე, ძვირფასო, გაუძელი როგორმე...

მაგრამ ჯარისკაცს მისი არ ესმოდა. სასოწარკვეთით გმინავდა და, ნახევრადუცოლო, ერთსა და იმავეს იმეორებდა:

— მიშველეთ!

— მართლაც საით მივყავართ? — იდაყვზე წამოვიწიე და ფანჯარაში გავიხედე. ბუჩქნარით დაფარულ გორაკებს ჩქით ცამდე აწვდილი მთები მოჩანდა. ალბათ, საქართველოში მივდივართ-მეთქი, გავიფიქრე.

ორიოდე საათის შემდეგ მატარებელი მართლაც თბილისის სადგურში გაჩერდა. ბაქანზე საკაცეებით გველოდებოდნენ. ვაგზლის შესასვლელთან ასობით შეგებიანი ქალი ირეოდა. საყავე რომ მიუახლოვდებოდა, სახეში ჩახედავდნენ ჯარისკაცს, თავისიანებს ეძებდნენ. როგორც ჩანს, ბევრი შვლილი დაუკარგავს საქართველოს ამ ომში. რაღაც ვაღარა თავი შავი თავსაფრით დაუფარავთ.

უცებ ვაგზლისპირა მოედანზე გახარებული ქალის კვილი გაისმა.

— ბიჭო!

ერთი დედა ელირსა შეილის. დანახვას. მე ვხედავდი, როგორ მიიჭრა იგი საყავესთან. მისი ბიჭუნა რომ იწვა, მესმოდა როგორ ეცდებოდნენ რაღაცას ქართულად.

მეორე დღეს ისევ ენახეთ ეს შეგებიანი ქალები. ამჯერად ჰოსპიტალში. იქნებ სხვები იყვნენ, რა ვიცი?! ომის ღროს ჯარისკაცის დედები ერთმანეთს გვიანან. შემოიხედავდნენ პალატის ფანჯრებში და თხილს, ვაშლს ან სხვა რაიმეს გადმოგვცემდნენ. ჩვენს მაგიდაზე პატარ-პატარა მზეხეებით ბრწყინავდნენ მანდარინები.

მას შემდეგ ბევრჯერ ვყოფილვარ საქართველოში. მაგნიტით მიზიდავს მიწა, რომელზეც მეორედ დავიბადე, სიცოცხლეს დავუბრუნდი მძიმე ჭრილობების შემდეგ. მიზიდავს მიწა, რომელმაც ახალი მეგობრები შემძინა.

ერთხელ შოთა რუსთაველის პრემიის ლაურეატთან, პოეტ ფრიდონ ხალვაშთან ერთად ბათუმის პლაჟზე ვიჯექი. ჩვენს მახლობლად ბავშვები ჭყუმპალობდნენ, ყიფიანით შერბოდნენ გადმოგორებულ ტალღებში. მერე ასეთი თამაში მოიგონეს: რომელიმე ერთს თავს ზევით ასწევდნენ და ზღვაში გადაავდებდნენ.

უცებ ტანში ყრუანტელმა დამიარა.

— მიშველეთ! — იყვირა ბიჭმა, იყვირა მხიარულად, გასართობად. მე კი ორმოცდერთი წელი წარმომიდგა თვალწინ. სანიტარული ვაგონი და ახალგაზრდა ჯარისკაცი ვედრება:

— მიშველეთ!

— რას ნიშნავს ეს სიტყვა? — ვკითხე ფრიდონს.

ამხსნა.

მრავალი წლის შემდეგ შევიტყვე მნიშვნელობა სიტყვისა, რომლითაც დაჭრილი ჯარისკაცი არაადამიანურ ტკივილს გამოხატავდა. რამდენჯერ უთქვამს ეს სიტყვა ომის ღროს. იმ სადამოს დაწვრე ლექსი — „მიშველეთ!“ იგი ჩემს მეგობარს პოეტ ფრიდონ ხალვაშს მივუძღვენი.

ბათუმში კიდევ მყავს ორი მეგობარი პოეტი — ჯემალ ქათამაძე და მამია ვარშანიძე. თვითონ ჯემალს არ ცმია ჯარისკაცის ფარავა, მაგრამ ომის ცეცხლი მასაც მისწვდა. უფროსი ძმა ოსმანი ფეხებმოკვეთილი დაბრუნდა ფრონტიდან, „აქარელ მერესივებს“ ეძახდნენ. სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებამდე მუშაობდა მშობლიურ კოლ-

შეუტრეობაში. ჯემალმა ძმის გმირულ ბედს მიუძღვნა პოემა „სისხლიანი თოვლი“. ეს მისი ერთ-ერთი საუკეთესო ნაწარმოებია.

მამია ჩემი თანატოლია. იგი შეიძლება ყოფილიყო ჩემი თანაპოლკელი მაგრამ ბედმა სხვა რამ მოუშალა. სხვადასხვა ფრონტზე ვიბრძოდით, გზა კი ერთმანეთს ვერ ვხვდებოდით. გამარჯვებისაკენ.

პოეზია საქართველოში დიდი ხანია უცვლად დგას, ხსოვნის სიმბოლოდა გამოცხადებული. ამაში ბევრჯერ დავრწმუნებულვარ. ერთხელ ჩემმა ბათუმელმა მეგობრებმა ქალაქის კულტურის სახლში წამიყვანეს ლიტერატურის საღამოზე, რომელშიც თბილისელი პოეტების დიდი ჯგუფიც მონაწილეობდა.

ღარბაზი ხალხით იყო გაჭედილი. ხალხი გასასვლელებსა და ფოიეში იდგა. ქართულად კითხულობდნენ ლექსებს. ღარბაზი თითქოს ლექსის გაგრძელება ყოფილიყოს — ხან საოცრად გაიჩინებოდა, ხან კი ტაშით იფეთქებდა. საყვარელ პოეტებს დიდხანს არ უშვებდნენ სცენიდან.

ჩემი რიგიც მოვიდა. ასე არასდროს ავლევებულვარ. გამოგებენ? რომელი ლექსი წაგიკითხო?

— მიდი, რისი გეშინია, წამჩურჩულა ვიღაცამ ჩემი მეგობრებიდან.

და მე ვუამბე ხალხს შორეულ ორმოცდაერთ წელზე, შავ თავსაფრებზე, თბილისის პოსაიტალზე, სადაც ჩემმა ქართველმა ძმებმა და დებმა სიყვდილს გამოშტაყეს მეც და ბევრი ჩემი თანამებრძოლიც.

მე შევსტყვარიდი ღარბაზს და ვხვდებოდი, რომ ესმოდათ ჩემი, გამიგეს, ხოლო როცა ლექსი „გავიქცეოდი სიყრმისაკენ“ წაგიკითხე, დიდხანს ტაშს მიკრავდნენ.

სასტუმროში ენგელსის ქუჩით დავბრუნდი.

ენგელსის ქუჩაზე ერთ ღროს ცხოვრობდა და მუშაობდა დიდი რუსი პოეტი სერგეი ესენინი. აი, ის სახლიც, სადაც მან დაწერა სპუკეთესო პოემა „ანა სნეგინა“ და პოლო გვერდზე მიაწერა: „იანვარი, 1925 წელი. ბათუმი“.

ამ სახლის ქვის კიბესთან შევჩერდი. უხმოდ დავაწყვეთ ყვავილების თაიგულები ესენინისველ სახლის კარის ზღურბლზე...

ნიკოლოზ დომოვიტოვი,

სსრ კავშირის მწერალთა კავშირის წევრი.

საბჭოთა ხალხის უკვდავი გმირობა

დიდი სამამულო ომი საბჭოთა სახელმწიფოს სიცოცხლისუნარიანობის უმძიმესი გამოცდა იყო. ერთ ძმურ ოჯახად გაერთიანებულმა ჩვენმა ხალხმა სასახელოდ ჩააბარა ეს გამოცდა, გაანადგურა შემოჭრილი მტერი და მსოფლიო იხსნა ფაშისტური საშინელებისაგან.

საბჭოთა არმიის გმირობისა და ვაჟკაცობის ბევრი დაუვიწყარი ფურცელი ჩაწერილი დიდი სამამულო ომის ისტორიაში და მათგან ერთ-ერთი უმთავრესია სტალინგრადის ბრძოლა. იგი მუდამ სიამაყით ემასსოვრება ჩვენს გმირ ხალხს, მის შეიარაღებულ ძალებს. სიტყვა სტალინგრადი ყველგან — ჩვენს ქვეყანაში და მის საზღვრებს გარეთაც გაისმოდა და დღესაც გაისმის როგორც საბჭოთა ხალხის უზადლო მამაცობისა და ურყევი სიმტკიცის სიმბოლო.

1942 წლის 25 ივლისისათვის მტერს ნაერაუდვეი ჰქონდა სტალინგრადის აღება. ამ მიზნით დაიძრა ფაშისტთა 60 ქვეითი და მექანიზებული დივიზია, შეიდი ათასი ქვემეხი, ორი ათასი ტანკი, 1500-ზე მეტი თვითმფრინავი.

გმირმა საბჭოთა მეგრძოლებმა კარგად იცოდნენ, რომ დასთმო სტალინგრადი, ეს ნიშნავს მოწინააღმდეგეს დაუთმო ყველა უპირატესობა; შეინარჩუნო — ნიშნავდა ხელ-ფეხი შეუკრა მტერს, საფრთხე შეუქმნა მის კომუნიკაციებს.

სტალინგრადი გერმანელ ფაშისტთა არმიის მზის ჩასვენება იყო. სწორედ სტალინგრადში გაღატყდა გერმანიის არმიის ზერხემალი. საბჭოთა ჯარების გამარჯვებამ მთელი მსოფლიო აალაბარაყა.

სტალინგრადის ეპოპეაში სასახელო ფურცლები ჩაწერეს საქართველოს წარგზავნილებმა — ჯარისკაცებმა, ოფიცერებმა, გენერლებმა. დივიზიებსა და ნაწილებს მამაცურად მეთაურობდნენ ნიჟიერი მხედართუფროსები პ. ჩანჩიბაძე, ნ. თავართქილაძე, ნ. კალაძე, ვ. ნანეიშვილი, შ. ჭანკოტაძე, ხ. ხარაზია, კ. ჯახუა და სხვები. — არცერთი ნაბიჯი უკან, სიკვდილი გერმანელ ოკუპანტებს! — ხშირად გაისმოდა ამ შენაერთებსა და ნაწილებში მყოფი მამაცი მეთაურებისა და პოლიტმუშაკების გამამხმევებელი შეძახილები. ისინი არაერთხელ იყვნენ მოხსენებული უმაღლესი მთავარსარდლის ი. ბ. სტალინის ბრძანებებში.

ბათუმელმა დავით თავაძემ სტალინგრადიდან ბერლინამდე სახელოვანი ბრძოლის გზა განვლო და საბჭოთა კავშირის გმირის საპატიო წოდება დაიმსახურა. (დ. თავაძე შარშან გარდაიცვალა).

კომკავშირის ბათუმის რაიონული კომიტეტის ყოფილი მდივანი გაბრიელ უნგიაძე 1941 წლის სექტემბერში საბჭოთა არმიის რიგებში გაიწვიეს და სასწავლებლად მოსკოვში, სამხედრო აკადემიაში გაგზავნეს. 1942 წლის მაისში აკადემიიდან პირდაპირ სტალინგრადის ფრონტზე გაიგზავნა და ცალკეულ საარტილერიო დივიზიონის სამხედრო კომისარად დაინიშნა. მან ფრონტის ამ რთულ უბანზე გაიარა მოკლე, მაგრამ უაღ-

რესალ ძნელი საომარი გზა და მისი ლამაზი სიცოცხლე 1942 წლის 11 სექტემბერს
სტალინგრადში დაიფრთხა.

ქ. ბათუმის ზღვისპირა პარკის ყოფილი დირექტორი, აწ განსვენებული გიორგი
ლიმონიძე, ალექსანდრე გოგობერიძე — გულადი და უშიშარი მებრძოლი
სტალინგრადის ბრძოლის სამღვლი გმირი იყო. მშობლიურ ქალაქს მთავრობის ჯილ-
დობით მკერდამშვენებული დაუბრუნდა.

ბ-ე გვარდიელი არმიის სარდალი, საბჭოთა კავშირის მარშალი ვ. ი. ჩუიკოვი,
რომელიც სტალინგრადშია დარჩალებული, იცნობდა მახინჯატრელ მაიორს მიხეილ ანა-
ნიძეს და მონიადული იყო მისი მამაცობით. მიხეილის მკერდს მთავრობის მაღალი ჯი-
ლდობები და მათ შორის წითელი დროშის საბრძოლო ორდენი ამშვენებდა.

ვანის რაიონის მკვიდრი, პოლკოვნიკი მიხეილ დიასამიძე, რომელიც სამამულო
ომის დამთავრების შემდეგ ბათუმში მსახურობდა, ცნობილი იყო მთელ სტალინგრად-
ში, როგორც პოლკის მოწინავე მეთაური. უნარიანი ხელმძღვანელობისათვის მან უმა-
ღლესი მთავარსარდალის არაერთი მაღლობა დაიმსახურა და 1942 წლის 22 დეკემბერს
საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება მიენიჭა. იგი ახლა კურსკში ცხოვრობს და საყო-
ველთაო სიყვარულთა და პატივისცემით სარგებლობს. ჰყავს ხუთი შვილი, რომელ-
თაგან ორი სამხედროა, ერთი მათგანი — პოლკოვნიკი.

სტალინგრადში გმირულად დაიღუპა შუახევის რაიონის სოფელ ბარათაულის
მკვიდრი ჯემალ ზოსიძე. მასთან ერთად იბრძოდა და მშობლიურ კუთხეს ვალმოხდი-
ლი დაუბრუნდა მისი თანასოფელი ნური მიქელაძე.

მეშვიდე გვარდიულ საარტილერიო პოლკში, განსაკუთრებული მამაცობით თავი
გამოიჩინა გვარდიის სერჟანტმა გრიგოლ ჩხაიძემ, გრიგოლი დღეს გაზეთ „საბჭოთა
აჭარის“ გამომცემლობაში მუშაობს.

სამოქალაქო ომის აქტიური მონაწილე ბათუმელი ალექსანდრე კილასონია სტალინ-
გრადში მკავშირეთა ბატალიონს მეთაურობდა. სამი მძიმე ჭრილობის შემდეგ იგი
კვლავ ფრონტს დაუბრუნდა და სტალინგრადთან გერმანელების სრულ განადგურება-
მდე იბრძოდა, გვარდიის კაპიტნის წოდება დაიმსახურა. ჯილდოებით მკერდამშვენე-
ბულმა მონაწილეობა მიიღო აგრეთვე ჩეხოსლოვაკიის განთავისუფლებაში, შემდეგ
იმპერიალისტური იაპონიის წინააღმდეგ მამაცურად იბრძოდა. ომგადახდილი ვეტერანი
მშობლიურ ბათუმს დაუბრუნდა და კვლავ შრომით ფერხულში ჩაება. ომისა და შრო-
მის ვეტერანი ახლა რესპუბლიკური მნიშვნელობის პერსონალური პენსიონერია და აქ-
ტიურად მონაწილეობს მოსწავლე ახალგაზრდობის პატრიოტულ აღზრდაში.

სტალინგრადში მამაცურად იბრძოდნენ და მთავრობის ჯილდოები დაიმსახურეს
ქობულეთის რაიონის მშრომელთა წარგზავნილებმა — ყოფილმა სამხედრო კომისარმა,
გვარდიის პოლკოვნიკმა დავით ძნელაძემ, მიხეილ ბაქუნიშვილმა, დავით ტაყიძემ,
რეზო ბალაძემ, ვიქტორ მახარაძემ, რაქდენ ჩიჩუამ, სულიმან გრძელიძემ და სხვებმა.

საბჭოთა კავშირის სახალხო მხატვარმა ვ. ვუჩეტჩიმა და არქიტექტორმა ი. ბელო-
პოლსკიმ მამიას ყორანზე ქვაში ამღერებულ სიმფონია შექმნეს — იგი შთამბეჭდა-
ვად მოგვითხრობს სტალინგრადის ბრძოლის დაუფიქსარ დღეებზე, აღიდეგს საბჭოთა
ხალხისა და მისი შეიარაღებული ძალების უკვდავ გმირობას.

დღევანდელ გოლგოგრადში, დაღუპულ მებრძოლთა მოედნიდან ჩანს მშვენიერი
სანახაობა: ვოლგის გრძელი სანაპიროს გასწვრივ გმირთა საფლავებზე დიდების ძეგ-
ლებია აღმართული. ყორანზე ხეივანში ქალაქის გმირ დამცველთა ობელისკებზე და-
მით წითელი ვარსკვლავები ანათებენ და გამარჯვების შუქს ჰტენენ მიდამოს.

იასონ ცერცვაძე,

გადამდგარი მაიორი.

თაოხათა ესტაფეტა

ბათუმის რევოლუციურ მოძრაობაში მუშებთან ერთად აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ მოსწავლე-ახალგაზრდებიც. მათ სიორის იყო ბაილეთელი (ოზურგეთის მაზრა) გლეხის შვილი მელენტი ზაქარიაძე.

ბათუმის რევოლუციური მოძრაობის მონაწილე ს. ყუფარაძე თავის მოგონებაში წერდა: „საზოგადოებრივი ცხოვრების მოუწყესოიგებლობამ განათლების დარგშიც იჩინა თავი. იმ დროის რევოლუციური ისტორიის ფურცლებს ამშვენებს შემდეგი მოწაფეების გვარები: მელენტი ზაქარიაძე, პავლე გეგეაშვი, ყადირ შერვაშიძე, ხიკო შველაძე, ვალერიან ჩიგოგიძე, საშა გოგიბერძე, მკლიანი ვარდი, მარკოზოვი, ლაკირბაია კოსტიკი, გურალია და სხვ.

საშა წელი რევოლუციური მოძრაობის აღმავლობის პერიოდია. 27 იანვარს დაიწყო მღელვარება ბათუმის ეკთა გიმნაზიაშიც. მელენტმა ტყვიით დაცხრილა მეფის სურათი. მისი ხელმძღვანელობით მოსწავლეები წითელი დროშებით გამოეფინნენ ქუჩებში და შეუერთდნენ მუშათა დემონსტრაციას. მელენტი სხვებთან ერთად დააპატიმრეს და მოათავსეს ბათუმის ციხეში.

აი, რას წერს ამის შესახებ აკადემიკოსი ნიკო ბერძენიშვილი:

„ბათუმის გიმნაზიას დასავლეთის მხრიდან სატუსაღოს შენობა ებჯინებოდა, გიმნაზიის შენობის ზემო სართულიდან მოწაფეები ხშირად გხედავდით დიდ ყრუ გალაგნით შემოზღუდულ სატუსაღოს ეზოში გამოსულ პატიმრებს, ჩვენ განსაკუთრებით გვიხაროდა პატიმარ ზაქარიაძის დანახვა, ის ჩვენი გმირი იყო. ზაქარიაძემ, მეხუთე კლასის მოწაფემ, 1905 წელს გიმნაზიის სააქტო დარბაზში ნიკოლოზ ხელმწიფის პორტრეტი ტყვიით დაცხრილა“. (მ. დუმბაძე — „ნიკო ბერძენიშვილი“, 1964 წ. გვ. 11).

იმავს წელს მელენტი ზაქარიაძე ქუთაისის ციხეში გადაჰყავთ.

1907 წლის ზაფხულში ქუთაისის საგუბერნიო ციხე საესე იყო დეკემბრის შეიარაღებული აჯანყების აქტიური მონაწილეებით, საეველ სასამართლოს გადაწყვეტილებით უმრავლესობას სიკვდილით დასჯა ელოდა. მათი მეგობრები ყოველნაირად ცდილობდნენ ეხსნათ ციხეში მყოფი პოლიტპატიმრები, და აი, გადაწყდა ქუთაისის ციხის ქვეშ გვირაბის გაყვანა. ეს რთული და საპატიო საქმე მიენდო ცნობილ რევოლუციონერ ქალს მარო ბოჭორიძეს. მან ამხანაგების დახმარებით ციხის პირდაპირ იჭირავა სახლი. მთავრობის ნებართვით იქ გახსნეს წინდების საქსოვი სახელოსნო. დაიწყო გვირაბის გათხრა. რაც დიდი სიფრთხილით და საიდუმლოდ მიმდინარეობდა. 26 სექტემბერს განხორციელდა გვირაბით 37 რევოლუციონერის გაქცევა და მათი საიმედო ადგილას დაბინავება.

ამის თაობაზე გაზეთ „მუშის“ 1923 წლის 63-ე ნომერში ვკითხულობთ:

მელენტი ზაქარიაძე კვლავ ბათუმში ბრუნდება და განაგრძობს არალეგალურ მუშაობას. მაგრამ იმავე 1907 წლის ბოლოს ისევ აპატიმრებენ ბათუმის რკინიგზის სადგურში. მას უნახვს გურიის სოფლებში გასავრცელებელი ფურცლები და გურიის ყომიტების ბეჭედი. მელენტი ციხეში დიდხანს აწამეს. შემდეგ რსდმპ ადგილობრივი ორგანიზაციის ზრუნვითა და დახმარებით, ჟანდარმს, რომელმაც ის დააპატიმრა, ჩვენება შეაცვლევიანს და მელენტი განთავისუფლდა. თანასოფელ ვარლამ, ვლადიმერ ზაქარიაძეებთან, ერმილე კილურაძესთან და სხვებთან ერთად კვლავ აჩაღებს რევოლუცი-

ურ მუშაობას. იმ ხანებში მას მეფის არმიაში იწვევენ. ჯარიდან დაბრუნებულმა ოკუპირებული ქვეყნის მთელი ხსნის აფთიაქს, ღარიბ ბუფებს და გლეხობას უფასოდ აძლევს წაძღვეს. აფთიაქი და მისი დამხმარე სათავსო რევოლუციონერთა ძესაყრებ ადგილად იყენებდნენ. გენერალ-ლეიტენანტი

1914 წელს მელენტი გერაგულად მოჰკლეს მეფის აგენტებმა, როცა დამით საიდუმლო კრებიდან ბრუნდებოდა. იგი რევოლუციური წესით დაკრძალეს ბაილეთის სასაფლაოზე, სადაც რსდმპ ბათუმისა და გურიის კომიტეტების წარმომადგენლებმა წარმოსთქვეს მგზნებარე სიტყვები, რომლითაც ხალხს მოუწოდებდნენ ცარიზმის წინააღმდეგ აქტიური ბრძოლისაკენ.

* * *

მელენტის სიკვდილიდან ერთი წლის შემდეგ მისი მეუღლე სოფიო პატარა ზოიითი თავისიანების მოსანახულებლად მშობლიურ კიევში გაემგზავრა; იქ ავად გახდა და გარდაიცვალა, ხოლო ზოიას აღზრდა დეიდამ იყისრა. ეს მან წერილთი აცნობა ზოიას ბიძას, მასწავლებელ ერემია ზაქარიადეს. ხოლო როცა დეიდა გათხოვდა, ერემიამ ძმისშვილის კვალი დაკარგა.

...1940 წლის ზაფხულში ქობულეთელი დურსუნ ზაქარიადე სოჭის სანატორიუმში ისვენებდა. იქვე შეებულებას ატარებდა რუსეთის შორეული კუთხიდან ჩამოსული ქალი, რომელმაც მღელვარება ვერ დაფარა ახალგაცნობილის გვირის გაგონებაზე. ჰკითხა, ხომ არ იცნობდა ვინმე ზაქარიადეს გურიასი. დურსუნმა დაუხსნელა რამოდენიმე ნაცნობი და, როცა მათ შორის ერემია ზაქარიადეც ახსენა, ქალს სახე გაუბრწყინდა. ეს ქალი გახლდათ ზოია მელენტის ასული ზაქარიადე — პარტიის ჩიტის საქალაქო კომიტეტის მდივანი.

ცხოვრების ძნელი გზა განვლო ზოია ზაქარიადემ, მაგრამ ბეჯითად შრომობდა და სწავლობდა. წარმატებით დაამთავრა უმაღლესი სასწავლებელი. ჯერ კომკავშირულ შემდეგ პარტიულ სამუშაოზე გაგზავნეს. 1938 წლიდან პარტიის ჩიტის საქალაქო კომიტეტის მდივანი იყო.

ყოველივე ეს ზოიამ მღელვარებით უამბო ახალგაცნობილ მოგვარეს და დასძინა ნათელ მოგონებად შემომჩნა, რაც ბავშვობაში აღმზრდელმა დეიდამ მიაბო — რომ წარმოშობით საქართველოს ერთ-ერთი უღამაზესი კუთხიდან გურიიდან ვყოფილვარ, მაშინვე რევოლუციურ მოძრაობას შეეწირა, ხოლო დედანივე მშობლიურ კიევში გარდაიცვალა. მე ახლაც სათუთოდ ვინახავ მამისა და ბაბუას სურათებს, რომლებიც დედაჩემმა დამიტოვა...

ზოიამ დურსუნს გადასცა წერილი და სთხოვა პირადად ჩაებარებინა იგი უცნობი ბიძის ერემია ზაქარიადისათვის.

დურსუნმა შეასრულა მისი თხოვნა: მოინახულა ერემია ზაქარიადე, რომელიც მაშინ ოზურგეთში ცხოვრობდა და გადასცა ზოიას წერილი.

დაიარჯილი ძმისშვილის პოვნამ დიდი სიხარული გამოიწვია ერემიას ოჯახში. იგი იმავე წლის შემოდგომაზე ეწვია 25 წლის უნახავ ძმისშვილს ქ. ჩიტაში. მეტად ამაღლებული იყო მათი შეხვედრა.

1941 წლის მაისში ზოია თვით ეწვია ბიძას, აქვე მოუსწრო სამამულო ომმა. უმაღლესი გმირად პარტიის რაიკომში და ითხოვა სასწრაფოდ გაემგზავნათ სამუშაოდ. ზოია ქალაქში ახალგაზსნილ სამხედრო ჰოსპიტალში პოლიტბელად მიავლინეს. შემდეგ მეუღლესთან — პოლკოვნიკ მიხეილ დობრინსკისთან ერთად გაემგზავრა ჩიტაში, სადაც კვლავ მუშაობდა თავის პოსტზე.

ზოიამ ომის შემდეგ ისევ მოინახულა მშობლიური კუთხე. ფიქრობდა აქ დასახლება, მაგრამ ამ ოცნებას ასრულება არ ეწერა — 1960 წელს იგი მოულოდნელად გარდაიცვალა ჩიტაში.

მისი შვილი ამჟამად ამ ქალაქში ცხოვრობს.

შოთა რუსუა

პოეტს რამდენი გაქვს საზრუნავი

პოეტს რამდენი გაქვს საზრუნავი —
ეს ღედაჩიწა სწრაფად მბრუნავი!
მარანში როველი დასაწურავი,
ყანა საქები თუ საწუნარი —
პოეტს რამდენი აქვს საზრუნავი.
მეზვრეს, მეფუტკრეს უხმობს მთა-ველი,
წეტყვა — მტევანის,
გვალვა — თაველის...
ქურასთან ჩდგარი
ოფლს ღვრის მჭედელი,
ზეცას შესცქერის
ვარსკვლავთმჭვრეტელი.
ღაჩენათევი და ნაჯაფარი,
შუბლდაოფლილი სწუხს დასტაქარი.
სენის ბაცილას ებრძვის მკურნალი,
რომ გამოწახოს გზა უმტყუნარი...
ჩგოსანს კი... ყველა
ერთად აწუხებს,
რიომაზს ადუღებს,
ლექსს ათავთუხებს,
სიტყვა სჭირდება გაუხუნარი,
აზრი — ბასრი და გაუღუნარი,
რომ მერმის მისი ნაერთგულარი
სულში აიძოზდეს მზეი ცცხუნვარი.
ვინც მგოსანი და კაცადკაცია,
ვინც რაინდი და გულმამაცია,
არარას არგებს ღვომა სანგარში, —
ღარში, ავღარში მოსცეს ვანგაში.

ბედნიერება სხვისი უხარის,
 ეის ჭირი სხვისი და საწუხარი
 საკუთარ სულის ალაღ ენთება.
 საკუთარ გულის ჭირად ედება.
 წინარე ღვთისა და იღვენთება.
 უღრუბლო ზეცით
 გაშლა კანარის,
 ყრეკლეს ხმალი,
 ძეგლი თამარის,
 მოების გრეხილი —
 ღორჯი ქამარი,
 გონიოს თვალი
 ნაკანკამარი...
 ცისა და ქვეყნის ჩარხი მბრუნავი,
 გაქვს საზრუნავი,
 გაქვს საზრუნავი...

მატარებლიდან

1.

მატარებელი გვირაბში შედის,
 თითქოს თვალს ეზუჭავ,
 და როცა ვახელ,
 ვხედავ წარწერას ცივი კლდის მკერდით —
 „მშვიდობა ხალხებს!“
 ისევ გვირაბი,
 კვლავ დამე მიმზერს,
 და როს გამოვყოფ თავს გვირაბიდან,
 შავი ზღვის პირად
 პიტალოს ქიმზე
 მიმზერს სიტყვები „მშვიდობა გვინდა!“
 განათებული ნაპირი მთვარით,
 ზღვა ნაწვიმარი
 თეთრ ტალღებს არწევს,
 აღმაიანი რომ არ უმზერდეს,
 რაღა ღასი აქვს ამ სილამაზეს.
 ეზივარ კუბეში,
 ვადრებს ჩაეუელი.

ნოუ კვლავ უნდა იცვალონ დრონი?
ჩესალბუნება ტალდა ხმაურით,
პაგრამ მადლეებს ხმა: „ნეიტრონი!“

2.

ოვალი ისვენებს ამ სიმწვანეში,
გავსცქერი მთებს და სული წმეიდლება,
მშვიდ სავანეში,
მშვიდ სავანეში
მიყვები გზას და მთის შებინდებას.
ტყეების ქორებს შუქი ედებათ,
ლამაზ სანახებს გავყურებ ნლობით,
ო, კავკასიის ღურჯო ქედებო,
რარიგად გხატავს დღე შემოდგომის!

ყვავო, ყვავო, ყვანჩალა

„ყვავო, ყვავო ყვანჩალა,
ბეზიაშენი დამხრჩვალა“.

რას გერჩიან, რა უნდათ,
რაზე შექნეს ცილობა,
ბეზია თუ დაგებრჩვა,
განა სასაცილოა?

ზღაპარში თუ ლექსებში
გახსენებენ აუგად,
მაინც რაო, ყვავო,
ნეტავ შენთან რა უნდათ?

ვის რა დაუშავე,
ფერი თუ გაქვს შავი,
შენს საყვირალს ყვირი,
შენს საფიქრალს ჩხავი.

იქნებ გენიოსი ხარ,
ქვეყნის ბედზე დარღობ,
რა ვუყოთ, თუ ბუღბუღივით
ვერ გაღობ და გვართობ.

იქნებ შენს საყვირალზეც
დავიქრება ღირდეს,
იქნებ არც ხარ საჩასის,
ტყვილად აგიხირდნენ.

მე არ მძულხარ, ყვანჩალა,
და ვერც გესვრი ქვას,
მსიაბოვნებს შენი ხნა —
ყვაა, ყვაა, ყვა!

გულო ნუ გიტკინება,
ვინც რა უნდა თქვას,
თუნდაც გამოეკერე
საქართველოს ცას.

ოთხას წელსაც უძახე
ამ ქვეყანას საკვირველს,
ბეზია თუ მოგიკვდა,
მე წაგყვები სატირელს.

ბატონო არჩილ! თქვენს წერილში გა-
მოთქმული გულისტკივილი ლექსად
გარდავთქვი, „საქმე ვქენ საჭოქმანები“...
ავტორი

ახლა აქვს ხნის უნახავი,
კვლავ მათრობს შენი თმების სურნელი,
როგორ ხარ, ჩემი გულის ლახვარო,
და სატკივარო განუკურნელო?
აქნებ სხვა ვინმე არც შეგიყვარდა,
სხვას არ დასვე გულზე ეკალი,
შენ დედამ გშობა და გამოგზარდა,
რომ მე გეპოვნე და მოგეკალი.
ბედმა ქვასავით დარდი დაგვკიდა,
ლაშხო ჩვენი უზრუნველობა,
თორემ ვინ იცის, იქნებ არ ღირდა
ვინმეს გულისთვის ჩემი მკვლელობა.
არა, არ გწყველი, ყოველთვის გლოცავ,
და ზოგჯერ ცრუნლიც მერევა მწარე,
მადლობელი ვარ, ჯერ კიდევ ნორჩმა,
თოთხმეტი წლისამ რომ შენიყვარე,
მე იმ ბედნიერ დღეებს გიმადლი,
სულ გიგონებ და განა გეძღური,
ერთ დროს ხომ მაინც გულით გიყვარდი,
ერთ დროს ხომ იყავ ჩემი ერთგული.
და მაპატიე, დასაფიცარი
თუმც გულში მყავდი, ვით სასოება,
ვერ გაგიფრთხილდი, ვერ დავიცავი
შენი ბავშვური უცანკოება.
დაუდევრობის ვარ მონაწილე,
ვარ დამნაშავე, არა ფარული,
მაინც ორივემ როგორ გავწირეთ
ნორჩი ოცნება და სიყვარული.
ჩვენ ერთმანეთი არ შეგვეცოდა,
ბრაზით და ბოღმით ისე დავბრძავდით,
ო, უგუნურებს რად არ გვესწოდა
თუ რა სანუკვარ ჯილდოს ვკარგავდით.
ვიცი, გაწვალე და დაგაღონე,
გაკადრე ბევრი სიტყვაც კვიმატი,

ნუთუ კვლავ უნდა იცვალონ დრონი?
ჩესალბუნება ტალღა ხმაურით,
მაგრამ მადლელებს ხმა: „ნეიტრონი!“

2.

ოვალი ისვენებს ამ სიმწვანეში,
გავსცქერი მთებს და სული ჩშვიდდება,
მშვიდ სავანეში,
მშვიდ სავანეში
მივყვები გზას და მთის შებინდებას.
ტყეების ქორებს შუქი ედებათ,
ლამაზ სანახებს გავყურებ ნდობით,
ო, კაკასიის ლურჯო ქედებო,
რარიგად გხატავს დღე შემოდგომის!

ყვავო, ყვავო, ყვანჩალა

„ყვავო, ყვავო ყვანჩალა,
ბებიაშენი დამხრჩვალა“.

რას გერჩიან, რა უნდათ,
რაზე შექნეს ცილობა,
ბებია თუ დაგებრჩვა,
განა სასაცილოა?

ზღაპარში თუ ლექსებში
გახსენებენ აუგად,
მაინც რაო, ყვავო,
ნეტავ შენთან რა უნდათ?

ვის რა დაუშავე,
ფერი თუ გაქვს შავი,
შენს საყვირალს ყვირი,
შენს საფიქრალს ჩხავი.

იქნებ გენიოსი ხარ,
ქვეყნის ბედზე დარდობ,
რა ვუყოთ, თუ ბუღბუღივით
ვერ გალობ და გვართობ.

იქნებ შენს საყვირალზეც
დავიქრება ღირდეს,
იქნებ არც ხარ საჩასის,
ტყვილად აგიხირდნენ.

მე არ მძულხარ, ყვანჩალა,
და ვერც გესვრი ქვას,
მსიამოვნებს შენი ხმა —
ყვია, ყვია, ყვია!

გული ნუ გეტკინება,
ვინც რა უნდა თქვას,
იუნდაც გამოეკერე
საქართველოს ცას.

ოთხას წელსაც უძახე
ამ ქვეყანას საკვირველს,
ბებია თუ შოგიკვდა,
მე წაგყვები სატირელს.

ბატონო არჩილ! თქვენს წერილში გა-
მოთქმული გულასტიკილი ლექსად
გარდავთქვი, „ნაქმე ვქენ საქოჲმანები“...
ავტორი

ახლა ანდენი ხნის უნახავი,
კვლავ მათობს შენი თმების სურნელი,
როგორ ხარ, ჩემი გულის ლახვარო,
და სატკივარო განუკურნელო?
აქნებ სხვა ვინმე არც შეგიყვარდა,
სხვას არ დასვე გულზე ეკალი,
შენ დედამ გშობა და გამოგზარდა,
როც მე ვეპოვნე და მოგეკალი.
ბელმა ქვასავით დარდი დაგვეკიდა,
ლაამხო ჩვენი უზრუნველობა,
თორემ ვინ იცის, იქნებ არ ღირდა
ვინმეს გულისთვის ჩემი მკვლელობა.
არა, არ გწვევლი, ყოველთვის გლოცავ,
და ზოგჯერ ცრეწლიც მერევა მწარე,
მადლობელი ვარ, ვერ კიდევ ნორჩმა,
თოთხმეტი წლისამ რომ შემიყვარე,
მე იმ ბედნიერ დღეებს გიმადლი,
სულ გიგონებ და განა გეძღური,
ერთ დროს ზომ მაინც გულით გიყვარდი,
ერთ დროს ზომ იყავ ჩემი ერთგული.
და მაპატიე, დასაფიცარი
თუმც გულში მყავდი, ვით სასოება,
ვერ გაგიფრთხილდი, ვერ დავიცავი
შენი ბავშვური უცანკოება.
დაუდევრობის ვარ მონაწილე,
ვარ დამნაშავე, არა ფარული,
მაინც ორივემ როგორ გავწირეთ
ნორჩი ოცნება და სიყვარული.
ჩვენ ერთმანეთი არ შეგვეცოდა,
ბრაზით და ბოლმით ისე დავბრძავდით,
ო, უგუნურებს რად არ გვესწოდა
თუ რა სანუკვარ ჯილდოს ვეპარგავდით.
ვიცი, გაწვალე და დაგაღონე,
გაკადრე ბევრი სიტყვაც კვიმატი,

და მაინც, მაინც კი არ მეგონა,
 განიმეტებდი და გამწირავდი.
 მეგონა, ისევ მაპატიებდი,
 ჩემს შთაგონებას ნერვი უკრთოდა,
 რას ვიფიქრებდი, შურს იძიებდი
 გულზე, რომელიც შენ გვეუთვნოდა...
 ...დრო მიდის, დაცხრა ბევრი ცილობა,
 დრო მიდის, ბევრი ბრძოლაც მოვიგე,
 ნაკრამ არ მორჩა გულის ჭრილობა,
 ტყვია გულიდან ვერ ამოვიღე.
 ვერ ამოვიღე დარდი უცვლელი,
 დარდი, რომელიც თავიდან მდევდა,
 შენს ბონატრებას ვერ გავუძელი,
 შენი მწუხარე თვალების სევდას,
 ჩე მაპატიე, ვერ მოგიარე,
 მტრებს აფევეი და თავსაც გავედი,
 ყმაწვილქალობა დაგიიარე,
 ვიცი, შავ კაბას რად ატარებდი...
 არა, შენ არ ხარ გამტეხი ფიცის,
 ერთხელ რომ შემხვდი, მთლად დაიდაგე,
 სახეზე ფერი დაგედო ჩიწის
 და აგითრთოლდა გამშრალი ბაგე.
 იმ ღამეს მთაში მეც გავხდი ავად,
 ჟრჟოლა და თრთოლა მიწყო ხელებზე,
 შხამად შემერგო ხანძაროს ჰავა
 და ამიტანა ციებ-ცხელებამ.
 ჩე არ გემდური. ყოველთვის გლოცავ,
 ეგ აღსარება თუნდ იყოს მწარე,
 მაღლობელი ვარ, ჯერ კიდევ ნორჩმა,
 თოთხმეტი წლისამ რომ შემიფვარე.
 შენ ჩემთვის ისევ ჩვიდმეტი წლის ხარ,
 და მოგონებას სათუთად ეუვლი,
 როდესაც ჩემთვის,
 და წხოლოდ ჩემთვის,
 ტოკავდა შენი უმანკო გული.
 ის ნორჩი ცეცხლი,
 ის ნორჩი გზნება,
 ახლაც მწვდება და სულში მანათებს,
 ვიცი, მიგონებ,
 და ყველა ცდება,

თუ ვინმე გსახავს ჩემს ზოღალატედ.
არაფერს არ გთხოვ,
მხოლოდ ერთს ვნატრობ,
სადმე გნახო და ჩუმად ვიტყვო,
შენ, სიჭაბუკის ჩემის სასახლე,
შენ, დანგრეული ჩემო ქვითკირო.
მე მაბატოვ, რომ მოგაყენე
მაშინ იმდენი ტანჯვა-წვალება,
ჩაგრამ სულ ვფიქრობ,
იმ სიყვარულის
ნუთუ იქნება გარდაცვალება?
ჩვენ დავიტანჯეთ დარდით უღევიფ,
და როს ვავქრებით, გარდავიცვლებით,
ზეცისკენ წავლენ ჩვენი სულები,
და ძირს ჩამოვლენ, როგორც მერცხლები.
მაშინ ის დარდიც გულს გაეცლება,
სუფთა ლაქვარდი აგვივსებს თასებს,
ჩვენ ისევ მოვალთ ქვეყნად მერცხლებად
და ერთად ვიფურენთ სამშობლოს ცაზე.
ნეტავი სად ხარ,
როგორ ხარ ახლა,
ველაფე მათრობს შენი თმების სურნელი,
ხარ სიჭაბუკის ჩემის ლახვარი
და სატკივარი განუკურნელი.

ერთი რამაში სიწმინდე

ამ სამი წლის წინათ წავიკითხე მურმან მეგრელიძის „შვენიერი წერილი „იყო ასეთი ჭაბუკი“. ქობულეთის რაიონულ გაზეთ „ლენინელს“ გამომუშვენიერებია იგი 1967 წელს.

სემა მასპინძელმა წერილის გმირის სურათიც მიხვეწა — იქნებ ვინმეს დაახატვინოთო, ღირსია, საფასურსაც არ მოვერიდები, ოღონდ ეკიდოსო ჩემს სახლში. აჭყვისთავში ვიყავით მაშინ, საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატის ჩვეინარ ანანიძის ოჯახი გემასპინძლობდა.

უნდა მაპატიოს წერილის ავტორმა, მის მოსაყოლს რომ ვიმეორებო დნავ ჩემებურად.

* * *

მოხუცმა მეველდმა ქული არ მოუხადა შემხვედურ ასკერს. უმოწყალოდ სცემეს ბერიკაცი.

ღმერთო, რა იყო ეს! როგორ გამეტებით უზაბუნებდნენ მათრახს, რა განურჩეველი და გულგრილი სახე ჰქონდათ ამ დროს. ორჯერ შეიმართა შევექეთი და ორივეჯერ მაჩის ძარღვიანმა მკლავმა შეაჩერა.

— თავს დაიღუპავ, ვერ ხედავ, მიღეთი ჯარია! — ხუსეინ ანანიძეს, ძამაც რომ არ ყოფილიყო მისი, მაინც მოუსმენდა და დაეწორჩილებოდა. ხუსეინს ზოგი სოფელი უსმენდა, მის ჭკვიანურ და კაცურ სიტყვას ენდობოდა.

თავჩაღუნული, სევდიანი მიჰყვებოდა სახლისაკენ მაჩას. ბოლმა ზრავდა და აზრობდა... აჭყვისთავში, აჭყვისთავში კი არა, მთელს აჭარაში თურქები თარეშობდნენ.

ვევლედ ბაბუა მეორე დღეს გარდაიცვალა. ასკერის მათრახს გააფოლა უკანასკნელი წვევლაც და სულიც. სასაფლაოდან დაბრუნებულ ჭაბუკს კვლავ უღონობის ცრემლებმა მოჰგვარეს ოდნავი შვება...

...დღე დაიღა და ღამე თვალქარჩხი დედაბერივით ჩაესვენა ელიას ციხის შემოგარენს.

ხუსეინ ანანიძის ეზოდან აჩრდილი გასხლტა და გზის პირას ჩარჩევ-
ბულ კაკლის ხეებს შერია.

შშობლები შეიყარნენ სოფლის გზაწვრილზე, შევქეთ ანაწვენი
ერთი მათგანი, 19 წლის აჭყვისთაველი ბიჭი.

არც სიძონ ჯაყელი იყო ბევრად უფროსი. ჭანიეთელი ვაჟკაცი აქტი-
ურად თანამშრომლობდა სამუსლიმანო საქართველოს განთავისუფლების
კომიტეტთან.

— **ოზურგეთის დალაშქვრას** ფიქრობენ, როგორც ჩანს, თურქები,
შევქეთ, ძამია! — ჩურჩულით თქვა სიძონმა. ცხემვანსა და ჭახათში კაი
პლომად არიან დაბანაკებული მაგენი და დროზე უნდა ვაცნობოთ კომიტეტს
ყველაფერი.

— **რაც საჭიროა**, იმას გავაკეთებთ, ფრთხილად ვიაროთ.—დაუგლო სი-
ტყვა თანამგზავრს და გზაბაწარს შეუჰყვა შევქეთი...

...სიბნელეში ძლივს რიკვლევდნენ გზას.

— **დავიღალე**, დავისვენოთ, სიძონ, — სულს ძლივს ითქვამდა. წაქცე-
ვაზე იყო.

ქვაზე ჩამოსხდნენ და გააბოლეს.

— **ავიაროთ აღმართს და ჭახათსაც** დავხედავთ, მერე სულ მარცხნივ
ვივლით და **ტყემკარავს** მივალწევთ, ნუ გეშინია, გავალთ, — შევქეთი წა-
შოდგა და კელავ შეუღდა გზაბაწარას...

— **ვინ არის!** არ გაინძრეთ! — გაისმა მჭახე ბრძანება.

— **არ ფოფილა ჩვენი ბედი**, სიძონავ, ვერ გავალწიეთ! — ხმაჩავარდნი-
ლმა შევქეთმა წელზე მოისვა ხელი და პაპისეულ დამბახას ხელი ჰკიდა,
ნაგრამ აღარ აცალეს...

სიძონ ჯაყელი მათრახებით სცემეს, მერე საიმედო ბადრავს გაატანეს
და ჩოლოქს გაღმა გაავდეს. შევქეთი კი თურქ უფროს ოფიცერს მიჰგვა-
რეს ჭახათში.

ისწეთ-ბეგს არ უყვირია, პირიდან ცოფი არ დაუყრია.

— **ქრისტიანი რომ გვებრძვის**, არ მიკვირს, მაგრამ შენ რა ღმერთი
გაგიწვრა, რომ ალაჰს გადაუღექი და ურჯულოს ჩვენს სამტროდ გამოჰ-
ყვიე?

— **ჭართველი კაცი ქართველს** გავეყვი და მივეშველე! — იყო შევქე-
თის პასუხი.

არც ამ სიტყვების შემდეგ შეუცვლია ნირი ისმეთ-ბეგს, წყნარად და
აუღელვებლად გამოუცხადა ჭაბუკს:

— **უნაღლესი სარდლობის ბრძანების** თანახმად, გაგასამართლებენო.
(ამ სასამართლოს კი რაც მოჰყვებოდა, თქვენ უკვე იცით, მკითხველო).

...შევქეთის მამა — ხუსეინ ანანიძე გაღმა ქაქუთის ხშირი სტუმარი
იყო. სწორედ აქ გაეცნო შევქეთი სიძონ ჯაყელს. აქ სწავლობდა იგი ქარ-
თულ სკოლაში, აქ ეზიარა მამულის სიყვარულს. სწორედ ამას აყვედრი-

დნენ ახლა ზოგიერთები ზუსეინს, ურჯულოებთან მეგობრობამ დიდი ზეგავლენა შეიღო გაგიჟებულაო... თუმცა, სოფელი დიდია და როდესაც ყველა ვაიკაცები არ სჭარბობდნენ თითოთრიოლა ვაიკაცებს.

ჰოდა, ჭახათს მიაშურეს სოფლის ვაიკაცებმა. პატიება გამოითხოვეს შეექმეთისა, მაგრამ ამაოდ დაშვრნენ. კვლავ აუღელვებელი და შეუვალი იყო ისმეთ-ბები. „სჯულის მოღალატე“ სამაგალითოდ უნდა დასჯილიყო.

ერთხელ კიდევ, უკანასკნელად გადაატარეს პერანგას მთის ფერდობები. უკანასკნელად შეაგლო თვალი მშობლიურ კუთხეს, და როცა დაღუპული, ნაცემი და ნაგვემი ქედას მიიყვანეს, მისთვის უკვე ყველაფერი დამთავრდა. იცოდა, ვედარაფერი იხსნიდა.

მაინც ღიმილიანი იდგა სახრჩობელას წინაშე. არც ძალადობას ურიგდებოდა და არც ყველაზე უფრო საშინელს, ყველაზე უფრო მოულოდნელს — სიკვდილს 19 წლის ასაკში.

ქედის ცენტრში ხალხი შეეკრიბათ.

განაჩენი წაიკითხეს. ორმა ჯალათმა სახრჩობელასკენ წაუბიძგა. მხრების აქნევით მოიშორა მოძალადენი და მხნედ გაეშურა სიკვდილისაკენ.

თეთრწვერა, ლამაზი ბერიკაცი, ალი-ალა სირაძე გამოეყო ხალხს. თურქთა უფროსთან მივიდა და თავმდაბლად შესთხოვა:

— დედისერთა ყოფილა. თანაც ასე ახალგაზრდაა, გამოუცდელი...

— განაჩენი საბოლოოა, რჯულის მოღალატეს ვერ შევიწყნარებთ, — მოკლედ მოსჭრა უფროსმა.

...ერთხელ კიდევ გადახედა შემოგარენს, ერთხელ კიდევ ჰკიდა თვალი მთაზე ჩაწავალ მხეს. მისთვის საბოლოოდ ჩადიოდა ის მზე. ძნელი იყო სიკვდილი 19 წლის ასაკში. მაინც ღიმილიანი ავიდა თავის წილ გოლგოთაზე...

ბოლოოთქმა:

ასე დაიღუპა 19 წლის აჭყვისთაველი ჭაბუკი შეექმეთ ანანიძე. ორიოდ წელიწადიც არ გასულა ამ ტრაგედიიდან და აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლება დამყარდა. ახლა ჩვენი დიდი კავშირის 60 წელს ვხეიმობთ. ნიშანდობლივია, რომ სწორედ საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატის წზევინარ ანანიძის ოჯახში გავიგეთ შეექმეთ ანანიძის ლამაზი და სევდიანი ამბავი.

მე შევასრულე ჩემი აჭყვისთაველი მასპინძლის ღურსუნ ანანიძის თხოვნა და დავახატე შეექმეთ ანანიძის სურათი. ეს ხატი დაამშვენებს თქვენს სახლს, ბატონო ღურსუნ...

და კიდევ ერთხელ დიდი მადლობა, თქვენ, ალაღმართალო მასწავლებლო, ბატონო ლურმან, რომ არ დაგვიკარგეთ, დღევანდლობამდე მოგვიტანეთ, ლამაზი ამბავი ერთი ლამაზი სიცოცხლისა.

მოკონსერვით წიგნიდან

— თამარ მეფეა ხომ? მეც ასე ვიცოდი... ჩვენი ხენსწიფე ყოფილა, რუსთა-
ველს სეფარებია, მისი წიგნიც მქონდა, დიდნენეს ნახუქარი... მარა ერთ მუე-
ლიმს ვუჩვენე, წამოკითხე-მეთქი... მითხრა, ენახავ ვინმეს და წავაკითხებო და
მერე აღარ დამიბრუნა... ჭკუა მომივიდა, სურათებიც რომ არ ვაჩვენე. მერე იმან
ძოკვდა და წიგნი დეიკარვა.

— ან შენ რად გინდა? ვერ კითხულობ... ქართულია, — შევეუთამადი მე,

— მე რათ მინდა ქართული? — აბა, ვინ ვარ მე? ვინ იყო ნენე და დიდნენე
რომ მანუქა, ვინაა მეხსუღა... ასჯერ რომ გამეიბარეს? მარა, ბოლქვაძე ვარო
და ბოლქვაძედ დეიწერა. ასეა ჩვენი შეილებიც. ჩემი ასმეღაი, ჩაუშს რომ უთხრა:
ჩემი ნენეი, ბიძაი და ჩემი გვარი ერთნაირად მიეყარსო... და მე რათ მინდა ქა-
რთული?

— ბოდიში, დედა... რას იტყვის-მეთქი, მაპატიეთ!

— რა უნდა მეთქა... ქართულობა სირცხვილი ხომ არაა!

მე ღავანქარე წამოსვლა... მოხუცებმა ჭიშკარს მიმაცილეს. მეხსუღმა მად-
ლობელი ვარო, მითხრა. როცა გინდოდეს მეწვიეო, და გაჩერდა.

მე მძიმე სევდით და დიდი სიხარულით გამოვიჩქარე ნაწილში.

დათეშოვმა, თურმე, რამდენჯერმე მიკითხა — ხომ არ მოხუცაო.

მოვედი. გაიხარა, დაგაგვიანდა, შევშინდიო.

წველაფერი ზუსტად მოვახსენე.

უფროსმა დიდხანს უსიტყვოდ მიცქირა და მერე საქმეს შეუდგა.

რევიდან ახალ რევიში

1917 წელს, რევოლუციის შემდეგ, დემობილიზაციით გათავისუფლდი ჯა-
რიდან. მაშინვე სემინარიას მივაშურე. რა თქმა უნდა, უყოყმანოდ აღმადგინეს
და სწავლა განვაგრძე.

1918 წლის დასაწყისში საქართველოს თურქები შემოესივნენ. დაიწყო ახალი
ომი და მეც მენშევიკების ჯარში გამიწვიეს. დამრჩა დანიშნული საცოლვე, რომე-
ლსაც წერილი დავუტოვე: „იკიდევ კარგი, რომ ომმა არ დაიგვიანა, თორემ რომ
მომკლან, რა გეშეულება „ჯვარდაღუწერელ ქერის“, — ჩვენ ხომ ჯერ ერთმანეთის
შეყვარებაც ვერ მოვახსარიო“.

მერე გავიგე, რომ სასიამაოროს ძალიან მოსწონებოდა ჩემი ეს აზრი, თუმცა
მაინც ვერ ინებებდა, რომ სასიძო მამათელი იყო და „უგვარო“.

ქართველი მოწინავე ინტელიგენცია აჭარის შემოერთების საკითხით პირდაპირ დაავადებული იყო. იწერებოდა სტატიები, ბროშურები, ხელიდან ხელში გადადიოდა აპოლონ წულაძის „მშური სიტყვა“. ბევრი დაინტერესებული იყო ისტორიკოსი, მოგზაური და მკვლევარი სწავლობდა მაჰმადიან ქართველთა ყოფაცხოვრებასა და ისტორიას.

აჭარელთა გათვითნობიერებაში სხვებთან ერთად დიდი წვლილი შეჰქონდა ზაქარია ჭიჭინაძეს, რომელიც სურჯინით დატარებდა და სოფლის მოსახლეობაში ავრცელებდა ქართულ ლიტერატურას, განსაკუთრებით — იაკობ გოგებაშვილის „დღა ენას“.

მასხოვს, სემინარიაში ჩემი დაბრუნების დროს ზმა გავრცელდა, შალვა დადიანი და მეძედ-ბეე აბაშიძე მოხალისეებს აგროვებენ, — ექსპედიცია უნდა მოაწყოთ ტრაპიზონიდან იარაღების გადოსატანადო. წერილიც მიეწერეთ დადიანს, წამოვალთო, მაგრამ შალე გავიგეთ, აღარ შედგაო. (საინტერესო კია, თუ ღარნა რამე კვალი დადიანის, ან მეძედის მეშუარეობით?).

ჰოდა, ასეთი განწყობილებით რომელი ჩვენი ასალგაზრდა დაიზარებდა ჯარში წასვლას!

გამოცხადდი ოზურგეთში. რამდენიმე ათეულ ჯარისკაცთან ერთად ბათუმში გავგვზავანეს. აქ შულვა სამხედრო ნაწილი, რომელიც ჩააბარეს, მგონი, პორუნიკ ქარცივაძეს. იგი ცხენზე ამხედრებული გაგვიძღვა წინ და საღამოს უკვე დაბა აჭარისწყალზე ვიყავით. იმდამეხვე ავედიო და დაგბანაკიო იქვე ახლოს სოფელ კიბეში.

პოზიცია აჭარისწყლის გაღმა იყო, როგორც გვითხრეს, № 80 მაღლობზე. ორი დღე ვიდევით სოფელ კიბეში. ნაცნობებიც გავიჩინეთ, ოჯახში მიწვევაც მოგვინდომეს, მაგრამ დამეგობრება ვერ მოვასწარიო, მესამე დამეს თურქებს ახალი შევსება მიუღოთ, ჩვენი პოზიციებიც დაეკავებინათ და აღრე დილით შეტევაზე გადმოვიდნენ. სოფლიდან გარკვევით დავინახეთ, რომ მეთაური ქარცივაძე ცხენს მიაჭენებდა ბათუმისაკენ. და ყველაფერი გასაგები გახდა...

ჩვენმა ჯგუფმა დაუყოვნებლივ დაიწია მთის გზით სოფელ ერგესაკენ და შალე გადმოვადევით ბათუმს ერთ-ერთი მაღლობიდან.

სამიოდე დღეს დავფავით ბათუმში. თურქები სწრაფად უახლოვდებოდნენ მახინჯაურს. ცოტაც და, გზატკეცილს გადაჭრიდნენ და ბათუმიდან გამოსვლაც შეუძლებელი იქნებოდა.

მე ძლივს გავასწარი ქობულეთში, შემდეგ ისევ ოზურგეთს მივაშურე. დაღლილ-დაქანცულმა შტაბს მივაგენი ოზურგეთის ციხეში. იქ ორი-სამი ოფიცერი დამხვდა. ვიკითხე, როგორ მოვიტყე-მეთქი. ვერაფერი მითხრეს. ცოტა ფიქრისა და ყოყმანის შემდეგ ერთმა მკითხა:

— ბიჭო, საღაური ხარ?

— მაშაულო! — სწრაფად ვუპასუხე და რაღაც სიხარულიც შევატყვე სახეზე.

— რომ მისვიდე სოფელში, იკითხე ხმელძეები ვისასაა დახიზნული-თქვა.

— სიარულიც აღარ შემიძლია, ფეხით ამოვედი ქობულეთიდან. — ქანცავ-ცლილმა ვთქვი მე.

— მოდი, ორი კაი საქმე გააკეთოთ, ცხენი გვეყავს და შიმშილით გვეკვდება, მგონია, სოფლამდე კი მიგიყვანს, წადი, შეაქვი.

— ბატონო, ახლა ის მაკლია, რომ სახელმწიფოს ცხენი წავართვა, — ამაყად ვუპასუხე მე.

— მე ვარ კეთილი, მე გაძლევ, ჩემო ძმაო... აქ შიმშილით კვდება! — დაიღო მოვრძო სია, — ახლავე ჩამოვწერ, — ერთ ჰყარს ხაზი გადაუსვა. — მორჩა, შეაქვი და თავს უშველე. თოფიც თან წაიღე, ვინ იცის, იქნება დაგჭირდეს.

მე და ჩემი ცხენი გაუყუევით მამათის გზას. უჭირდა ცხენს. წაქცევას ალბათ ფერი უკლდა. უცებ მოძაგობდა, რომ ციხის ქვეშოთ, სავაჭრო ღუქნების რიგში, ნაცნობ ამბაკო სასონიას საწერილმანო ღუქასი პქოდა. ამბაკოს ცფელში იმყოფებოდა სოფლელი მეზობლის — ნიკოლოზ კილაძის ქალიშვილი ალათი იყო და კარგადაც მიცნობდა.

არც ვატიე, არც ვაცხელე და იმედოცემულმა ცხენი უკან მოვაბრუნე. შევედი ღუქანში. დასლში ალათი ცვლიდა ამბაკოს.

ქალი შინაურულად მომექცა, მომიკითხა, ოჯახის ამბავიც მკითხა, მაგრამ მე შევაჩერე:

— ცაბ, ცხენი შიმშილით მიკვდება, რამე მიჭმე და რომ გამოვალ სოფლიდან, უკაცრავად არ დაგჩხები... ახლა ერთი კაპიციც არა მაქვს...

— ბიჭო, რა გიყო? — შეწუხდა ალათი, — ღუქანში არაფერი მაქვს. პური, მარა პურიზა თავს იკლავენ... შერე მე ამბაკო მომკლავს... მარა ერთ გოგორას მოგცემ

მართლაც, ორი პური გადმოიღო თაროდან, მოსქო ქაღალდში გამიხვია და ფარულად მომცა. პური არ იშოვებოდა ქალაქში და გადაყიდვლები ცეცხლის ფასად ჰყიდდნენ.

თითქოს ცნენმატ ნუვეში იგრძნო და ჩაქჩაქით მიმიყვანა სკურტუბის ღელემდე. ნაპირზე ჩამოვხტი. ერთი პური ღელეში ჩავასველე და ცხენთან ერთად მეც მადიანად გვახელით.

მოცოცხლებული და მოღონიერებული მივედი გოთუას შერეში და სუფსაც გადავლახეთ.

ჩემი ეზო და სოფელიც ხიზნებით იყო სავსე. გამახარა იმან, რომ ხმელიძეები ჩემსას აღმოჩნდნენ და იქვე იყვნენ ოზურგეთელი ქორიძეებიც, რომლებთანაც ერთი ამბავი გვაკავშირებდა.

აი ისიც.

ბებიანები ეგვიტი, ქორიძის ქალი, ზედმიწევნით ლამაზი და მომხიბლავი იყო ჩემს მახსოვრობაშიც და რაღა იქნებოდა ქალიშვილობაში!

ბაბუანიმს — ბრეკ ვაჟაკს ბეჟანს იგი ოზურგეთში ენახა, როცა ბახარში ურმით შეშა გაეტანა ვასაყიდად.

— მიმიტანე ბარემ, შინ, აგერ ახლოს ვცხოვრობო, — ეთხოვა მყიდველს, — სერიოზულ, ცილინდრიან მაჰაყაცს, რომელიც აღმოჩნდა მუსიკოს-მგალობელი, საქართველოში კარგად ცნობილი ფილიმონ ქორიძე.

ბეჟანი თავზიანად დაეთანხმა და წამსვე ურეში მიაბრუნა. სამი წუთიც არ ღაპკვიანებია, რომ ქალაქის განაპირას, რეინის ჭიშკართან გაჩერდნენ და ურმის გაცლას შეუდგნენ.

მუშაობაში დაეხმარა სტუმრად მოსული ახლო ნათესავი გოგო (ის ეგვიტი აღმოჩნდა). ბეჟანმა გოგოს დაადგა თვალი, არც ეგვიტი დარჩა გულგრილი. ბრეკ ვაჟაკს ახლადამოსული წვერ-ულვაში უმშვენებდა სანდომიან სახეს...

ურეში დაცილა. ფილიმონმა ბეჟანს ხემსი მოუკითხა, არაფიც დააღუენა და მადლობაც უთხრა.

— რა კარგი ხარებია! — თქვა ეგვიტიმ, — შინ გამოზარდეთ თუ კვარაცხელიას ჯოჯში იყიდეთ?

— ძაან ხარებია, ჩქარი. შინ გამოზრდილია... ჭკვიანი. ფაიტონს არ ჩამორჩება. — თქვა ბეჟანმა.

ხემსი მოთავდა. წამოდგნენ.

— თუ გინდა, გაგასეირნებ! — შესთავაზა ბეჟანმა გოგოს.

— კი, კი მინდა... არაბა ურემზე ჯერ არ ვმჯდარვარ... ბოძია ფილიმონ, შენ-
მღება?

— ყაფანზე ან ცისემდე მიჰყვები.

ეგვიტი ოთახს იყვილა — აალტოს გადავიცვამ, თვარა გზა შეიკრძალებს
ბაო, ჩქარი ხარებიანო...

სრაფად გადაიკვა და უკვე დაუკითხავად შესტა ურემზე.

ბეჟანი მასპინძელს გამოეთხოვა, ურემს უკან ამოუდგა და სარები გარეკა.

მალე ყაფანი გაიარა, ცისე უკან მოითოვა და სოფლის გეზი აიღო.

— უასე, აწი მომხანავე! — და სოფელში გასულ ეგვიტი აწოიალდა.

— შენ სურაფრის გეშინია, საიმედო ხელში ხარ, ურემს კი მასათამდე აღარ
გავანერვ... თუ შემოგვალაძდა, ჩემთან დარიებ... სახუდაძოდ (ნახი გაუხვია).

თითქოს იალიან ძეწუნდა ეგვიტი, სადღაც ორი სვეთი ცრემლიც იმოვნა,
აკანკალებული ხმით სთხოვა, ასლა შინ დამაბრუნე და ჩემით წამოგყვებით, მაგ-
რამ თავისი სიტყვების არც თვითონ სჯეროდა და ვერც ბეჟანი დაარწმუნა... და
ეგვიტის ამ დღის შემდეგ ფეხი არ დაუდგას ოსურგეთში.

ქორიძეებმა, რომლებიც აზნაურობდნენ, იუკადრისეს ქალის მოტაცება, ქე-
დი არ მოიხარეს „უგვარო“ მალაზონიების წინაშე: არც მიაკითხეს, არც იწვიეს
და არც ეწვივნენ.

მალაზონიებმა კაცი გაუგზავნეს შესარიგებლად, პასუხის ღირსიც არ გა-
ხადეს.

ეგვიტიმ და ბეჟანმა ღრმა მოხუცებულობამდე ბედნიერად იცოცხლეს და
ხუთი შვილი დატოვეს: გლახუნი, ევა, პუპი, ზურაბი და სოფიო.

* * *

— პაიტ, დაგჭირდა გლეხი მალაზონია? — თავისთვის თქვა მამამ, როდესაც
ფილიმონის სიტყვები სხაპა-სხუპით გადმოხცა ერთმა ლამაზმა გოგონამ: ხვენი
მოყვრები არიანო, სახდო და პატიოსანი ხალხიანო.

ოსურგეთი რომ არ დაქცეულიყო, ქორიძეები ამ ჭკუაზე ვერც მოვიდოდ-
ნენო, — თქვა მამამ და სტუმრებს მოხვდა.

სამზად სახლში ტევა არ იყო. ოლა-სახლი მაშინ არ გვექონდა. სასტუმროდ
მოღობილ ფაცხას ეხმარობდით. აქვე ვინახავდით საგარეო ტანისამოსს და სუფ-
თა ქვეშაგებს, რომ სამზადში შუა ცეცხლთან არ გაკვამლულიყო.

ამ ფაცხაში მიუჩნეიათ ბინა ცუცხათვის (ახე ერქვა გოგოს).

— რა ლამაზია, მაგი დაღუპული, დახატული გეგონება. ამას არც ჩვენ
დავიწუნებდით, — თქვა დეიამ, — მარა...

— რაღა წაგინდა, ქალო, პასუხი! მოყვარეზე მაგას იტყვის კაცი? — შეაჩერა
მამამ.

— კაცო, რაღა შემეტაკე პირში... მოყვარე რომ არ იყოს-მეთქი, მარა რომ
არ მაცალე?

— აბა, ლამაზი კია... — თქვა მამამ, — მერე, დანიშნული ყოფილაო. ღიხაუ-
რელი თუ მკვანთელი კოხტაია გორდელაძის სარძლოაო.

— ვისი? — გაკვირვებით იკითხა დეიამ.

— კოხტაია გორდელაძისო...

— რა სახელია კოხტაია? კოხტა?

— რა გლახუნა არ გიკვირს ოა კოხტაია გიკვირს, ქალო? კაი სახელიც კა-
ია, მარა კაცს სახელი კი არ ამშვენებს, კაცი უნდა ამშვენებდეს სახელსო! —

და წელში აიმატა მამა, რომელსაც ძალიან უყვარდა ლაპარაკში ხალხური
ლაზების გამოყენება.

ეზოში ხიზნები ჩურჩულიდან ლაპარაკზე გადავიდნენ და ცუცას
ერთმა ქალმა თქვა, უხათუოდ ვიცი, ამაღამ მოიტაცებენო.

მამამ ამას ყური მოჰკრა და დედას გადაულაპარაკა, აი ბიჭი კარგ დროს
მოსულაო.

— ბიჭო, ტყვია გაქ? — შეითხა მამამ.

— სუთი, — მოკლედ ვუპასუხე მე.

— შენ დიდი დავალება გეძლევა: შეიძლება ციცაი ამაღამ მოიტაცონო...
გეიგონე? მოყვარე ამ დროზე უნდა კაცს.

მე დაღამებამდე სულ შეჩვენებოდა ოთხი-სუთი შეიარაღებული კაცი... ვი-
თომ მომტაცებლები...

სალამოს მოგვიანებით წაგვიყვანა მამამ მე და ცუცა ეზოს ტყისხირა კიდე-
ში, სადაც ღომის ნალია გვედგა. ჭკუით და ფრთხილად იყავითო და...

— თუ ვინმე თავს დაგვეხსნას, შენ იკივლე (უთხრა ცუცას). — შენ კი (მე
მომიბრუნდა), თოფი იხმარე, საგანგაშოდ ისროლე და ეცადე, კაცი არ შემოგაკ-
ვდეს. ძირს ჩახვლა არ მოინდომოთ: მე კიბეს გადავძლავ გვიძრაში, რომ კაცი
ვერ ამოვიდეს ნალიაზე.

— აბა, პა, ჭკუით იყავითო, — კიდე გვითხრა ბოლოს და ძირს ჩავიდა.

მე იმ დღის იმდენი მგზავრობით ისე დაღლილ-დაქანცული ვიყავი, რომ
ძლივს მოვკარი ყური მამის დარიგებას. დილით კი მამამ გამაღვიძა.

მაღე ხიზნები წავიდნენ. სამ-ოთხ დღეში უმცროსი ძმა პოლიაქტორი გარ-
დაიცვალა. თითქოს შეიღის სიკვდილს უცდიდაო, სამ დღეში მამაც მოკვდა.

ძმები ცალ-ცალკე სასწრაფოდ, დაი გათხოვილი იყო, ხოლო მხოვე დედას
ამხელა ოჯახის მოვლა აღარ შეეძლო...

ჩვენი ქორწინებაც შედგა და ოჯახზე ზრუნვა დავიწყეთ.

* * *

მთელი წელიწადი ვიწროვალე, მაგრამ სამუშაო არ იყო. ოჯახს, აბა, რა შეე-
ძლო, — ყველა, ნაღულს, კერძებს ვზოგავდით, მაგრამ ძალიან ფრთხილად. დედა
ამბობდა, — ახალმოყვანილი და სტუმარი ერთია და მეტრატებაო. მერე ეს ქალი
მდიდრის ოჯახში მიწვეულია უფრო ფართო ცხოვრებას და ვაი, თუ ამ დაზოგვა-
დაზოგვით ოჯახზე გული აიცრუოთ.

ისევე ჩაის ვიძველებდით... ვკრეფდით, ვფლემდით და ვყიდდით. მაგრამ მა-
მანემის მუშტრებიც ჩამოგვიცილდნენ, თუმცა დედა კიდე უფრო დახელოვნდა და
ჩაის ხარისხსაც აწია.

სილაურის დაწყებით სკოლას მასწავლებელი აკლდა. ვითხოვე, მაგრამ გამ-
გემ ვახიდო კილაძემ სამკერელოდან მოიყვანა ანდრო ჟვანია. მამათმიც განთავი-
სუფლდა მასწავლებლის ადგილი, მაგრამ დირექტორმა, გაბრიელ გოგუაძემ ამ-
კარად მითხრა, აქ მაგარი პარტიული მასწავლებელი გვინდაო. ეს მაზრიდან მაქვს
დავალებულიო.

ბოლოს, 1919 წლის იანვარში, როგორც იქნა, აცანაში ქართული ენისა და
ლიტერატურის მასწავლებლის ადგილი განთავისუფლდა. იყო ერთი მენშევიკის,
ადგილობრივი ტონო ჩხაიძის კანდიდატურა, მაგრამ მასწავლებლებმა და დირექ-
ტორმაც უარი უთხრეს. გადაწყვეიტათ ჩემი მიწვევა. და მართლაც, ერთ კვირა-

დღეს ჩემი ცოლისძმის პირით შემომთავალეს და მეც, რა თქმა უნდა, სიხარულით დავთანხმდი.

პირველი შეხვედრა-საუბარი სკოლის მზრუნველთან (არსებობდა ^{ერყენული} ~~ახალი~~ ^{მეცადინე} ~~მეცადინე~~ სო და არჩევითი თანამდებობა) იგივე სკოლის დარაჯ, მოხუცებულ ოქროპირ ჩხაიძესთან მქონდა. იგი ძალიან უმოწყალო და გათვითცნობიერებული გლეხი იყო, სწავლა-განათლებისათვის თავდადებული. მას მცირე წერა-კითხვაც თავისით ესწავლა. არ მომიწონა ოქროპირმა ფედერალისტობა, მითხრა: მაგი რა გლეხი-კაცის საქმეაო. თანაც გამაფრთხილა, შენი საგნები ასწავლე ბავშვებს, თუ შეგიძლია, და პოლიტიკაში არ ჩაებაო.

მე ძალიან გამაკვირვა ოქროპირის შეხვედრამ და მისმა მოსაზრებამ: მართლაც რა მეფედერალისტებოდა!

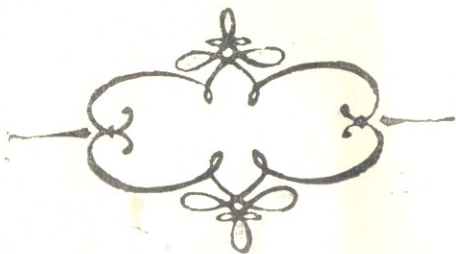
ჰოდა, ოქროპირის თქმისა არ იყოს, ჩემი ძირითადი და საპასუხისმგებლო საქმე ქართული ენა და ლიტერატურა იყო და მეც ნამუსიანად მოვკიდე ხელი ამ საქმეს.

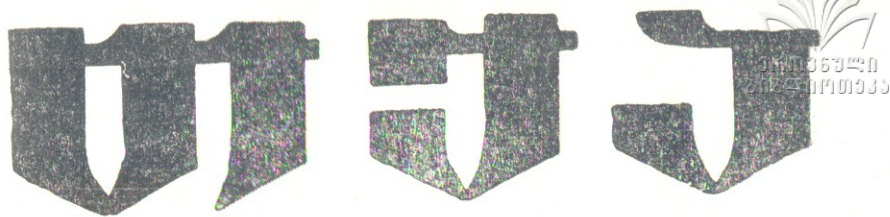
ნათები რომ არ მყოფნიდა, ლიტერატურულ წრეს ვიშველიებდი: მოსწავლეთა რეფერატები, მოხსენებები, ლიტერატურული გასამართლება, კლასგარეშე კითხვა, ლიტერატურის ისტორიისა და თეორიის საკითხები, თავისუფალ თემებზე შემოქმედებითი მუშაობა და ყველაფერი ის, რაც სასწავლო პროგრამაში, არ იყო, მიდიოდა ლიტერატურული წრის გვეშთ.

მაღალ კლასებში მოზრდილი ქალ-ვაჟები სწავლობდნენ და მათი დაინტერესებაც დიდ სტიმულს მაძლევდა. თუ წრის მეცადინეობა ერთი საათით იყო განზრახული, ხშირად სამ-ოთხ საათს გრძელდებოდა. ყველა ვერძნობდით, რომ შრომა ნაყოფიერი გამოდგა.

და ეს მალე დადსტურდა საქმიანაც.

(გავგრძელება იქნება).

ახალი რომანის შინაგონება

საათმა ექვსჯერ ჩამოჰკრა და აუღეკი. საათი ჩემი მაგიდის პირდაპირ ჰკილიდა და ჩემს არსებაში რაღაც განსაკუთრებული ადგილი დაიჭირა, თითქოს ჩემი განწყობა-სიხარული თუ წუხილი მასზეა დამოკიდებული. შევალ თუ არა კაბინეტში, პირველად საათს შევხედავ, ათს წამები აკლია და მაშინვე გავიფიქრებ. ექვს საათამდე რვა საათია-შეთქი. შემდეგ ვოველ ათ, ან თხუთმეტ წუთში უთუოდ შევხედავ. თავდაპირველად წუთები მძიმედ ვადის, თორმეტიდან ოთხამდე დროს ვერ ვგრძნობ, მერე კი წუთები ისევ დამძიმდებიან. ერთი გულით გადაწვევტ; ჩამოვხსნა საათი, ან გავანერო, რომ დროის მსვლელობა ასე მწვავედ არ განვიცადო. საათი მაჯაზეც მიკვთია, მაგრამ ზედ იშვიათად დავხედავ, მაშინაც კელის საათს შევაკლებ თვალს. ხომ არ მატყუებს-შეთქი. საათს შევხედავ და იმავე წამს თვა გამახსენდება, ან ჯერ თვა გამახსენდება და შემდეგ საათს შევხედავ. ისინი ერთმანეთთან უხილავი ძაფებითაა დაკავშირებული.

მუშაობაზე გული არ მიდის, ერთს ვფიქრობ და მეორეს ვაკეთებ; ვე არიხ, ვიცი, თვა შინ ზის. უნემოდ ფეხს არხად ვადგამს, მაგრამ ზული მაინც აფორიაქებული მაქვს. დღეში ორ-სამჯერ ტელეფონით ვესმიანებით ერთმანეთს. ზოგჯერ თანამშრომელს რომ ველაპარაკები, თვალი გამიშეშდება, არ მესმის, რას მეუბნება. თავდაპირველად თუ შერიდებოდნენ, შემდეგ ისევ შეეჩვივნენ ჩემს მდგომარეობას, რომ წვეკლასავით ვადმოძვრავენ, არ ვარგა ასეთი სიფეარულიო. მედიმება მათ სიტყვებზე და თავს ბედნიერად ვგრძნობ, რომ მათ იციან, თვა მიყვარს. კარებს შევხედვ, არ მინდა ვინმე შემოვიდეს... დერეფანშიც არაფერ შემხვედრია, ქუჩაში შევბით ამოვიხუნტქე. რაკი შინ დროზე მივდივარ. მანქანა უნდა ვიყიდო-მაშინ შესვენებაზეც მივალ შინ. ეს აზრი ჭკუაში დამიჯდა, სადამოთბოთ მანქანით ქალაქში გავისეირნებო. თვასაც ვასწავლი მართვას. რა კარგია, როცა საჭესთან ქალი ზის და მხრებზე გამლილ თმას ფანჯარაში შემოჭრილი ქარი უწეწავს...

— ღავით!

გაეჩერდი, მაგრამ ვერ დავინახე, ვინ მეძახდა.

— ღავით, ხალხს აღარ ცნობ?! — ლამაზი ქალი მიცინის.

— ოპ, ქეთევან! — შევძახე და მასთან მივედი, რამდენი წელია ერთმანეთი არ გვინახავს, ერთ დროს გატაცებული ვიყავი. შემდეგ იგი გათხოვდა. ახლაც ლამაზი იყო, ქალური მომზიბვლელობა არ დაეკარგა, თუმცა როგორც ვიცი, ორო შვილი ჰყავდა.

— გვერდის აელას აპირებდი?! არ გეპატიება!

— ვერ დავინახე, თორემ...

- ჰა, გავიგე, ცოლი მოგიყვანია!
- კი!
- როგორ მოხდა, შენ სომ არ აპირებდი?!
- შევცდი! — და გაეცინე.
- არ გეტყობა, შეყვარებული ჩანხარ!
- კი, კი, რაკი ნაცნობსაც ველარ ვამჩნევ!.. როდის ჩამოხვედი? — ვკითხე, თუმცა სრულებით არ მაინტერესებდა, როდის ჩამოვიდა, ან რატომ ჩამოვიდა.
- გუშინ. ათ დღეს ვრჩები, — გამომწვევად შემომხედა, — ცოტა დავისვენო, მინდა.
- უჰ, თავისუფალი ყოფილხარ!
- ჰა, ჰა, ჰა... კი, არ გავიაროთ?
- საათზე დავისედე, შვიდის ათი წუთი იყო.
- მეჩქარება!
- სუთი წუთით?
- სხვა დროს! გადაუდებელი საქმე მაქვს! — ხელი გაუწოდე, — ნახვამდის!
- როდის გნახავ?
- დაგირეკავ! — გუთხარი და გაეშორდი, ნაბიჯს ავუსჩქარე, დაკარგული ხუთი წუთი უნდა ავანახდეთ, რამ შემახვედრა. ზვალ დამირეკავს, ან სამხასურში გამომივლის. გაჩენის დღე დავიწყველე, ჩვენს სამინისტროში ჭორიკანებს რა გამოლევს. საკუთარი ბინის კარს გულაფორიაქებული მივადექი, ზუსტად შვიდის ოცი წუთი იყო, გავალბე კარებს და... კარი გავაღე, თუა კართან არ შემხვედრია.
- თუა! — დავიძახე კარებში.
- აქ ვარ! — მომესმა საძინებლიდან.
- წევსარ?! — საძინებელში შეშინებული შევეარდი, საწოლზე წამოწოლილიყო და ხელები თავქვეშ შემოეწვო. ახალი კაბა ეცვა, გამიკვირდა, კაბით რატომ იწვა. მე რომ დამინახა, წამოჯდა, თავს ვერ იმორჩილებდა, ვერც თვალი გამისწორა. მის წინ ჩაემუხლე.
- არაფერია, გამივლის! — მითხრა მან.
- ავად ხარ?
- არა, იხე!
- თქვი!.. ექიმს გამოვუძახებ!
- ისეთი არაფერი მჭირს! — მხარზე სვლი ღამაღო.
- რაღაცას მაღავ!
- არა! — მითხრა და შემომხედა, შემაკრთო თვალების სიმღვრიემ.
- შენ ცუდად ხარ!
- ნუ გეშინია, ყველაფერი რიგზე იქნება, — ადგა, კაბა გაისწორა, შეენიშნე, მე აღარ შეკუთვნოდა.
- თუა! — შევძახე გაოგნებულმა.
- ბაზარში ვერ წავედი! — მითხრა სინანულით.
- მერე-და, რა მოხდა!
- მაპატიე, სადილი არ გამიკეთებია, შეუძლოდ გავხდი.
- ავდექი.
- ექიმს დავუძახებ.
- არა, შენი ჭირიმე.
- მაშ, იწეკი, ნუ დგები.
- გავიდეთ მეორე ოთახში, ნუ ფიქრობ, ქალური ავადმყოფობაა!

— იქნებ?..

შემოსხუდა, მაგრამ ჯობდა, არ შემოეხედა, ირონია ესატა თვალეში.

— შეიძლება! — ხაილია მან.

გერაფეოი გავიგე, ბაკიდასთან დავხსელით, მოწყურებული თვალით შემოვიხედე როდი, მეტირა თისდოდა, ანუ უჭირს და ვერას ვეძნარები.. რა არ შეგეძლებოდა უარი მითხრა, მაღახიაში ჩავალ-მეთქი, არც ეს დამანება, მკონი, შემხდა, ექითი არ გამოქმდას. დავეჭვდი, მაგრამ რაზედ ვერ ვიტყვი. კარადაში რაც კი შეგულებოდა, გამოვიტახე, სუფრა გავაწყვე, გვერდით დავუჯექი და ჩემი სელით ვახადილე. მერე დაწოლა ვთხოვე, არაო, ძითხრა.

თორმეტ საათამდე არ დავწოლილვარ. საწოლი ჩემი სელით გავუშალე და დავაწვინე. ერთხანს გვერდით ვეჯექი, უცებ შემომხედა და გამიღიმა.

— შენ არანეულებრივი ადამიანი ხარ, დავით!

დავინარე და ლოყაზე ვაპოცე.

— ჩემზე ნუ იფიქრებ, თავს მინდე!

— თუ, რას ამბობ, აბა, ვისზე ვიფიქრო?

— არა, ნუ იფიქრებ! — თვალი აუწყლიანდა.

— შენ გიჭირს და მაღავ!

თვალი ჭერს მიაჩნრა.

— ყველაფერი კარგაა, ყველაფერი!.. არ ველოდი ამ ბედნიერებას, შენისთანა ადამიანი თუ შემხედებოდა!.. ეპ.. როგორ გაუხარდება შენი ნახვა მაშიდა-ჩემს, წერილი მაგიდან დეხს, უშენოდ არ გავგზავნე, ნახე, რას ვწერ.

წერილი გადავიციტხე და ვუთხარი:

— მე გავგზავნი!

— არა, ნუ გავგზავნი, ცოტა მოვიმოძინოთ, უკეთ ვიქნები და ერთ დღეს ვესტუმროთ შენ ზომ წამოხვალ?

— ეს რა საკითხავია?

— ჰო, წავიდეთ, ნახონ, ვინა ხარ შენ.

— თუ, შენ ისე ლაპარაკობ, თითქოს.. არ მომწონს შენი ხმის ტონი!

მან ისევ გაიღიმა და ხელზე ხელი მომიჭირა.

— შენ არ იცი, რა კარგი ხარ.

— მერე-და, მე ზომ შენი ვარ!

— ჩემი? — შემომხედა, — ჰო, ჰო..

ისევ არ მომეწონა მისი ხმა. გავიფიქრე, უჭირს და ეშინია, არ მოკვდეს-მეთქი. შუბლზე ხელი დავადე, სიცხე არ ჰქონდა, არც ტკივილები აწუსებდა. იწვა და რაღაც ბურანის მავგარი მოეძალებოდა სოღმე.

— თვალები რატომ გაქვს ამდერეული? — ვკითხე.

— თვალები?! — გამოერკვა.

— ჰო.

— რა ვიცი. — ლოყებზე ფერმა გადაჰკრა.

— კარგი, დაიძინე.

დილით უკეთ გამოიფურებოდა, ადგომა დამასწრო, ხელ-პირი დაიბანა და საუხში გააწყო. ვიდრე ავდგებოდი, ორჯერ მოვიდა ჩემთან, მაკოცა, თმაზე ხელი გადამიხვა, თუმცა არაგულწრფელობას ვხედავდი. მე მაინც ბედნიერი ვიყავი. რაკი გამოჯანსაღდა და წუხანდელი მეღანქოლია აღარ ეტყობოდა. სამსახურში წასვლაზე ფეხს ვითრევდი. მეძნელებოდა მისი დატოვება. როცა ვუთხარი, არ შენ-ქარება-მეთქი, მოიწყინა. სამსახურს ნუ მოცდებო, ძითხრა, ბაზარში წავალ და ხადილს დაგახვედრებო. მის სურვილს როგორ აღუუღებოდი, კარებამდე მიმა-

ცილა და როგორც ჩვეოდა, ლოყაზე მაკოცა, თანაც გახალისებული იყო, ცმაყოფილი, რომ შივიდობდი.

სამსახურში ჩვეულებრივ მივედი და მყისვე საათს შევხედე — ათს სამი წუთი აკლდა, შესვესებადღე სამი საათი იყო, შესვენებაზე აუცილებლად მინდოდა. ვალ, მანამ დავრეკავ, დავრეკავ ყოველ ნახევარ საათში, ე. ი. საათის ისრებს თვალს არ მოვაშორებ. რა გულუბრყვილობაა, საათის ისრებს მივენდე და ჩემი სინარული მის მოძრაობაზე იყო დაყოკიდებული. თავს ვიმშვიდებდი. — თავს სიცხე არ ჰქონდა, არც უგუნებობა ეტყობოდა, იქნებ ჩემი შეწუხება არ უნდოდა? დავინებარებ და შესვენების შემდეგ აღარ მოვალ. სერვიულმა კანკალმა ამიტანა, კაბინეტშიც არაფერს შემოვიდა, რომ გული გადაჰყოლებოდა. მერე ვფიქრობდი ქეთევანზე, შეიძლება მაწ დაძირეკოს. მერე გაძინებოდა, რომ არ დაძირეკა — ქალი ეშმაკია, თავს ისე შემოგაპარებს, გონს ვერ მოხვალ, გვიან მიხვდები, რომ ორივე ფეხით ხარ გაბმული.

შესვენების წინ შალვა შემოვიდა. რაც ცოლი მოვიყვანე, ჩვენ, ცოტა არ იყოს, გულგრილადა ვართ, რატომღაც ორივე მორიდებული გავხდით, გულჩათხრობილი. თავი ოფიციალურად ეჭირა, მაგიდასთან მივიდა და ქაღალდები გადმოძცა.

— გასაგზავნია, ხელი უნდა მოაწერო.

არც დამიხელავს, წინ დავიწვევ და ვთხოვე, დამჯდარიყო. ისე დაჯდა, თითქოს ჩემს კაბინეტში პირველად შემოსულიყო. ხელები წინ დაიწყო და თვალი რომ ვერ გამისწორა, ფანჯარაში გაიხედა. ვატყობდი, რაც არ უნდა შეკითხა, გულწრფელად არ მიპასუხებდა. არა-და, ვერ მოვითმინე, არ შეკითხა.

— შალვა, შენ რატომღაც მერიდები.

— მე? — მხრები აიჩენა.

— ჩვენ რამდენი ხანია არ გვისაუბრია.

— შენ ღრო არ გაქვს.

— მე კი მგონია, შენ პირს მარიდებ!

გაიცინა.

— აღარ გცალია, ოჯახს მოეკიდე, ახალშოფვანილი ცოლი გყავს, არ მიკვირს, თაფლობის თვე გაქვს.

— ერთხელ მაინც შინ რატომ არ შესტუმრე?

— მოგერიდე, მეტი არაფერი.

— თუ რაღაც არ მოგწონს და გამირბიხარ?

— არა... არა... — ყოყმანით მომიგო.

— შენ ყველაფერი იცი და იქნებ?! რა მოხდა, როცა უყვართ, სამეპაოდან გამოჰყავთ სოლმე ქალი... შენ ისა თქვი, ჩემს ხელში როგორი იქნება.

— არა, არ მიკვირს! — გამაწვევტინა სიტყვა.

— შენ არ გიკვირს, მაგრამ მე ვიტანჯები.

— რატომ?

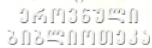
— გაგიჟებამდე მიყვარს... აქ ვზივარ და სული მასთანაა, გული არაფერზე მიმდის, ხელს ვერაფერს ვკიდებ, სულ მასთან მინდა ვიყო. რა უნდა მთხოვოს, არ შევეუსრულო... იქნებ სხვებსაც ასე უყვართ ცოლი? არა მგონია! ვერც ვერა-ვისთვის მითქვამს.

— არაფერია, გაივლის — გულგრილად თქვა.

— ვითომ?

— გეყოლებათ შვილი და თქვენი სიყვარული შვილზე გადავა.

— არა მგონია... გული რაღაც ცუდად მიგრძნობს.

- მერე ჩვენ სამსახურეობრივ საქმეზე ვილაპარაკეთ, შალვა გამოიცვალა, ისევე ბრუნდა გულწრფელობა. ვთხოვე, სადამოს შინ მწვეოდა. ღღეს არა, სხვა ისო, მითხრა. როცა ჩვენს საქმეს მოვრჩებითო. წასვლაზე ფეხი აითრია, ხელ-ერლიო ქაღალდები ხელში ეჭირა.

65

გულშემოყრილი აგდია იატაკზე?.. იქნებ უჭირს.. ათას სისულელეს ფიქრობს. ხაბიჯს ავუნქარე, მელანდებოდა, შევალე კარებს და თვა მკვდარი დამსვენებდა. წამივრად გადავწყვიტე, თავი მომეკლა, მხოლოდ ეს გააძვრთლებდა ჩემს მტრს. ზიზღით

კარი გახადებით გავალე. რა თქმა უნდა, არ ველოდი, თვა კართან დამსვენებოდა. საძინებელი ოთახისაკენ გავეშარტე, არ დამსვენა, არც მეორე ოთახში იყო, არც სამზადში აღმოჩნდა. ეტყობოდა, ბაზარში ნამყოფი იყო — სორაგი მაგიდაზე ელაგა, როგორც მოეტანა, ისე ხელუხლებლად იდო მაგიდაზე. მაგიდები დავათვალ იერე, ტანტზე დავეხდე — იქნებ წერილი დატოვა-მეთქი. არ აღმოჩნდა. მნელი წარმოსადგენია, რა დღეშიც ჩავვარდი, ქვეყნად ჩემზე უბედური არავინ შეგულებოდა. ვისთან, ან სად დავრევო? ქუჩაში გავვარდი, ერთი კუთხიდან მეორე კუთხეში მიმოვიდი — თვა არ ჩანდა.

ოთახში დაბრუნდი. სამსახურში დავრეკე, შალვა წასული იყო. გარდერობის ღია კარი მეცა თვალში — თვას კაბები ადგილზე იყო. ფეხსაცმელებიც იქვე ეწყო. მაშ, ივი არ გაქცეულა. მარცხნივ თაროს შევავლე თვალი, გულზე გამკენწლა, არ მინდოდა მეფიქრა, რომ ბაბუაჩემის ნაწუქარი ოქროს თექვსმეტგრამიანი ბეჭედი იქ არ იყო. სიკვდილის წინ მისახსოვრა, ხელზე არ ვიკეთებდი, არ დამპარგოდა... ბეჭედი არ ჩანდა. კარგად მახსოვდა, ივი გარდერობის თაროზე მედო, პატარა ყუთში. ჩემი მაგიდის უჯრა გამოვალე, ფული ხელუხლებლად ეწყო.

საწოლზე ჩამოვჯექი, შვილის ნახევარი იყო, შემოსასვენებლ კართან ფეხის ხმა მომესმა. ყური ვცქვიტე, კარი გაიღო. წამოვვარდი. თვამ კარი შიგნიდან წაკეტა, გამობრუნდა, მომეჩვენა, მთვრალივით ფეხნარეული მოდიოდა. მერე თავი ასწია და ჩემი დანახვა არ გაკვირვებია, არც ჩემსკენ წამოსულა მოსახვევად, თმის ბოლოები თითებით შეივარცხნა.

— მოხვედი?

სახე არეული პქონდა.

— პო...

სამზადში შევიდა.

— სადილის გაკეთება ვერ მოვასწარი — თქვა მან და მაგიდიდან სორაგი წამოიღო, ხელები არ ემორჩილებოდა... ნუთუ მისთვის აღარ ვარსებობ?!..

— სად იყავი? — ვეკითხები.

— გაბრაზებული ხარ? — ირონიულად მეუბნება.

— არა, მაგრამ სად იყავი?

— დიდი ხანია მოხვედი?

— ექვსზე შინ ვიყავი.

ასლოს მივედი. სორაგს ხელი უშვა, მძიმედ სუნთქავდა.

— ექვსთან ვიყავი — პირი მომარიდა.

— რატომ?

— ცუდად გავხდი.

— რატომ არ გამაგებინე?

— შემობრუნდა და მკლავები ველზე მომხვია.

— არ მინდოდა, გცოდნოდა.

— რატომ?

— ისეთი არაფერია, ვიცოდი შეშინდებოდი.

გულზე მომეშვა.

— მერე?

- ყველაფერი რიგზეა.
- რაო, რა გითხრა?
- ღვიძლის გაგანიერება გაქვსო, ნემსი გამიკეთა.
- ვისთან იყავი?
- პოლიკლინიკაში.
- ჩემთვის კეთქვა, კარგ ექიმთან წავიყვანდი.

შეზარდიკა და ძკლავზე ხელი წამავლო. არ მესიამოვნა მისი ამღვრეული თვალები, არეული გამომეტყველება, ასე მთვრალი ქალები მინახავს. ცოტა ხნის შემდეგ გონს მოეგო და ძკლავები ისევ შემომხვია ყელზე, თანაც მთელი ტანით მომეკრა.

- დავით, ნუ მიბრაზდები, დავით გაიცინე!
- შენ ასეთი არ ხარ ზოლმე.
- მე თუ შენ?

— დავით, ნუ ჯავრობ, დავაშავე... შენთვის უნდა მეთქვა, მაგრამ შემეშინდა, ვერ გაგიმხილე, მაპატიე, — თავი მკერდზე დამადო, — მე არ ვარ შენი ღირსი! შენ არაჩვეულებრივი ადამიანი ხარ!

- რას ნიშნავს ყოველივე ეს? — თეა, რას ამბობ, ვერაფერი გამიგია.
- გაიცინე, — თვალეშში შემომანერდა, — პო, გაიცინე!
- შენ იტანჯები...
- ხო.. ჩემი ბრალი არაა!.. შენ რომ ასე მიყურებ, ორმაგად ვიტანჯები.
- მე?
- პო... დავით!

ხელი წელზე მოვხვიე, მივიზიდე, მაგრამ იგი ჩემი თეა არ იყო, განვერიდე, რომ ეს სიცარიელე არ შევრძნო. თვალი დავხუჭე, რომ კვლავ მეხილა იგი, მაგრამ თეა არაღა არა, აღარხად იყო!

ელჟარდ გაბრიცკი

საზამთრო

ქრის ცივი ქარი. ტალღის გორები
აზოვის გემის კიჩოსკენ ქრიან.
გეჩი სავსეა საზამთროებით,
საზამთროები ნაპირზეც ყრია.
დილაბნელაზე უსიფთოდ დავრჩი,
უნდა ვამთქნარო მეც ყარაულში.
საჩი დღე-ღამე ვიქნებით ზღვაში,
აფრა ავუშევით...
აქაფებული ტალღა ნავარდობს,
გემს მიემსხვრევა და ქარი ფანტავს.
დაირასავით ვრეკავ საზამთროს,
ვირჩევ და დანით გულს დავახატავ.
მლაშე უდაბნოს მზე ჩიეახლა
და გააძევეს ტალღებმა მთვარე...
იმძლავრა ქარმა!
ცვარვე ახლა,
უმარჯვე აფრა,
გაფრინდეს ბარემ!
ტალღებზე ქაფი იფშვნება თეთრი,
ბნელში საზამთრო საზამთროს ეკერის...
დაუსტვენს ქარი ბოცმანის მსგავსად,
ცა დაუფარავს მოჯარულ ღრუბელს.
ლაყლაყებს საჭე, ჭრიალებს თარსად
და ლამის ჩოწყდნენ აფრები ყულფებს.
ტალღის გრიალში,
ორიმტრიალში,
როგორც წყვდიადში
ხელის ფათურიო,
მივექანებით და უილაჯო

ფრთხილებით გააქვთ აფრებს ფათქუნი.
 კარუსელია — ეშმაკის ფანდი,
 ზღვა ისე გვთელავს, ვით ბაზრის ჯგლეთა:
 ზეირთი მენქეზე შეგვაგდებს ნამდვილ.
 გათავდა, ზღვაში ვერ გავალთ მეტად.
 ტალღებზე ქაფი იფშენება თეთრი.
 ბნელში საზამთრო საზამთროს ეკერის.
 ბოლო სიმღერა ჯერ ხომ არ მითქვამს
 და უკვე ვხედავ — სიცოცხლეს ვტოვებ,
 კარტს ვთამაშობდი, მოხეტე ვიყავ
 და ამის გამო ზღვა „მაჯილდოებს“.
 მზიარულ დღეებს გასვლია ყავლი —
 საჭეც გატყდა და შემოდის წყალიც!
 მზე უდაბნოის ზღვაზე ხასხასებს,
 ჰაერს აღნობს და სითბოს გადიარს.
 არ ჩანს აფრა და ცურავს ტალღაზე
 საზამთრო, გული რომ ახატია.
 აქონრილია ტალღები ზღვაზე.
 სკუმბრიის გუნდი ღაღობს რარიგად.
 ვრილი ზღვაური საზამთროს არწევს
 და ნაპირზედაც ჩაღე გარიყავს.
 დამთავრდა, გზაში რაც გადახდია —
 ტალღა აღარ ცემს, ქარი არ ერჩის.
 საზამთროს, გული რომ ახატია,
 კაზაკის გოგო აიღებს ხელში...
 და ქეშმარიტის ვინ არის მთქმელი,
 რომ სწორედ ჩემს გულს შეახო ხელი!..

დაბრუნება

ვინაც ნიჟარის სიმღერას ისმენს,
 გაჰყვება ნისლებს აფრის ხმაურით,
 ზეშთაგონებას და შეებას მისცემს
 ოკეანე და მლაშე ზღვაური.
 ვინც ნახა, კვამლი როგორ აღნება
 წყალს, ვითა კრთოლა ციური ნათლის,
 იგი დაწყევლილ გზას დაადგება,
 გზას, მოწყრიალეს, ზღვაზე რომ გადის.

მეც ამ გზას ვადექ...
 ვფიქრობდი, ვწერდი,
 მაგრამ დამიდგა დღე შეწოდგომის,
 ქარს ეხლებოდნენ ხეები მკერდით
 და ზღვას ძირამდე არყევდა შტორმი.
 ზორს, სადაც ფართო ნაპირი წნდება,
 ზღვა ბობოქარი ტალღას მიაფშენის,
 ქარმა მარილი გაჰფანტა შხეფად
 და თოლიების ისმის გნიასი.
 თავს აღარ ვიტყენ ფიქრით და განსჯით,
 იმ გზას ვადგები, რომელიც მომწონს...
 მატროსის უინი განიჯდა ტანში,
 ჩემთვის ანთებენ ნაპირზე კოცონს.
 უნდა დავტოვო დილით
 დაღნიცკი.
 თან მიმაქვს ნესვი და პური საგზლად.
 არ ვარ პოეტი
 ედუარდ ბაგრიცკი —
 დღეს გემზე მინდა ჩატროსად ასვლა.
 გრილი ზღვაური დაბერავს მძაფრად
 და გულს შემძირავს სხვაგვარი განცდა.
 დაიგრაგნება ქაღალდი აფრად,
 აღიმართება კალამი ანძად.
 ეს შეწოდგომა ისევ მაქეზებს —
 მახსოვდეს ვალი მგოსნის საფერი:
 მშობლიურ ნაპირს არსად გავექცე, —
 წყალს, ცისარტყელას ფერით დაფერილს.
 სიმღერა მხოლოდ ზღვაშია მძლავრი,
 ზღვაზე ნავარდობ, ოცნებაჲ ჩემო,
 მაშ, შთაგონების მომბერე ქარი,
 დაქანებული ტალღებზე გემო!

თარგმნა ვიორგი სალუჟაძე

ქართული
წიგნების
კავშირები

კრიტიკა და პუბლიცისტიკა

ზოთა ჟურნალი

სიგარეტლეს უფროსი არა ჰყავს,

ანუ გიჟოია როგორც ხასიათი

წაიკითხე, ძვირფასო მკითხველო, ჩვენი საყვარელი მწერლის კონსტანტინე ლო-
რთქიფანიძის ახალი მოთხრობა „სიტყვა იყო ღმერთი“?

თუ წაიკითხე, უთუოდ სულით ხორცამდე შეგძრავდა მასში მონათხრობი, სიტყ-
ვის ერთგულზეა რომ უდევს საფუძვლად.

ასე ხდება ყოველთვის, როცა ქვეშარიტი მწერალი გვესაუბრება, როცა იგი ზე-
რელედ და ცალმხრივად კი არ იცნობს ცხოვრებასა და ადამიანებს, არამედ რაღაც
თანდაყოლილი მეექვსე გრძნობით ისე ღრმად სწვდება სინამდვილეს, რომ საოცარი
სიცხადით წარმოაჩენს ადამიანთა ბასიათას სხეების თვალისათვის დაფარულ პლასტებს.

მაინც რა უძნელესი დილემის წინაშე აღმოჩნდა ბიჭოია ფურცხვანიძე, რომელსაც
კარგად ვიცნობთ მწერლის სხვა მოთხრობებითაც! ვიცი, რა გადახდა თავს ოცდასამი
წლის ბიჭს მანამდე. ვიდრე ცხოვრება ესოდენ მკაცრ გამოცდას მოუწყობდა და სამ-
სალით სავსე თასს მიაწოდებდა.

ამას მოელოდა ბიჭოია?

განა ოდესმე იფიქრებდა, რომ ბედი ასე გასწირავდა, ასე გადაუდგებოდა ცხო-
ვრების გზაზე. მხოლოდ საკუთარი გულის კარნახით რომ აირჩია და უკანმოუხედავად
გაპყვა?

რა თქმა უნდა, ბიჭოიამ იცოდა, რომ არჩეული გზა ვარდით არ იყო მოფენილი,
ბევრ ხიფათსა და ფათერაგს გადაპყრიდა, იქნებ მტრის ტყვიასაც გაეგმირა სადმე,
მაგრამ არ იცოდა, თუ ბედი მტერზე უფრო საშიშ მოყვარეს შეახვედრებდა და სწო-
რედ მასთან მოუწყვდა თავისი ადამიანური ღირსების და სხვათა სიცოცხლის დაცვა.

საოცარი კაცი იყო ვანო მურადაშვილი, სიღნაღის მაზრის მილიციის უფროსი,
ვისაც ბელმა შეჰყარა ბიჭოია ფურცხვანიძე.

თებერვლის რევოლუცია რომ მოხდა, პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიუ-
ლი ფაკულტეტის მესამე კურსის სტუდენტმა მურადაშვილმა სწავლას თავი მიანება
და სამშობლოში დაბრუნდა.

აქ ყველაზე ძნელი გზა აირჩია — ბოლშევიკებს მიემხრო. მონაწილეობდა ლა- გოდენის აჯანყებაში, დაიჭრა, ტყვედ ჩაუვარდა გვარდიელებს და სიკვდილით დასჯა ელოდა, მაგრამ ამასობაში მენშევიკური მთავრობა დაემხო და ციხიდან გაშვებული გამოვიდა.

ვერაფერს იტყვი, ბრწყინვალე ბიოგრაფია!

მაგრამ თურმე თვით უზუსტესი ანექტური მონაცემები და ჩინებული ბიოგრაფია ყველაფერი როდია და ყოველთვის როდი გვექმნის სწორ წარმოდგენას ადამიანზე.

მოთავარია, მის სულში ჩავიხედოთ, სინდისი გაუჟინჯოთ, ნაქმნარი გაუჟინჯოთ. ამ მხრივაც ვანო მურადაშვილს თითქმის საყვედური არ ეთქმის.

სინდისის საყოველთაო კრიტერიუმი თუ სამართლიანობა და პატიოსნებაა, როგორც ეთიკოსები ამტკიცებენ, ვანო მურადაშვილი სამართლიან და პატიოსან კაცად უნდა ჩაეთვალოთ.

სრულიად უდავოა, რომ იგი მოუხსიდავი, პრინციპული ხელმძღვანელია, არც უფროსებს უქანტურებს თავს ყველაფერზე — „კი, ბატონო“.

როცა უთხრეს, აღმასკომის თავმჯდომარე გთხოვს, მაგ კაცს ძირამდე ნუ ჩააცივ- დებო, უყოყმანოდ უპასუხა: „რა თქმა უნდა, არ ჩავაცივდები, მაგრამ არც არაფერს ვაპატიებ“. კვლავ რომ შეახსენეს, შენი უფროსი გთხოვს, შე კაციო, ისევ ისე უპა- სუხა, როგორც უნდა ეპასუხა სამართლიან და პრინციპულ კაცს: „სამართლეს უფრო- სი არა ჰყავს, ჩემო კარგო! იგი თავად არის ყველას უფროსი“.

რას იტყვი, მკითხველო, გულში არ უნდა ჩაიკრა ასეთი კაცი, საგანგებო პატივი არ უნდა მიაგო?

მერეცა, რამდენად წინ წავიდოდა ჩვენი საერთო საქმე, ყველა ჩვენგანი, უკლებ- ლივე ყველანი ასე პრინციპული და სამართლიანი რომ ვიყოთ, ასეთი მიუკერძოებლო- ბა გვჩვეოდეს!

სამართლიანობის ამ დიდებულ გრძნობას მეორე უდიდესი ზნეობრივი ღირსება უდგას ბურჯად და აცისკროვნებს — პატიოსნება.

ღარიბულად ცხოვრობდა ვანო მურადაშვილი, თვალი კი მაინც არ გაურბოდა მოჭარბებული კომფორტისა და ნივთებისაკენ.

ღრმად მჯერა, იგი რომ უზარმაზარ თანამედროვე უნივერსალში შეგვეყვანა, სოკრატესავით გაცივებით წამოიძახებდა: აუ, რამდენი ნივთია აქ, რომლებიც არაფრად მესაჭიროებაო.

იმას ვამბობდი, ღარიბულად ცხოვრობდა-მეთქი მურადაშვილი, არც ხეირიანი ავეჯი ჰქონდა და არც საკმარისი, მაგრამ სიღარიბემ ხელმრუდობისავენ მაინც ვერ უბიძგა. ის კი არა, ვაჭრების მიტოვებულ ავეჯზეც თქვა ჟარი, არ მინდა ხალხი ავალაპარაკო, „ჩვენი მილიციის უფროსს მეჭთი კუბო უყვარსო“.

მოდი და, ასეთ კაცს ნუ შეიფყარებ, საგანგებო პატივს ნუ სცემ!

და რა გასაკვირია, რომ მთელი მახრა მურადაშვილს სამართლიან, მიუკერძოებელ და მოუხსიდავ კაცად თვლიდა, სჯეროდა, რომ „ვერავითარი ჭირა და ჭრთამი მასთან ვერ გასჭრიდა, ძმაცაცობა სასწოროს ვერ გაუმრუდებდა, მაღლიდან წამოსულ სიტყვას ბრმად არ შეუშვერდა კალთას“.

მეტი რაღაა საჭირო კაცური კაცობისათვის, ავტორიტეტისა და სიყვარულის მოხვეჭისათვის?!

აი, ასეთ კაცს შეახვედრა ბედმა ბიჭოია ფურცხვანიძე, თვითონ მთელი არსებით ალალი, უადრესად გულწრფელი და პატიოსანი ბიჭი.

ბედნიერებაა, არა?

ბიჭოიას კი უბედურებად ექცა ეს შეხვედრა!

თავიდანვე ვერ აეწყო მათი ურთიერთობა, თავიდანვე ბზარი გაუჩნდა. მერედა-

მერე ეს ბზარი ჯერ ნაპრაღად იქცა, შემდეგ კი ნამდვილ უფსკრულად, რომელშიც ვათიშა ისინი და მკვეთრად დაუპირისპირა ერთმანეთს.

მაინც რა მოხდა?

ჯერ კიდევ დოსტოევსკი გვაფრთხილებდა, რომ ადამიანი მთელი სამყაროა და არ შეიძლება მასში მხოლოდ ერთი სურვილი, ერთი მისწრაფება და განზრახვა დაეინახო.

ამ გაფრთხილების ქვეშაობითებას ენა მურადაშვილის მაგალითიც ამტკიცებს.

სრულიად უდავოა, რომ მაზრის მილიციის უფროსს, მოუსყიდვე, პრინციპულ და პატიოსან კაცს ძალზე კეთილშობილური მიზანი ამოძრავებდა — აელავა მშრომელი ხალხის მტრები, განემტკიცებინა ახლად დამყარებული საბჭოთა ხელისუფლება.

სხვა მიზანი არც ბიჭოია ფურცხვანიძეს ჰქონდა. სწორედ ამიტომ დაიწყო სამსახური მილიციაში.

ნუ გაფიქვინდება, მკითხველო, თუ ორ კაცს ერთი და იგივე მიზანი დაუსახავს და მაინც ვერ მორიგებულა, საერთო ენა ვერ გამოუნახავს.

ხდება ასეც. ხდება იმიტომ, რომ დასახული მიზნის სორცშესასხმელად ერთი ერთ გზას ირჩევს, ხოლო მეორე — სხვას, ერთი თვლის, რომ მიზანი ამართლებს საშუალებას, მეორე კი არა.

ასე მოუვლიდათ ენა მურადაშვილსა და ბიჭოია ფურცხვანიძესაც. ერთი ძალადობის, რეპრესიისაკენ ღუნავდა ჯოხს, ხოლო მეორე — აღზრდისაკენ. ერთიც ფიქრობდა, რომ თვითონ იყო მართალი და მეორესაც არ ეეჭვებოდა თავისი სიმაართლე.

რა თქმა უნდა, ორივე მხარეს თავისი საბუთი ჰქონდა.

მურადაშვილის მთავარი არგუმენტი ის იყო, რომ ადამიანს, მისი აზრით, გაჩენის დღიდანვე თან დაჰყვა სიხარბე და შური. ცხოვრება იცვლებოდა, ადამიანის ზნეობა კი არა, მასში კლავდაყვავდა მძლავრობდა შური და სიხარბე.

„ქვეყანაზე ჯერ არ მოსულა ისეთი ადამიანი, — შეავრთებდა იგი ბიჭოიას, — რომ უფრო დიდი და უფრო სავსე ჰქონდეს ვიდრე ერგება და ეკუთვნის, ყველა კაცს შეფის ტახტი ელანდება, ნიჭიერნი და უნიჭონი დღენიადავ ერთმანეთს სჭამენ, რომ მომეხს თავისას გაუსწრონ და კიბის თავში მოეჭკენ. ეს ქვეყანა სწორედ ამ სიხარბემ აშალა...“

სწორია!

ადამიანში მართლაც საუკუნეთა მანძილზე მძლავრობდა კერძომესაკუთრული ფსიქოლოგია, რომელსაც, სამწუხაროდ, ღვსაც ვაწყდებით, სიხარბე და შურიც არ გახლავთ უცხო ხილი.

მაგრამ წინათ არც საბჭოთა ხელისუფლება იყო.

რევოლუცია ზომ იმიტომ მოხდა, რომ ადამიანი აღგვეღორძინებინა და განგვეცოთარებინა ქვეშაობილად ადამიანური, ჩაგვენერგა მასში მაღალი მორალური თვისებები.

ადამიანთა სულეირი ცხოვრება რთული მოვლენაა. იგი მყარი და ერთ ადგილზე გაყინული როდია. ისიც იცვლება და ვითარდება, მაგრამ ადამიანთა შეგნება ხშირად ჩამორჩება მათს მდგომარეობას, ყოფიერებას. ღვსაც მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის შედეგად ისე სწრაფი გახდა ცხოვრების ტემპი, რომ მას ფეხდაფეხ ვეღარ მიჰყვა ადამიანთა სულეირი ევოლუცია. განსაკუთრებით თვალსაჩინოა ეს ზნეობის სფეროში, სადაც უკვე იგრძნობა ერთგვარი „ადამიანურობის დეფიციტი“.

მაგრამ გარემოს გარდაქმნისას, როგორც ჯერ კიდევ კარლ მარქსი მიგვითითებდა, ადამიანი თავის თავსაც გარდაქმნის. ისიც ცნობილია, რომ ადამიანის ზნეობრივი განვითარებისათვის თვით გარემო უნდა გავხადოთ ქვეშაობილად ადამიანური.

ეს კი შესაძლებელია მხოლოდ საბჭოთა საზოგადოებაში, სოციალიზმის პირობებში. განა სოციალისტური წყობილების უდიდესი სიკეთე ის არ არის, რომ იგი ადა-

მიანს უქმნის პიროვნებად ჩამოყალიბების, მაღალი ზნეობრივი თვისებებო და მკაცრ-
ვის, შემოქმედებითი საქმიანობის ყველა აუცილებელ წანამძღვარს?!

სხვა საქმეს, ვის როგორ იყენებს არსებულ შესაძლებლობებს. მაგრამ ჩვენი საქმიანობა-
ცანა ზომ ის არის, უკლებლივ ყველას დავეხმაროთ ცხოვრების სწორი გზის არჩე-
ვაში, დღენიდან ვიპოვნით კომუნისტური სულისკვეთებით, მაღალი ზნეობრივი იდე-
ალების შესაბამისად თითოეულის აღზრდისათვის.

ამ მიზანს ემსახურება ჩვენი ქვეყნის უზარმაზარი იდეოლოგიური აპარატიც.

ვანო მურადაშვილის მთელი უბედურება ის იყო, რომ ადამიანი მიაჩნდა რაღაც
ერთხელ და სამუდამოდ მოცემულად, რომელიც ყოველთვის, ყველა შემთხვევაში მა-
რტო საკუთარი შინაგანი ხმის კარნახით მოქმედებს, ხოლო რა უდევს ადამიანს გულ-
ში, ეს საყოველთაოდ ცნობილია — შური და სიხარბე. მის მორალზე, მურადაშვი-
ლის აზრით, არავითარ გავლენას — არც დადებითსა და არც უარყოფითს არ ახდენს
გარემო, საზოგადოება. რაც იყო ადამიანი, იგივე დარჩა კაცობრიობის ისტორიის
მთელ მანძილზე. იგი ზნეობრივი სრულყოფისათვის კი არა, მეტოქეთა სასიკვდილო
იარაღის გაუმჯობესებისათვის ზრუნავდა. ჯერ ქვის ნაჯახით სპობდა თავის მეზობელ-
სა და მოყვასს, მერე — ისრითა და შუბით, შემდეგ თოფითა და ზარბაზნით, ბოლოს
გაზით.

ამოდ უმტკიცებდა მას ბიჭოია ფურცხვანიძე, შეიძლება კაცს ცხოვრებაში რაიმე
შეეშალოს, რაღაც ვერ მოზომოს, მცდარი ნაბიჯი გადადგას, ან დაეჭედეს, ერთბაშად
არ გამოგყვეს, „მოიხედ-მოიხედოს, ნიდაგი მოსინჯოს, მერე იქნებ შენი ხატიც იწა-
მოს და გვერდში ამოგიდგეს“.

ამისათვის ბევრი არაფერიაო საქირო, კმარა, თუ შემცდარ კაცს დავეხმარებით
„მართალი გზა იპოვოს“.

სასაცილოდ არ ჰყოფნიდა ვანო მურადაშვილს ბიჭოიას ეს სიტყვები!

სასაცილოდ არ ჰყოფნიდა, რადგან მტკიცედ, ურყევად სჯეროდა: ვინც თუნდაც
ერთხელ დააშავა, ავ ზნეს არ მოიშლის, კეთილ საქმეზე გული არ მოუბრუნდება,
კვლავ უკუდმართი გზით ივლის.

ერთი სიტყვით, წყლის ნაყვად მიაჩნდა მურადაშვილს გზასაცდენილის სასიკე-
თოდ მოქცევის რაიმე ცდა.

„გამოსწორებული ქურდი და ყაჩაღი ჯერ არავის უნახავს, — ამბობდა იგი, —
შოილა ნაზღაიძეს ასი ხელწერილი რომ ჩამოართვა, ბოლომდე მისი ნდობა მაინც
არ შეიძლება“.

არც არავის ენდობოდა! ადამიანი ან კეთილიაო, ან ბოროტი. ამის კალღაზე
მხოლოდ ორ ფერს სცნობდა მურადაშვილი — წითელსა და თეთრს, ადამიანებსაც
ორ კატეგორიად ჰყოფდა — მოყვარდ და მტრად.

„ვინც ჩვენთან არ არის, ის ჩვენი მტერია, მორჩა და გათავდა“. — დღენიდან
ჩასჩიზინებდა მილიციელებს მურადაშვილი და პრაქტიკულად ასრულებდა თავის დე-
ვიზს: — „არათუ მოპირდაპირე სანგარში ჩამქდარ მეტოქეს, წამიერად გზაჯვარედ-
ნზე შემდგარ ადამიანსაც არ შეიწყნარებდა, — მეერღზე თოფის ლულას მიაბჯნდა“.

ასეთი კაცი იყო ვანო მურადაშვილი.

და როგორ დაეთანხმებოდა იგი ბიჭოია ფურცხვანიძეს, ყველას ერთი ჯოხით ნუ
გავრეკავთო, ნამდვილი მტერი დავსაჯოთ, მაგრამ დაეჭვებულ, შემთხვევით გზასაცდე-
ნილ კაცს სიკეთისაკენ მოქცევის საშუალება მივცეთ, ეს კი „მხოლოდ მაშინ მოხდე-
ბა, თუ მსაჯულმა მეტი მოთმინება და გაგება გამოიჩინაო“.

ვანო მურადაშვილს კი არც მოთმინება ჰყოფნიდა და არც გაგება.

„ქვეყანა მოთმინებამ დაანგრიაო“ და ბევრი ბოღიში და ცერემონია არ იცოდა.
დააშავე, არა? — მაშ. ტყვია შუბლში! არავითარი დანდობა და შეწყალება! სხეანარად
ბოროტება არ აღმოიფხვრება, ძალა იარაღს აქვსო და არა სიტყვას.

„შენ კი ამ დროს რას მეუბნები? — გავიწვევით ეკითხებოდა ბიჭოიას მუცელა-
შვილი, — ახლა ჩვენი მთავარი იარაღი მართალი სიტყვა უნდა იყოს, რომელიც
კეთილსაყენ მოვლას მოუტანს. შერი და სიხარბე ქრისტეს სიტყვამ ვერ ჩაჰყვანს“
ხის გულში, შენი ჭიკჭიკი და ქადაგება მოერევა ამ გველშაპებს?”

ქრისტემ რაც ვერ შეიღო, ვითომ ბიჭოია გააყუთებდა?

სასაცილო იყო ამის გაფიქრება კი.

მტკიცედ სჯეროდა ეს მურადაშვილს.

და თუ სიტყვა, თუნდაც მართალი, უძლურია და მხოლოდ იარაღს აქვს ძალა,
მართლაცდა, სხვა რაღა დარჩა, თუ არა ტყვია შუბლში! და არც აოავის ზოგად
მურადაშვილი — ვისაც ზღოთ მოიგდებდა, უმაღ წირვას გამოუყვანდა: არა ერთი და
ორი გამოასალმა სიცოცხლეს ვითომდა „გაქცევის ცდის დროს“.

საშინელება, როცა კაცი ბოროტებას სჩადის და მტკიცედ სჯერა, კეთილ საქმეს
ვაკეთებო, სწამს თავისი უცოდველობა და სამართლიანობა. ასეთი კაცი მტერზე ხა-
შიშია.

აბა, ვინ დააჯერებდა მურადაშვილს, რომ რასაც იგი აკეთებდა, საზიზღარი ვერა-
გობა იყო, საშინელი ბოროტება.

ვერავინ!

ასე მოსდის თავდაჯერებულ დოგმატიკოსს, რომელიც მხოლოდ საკუთარ გამოც-
დილებას ეყრდნობა, არ სწავლობს ცხოვრებას, სხვებთან ერთად არ ეძებს ქეშმარი-
ტებას და არასოდეს გამოუცდია მისი მიგნების ტკივილი და სიხარული.

მურადაშვილისათვის სინამდვილე მხოლოდ იყო, იყო გაქვავებული, უძრავი, მაშინ
როცა იგი არა მარტო არის, არამედ იცვლება კიდევ, სხვაფერდება. ვის, თუ არა,
უპირველეს ყოვლისა, ზელმძღვანელს, მოეთხოვება თვალი ადევნოს მიმდინარე პრო-
ცესებს, ღრმად და ყოველმხრივ გაანალიზოს ისინი და საერთო ვითარება, ჩასწვდეს
თითოეულის სულიერ სამყაროს და ამის კვალობაზე იმოქმედოს?!

უამისოდ სამართალს ვერ იზამ, ადამიანის ბედს სწორად ვერ გადაწყვეტ, ბრალი-
ანს უბრალოსაც მიაყულებ.

განა ვერ ხედავდა მურადაშვილი, რომ ტყე საესე იყო არა მარტო ჩვენი პოლი-
ტიკური მტრებითა და ყაჩაღებით, არამედ ფეხის ხმას აყოლილი, გაბრიყვებული
გლეხებითაც? განა არ იცოდა, რომ ოციანი წლების დამდეგს საქართველოში მძიმე
მდგომარეობა შეიქმნა, მტრებმა ხმა დაარბიეს, ბოლშევიკების დღეები დათვლილიყო
და ტყეში გარბოდა ყველა, ვისაც კი თუნდაც სულ მცირე სასჯელი ელოდა, აქაოდა,
დღეს თუ არა ხვალ საბჭოთა ხელისუფლება დაემხო და სასჯელს აცდებოდა.

ვერა, ვერ იზამს სამართალს კაცი, რომელიც ერთმანეთისაგან ვერ არჩევს აშკარა
მტერს და გაბრიყვებულ თუ დაქვავებულ ადამიანს. მართალი იყო ბიჭოია, როცა
ამბობდა: „ცხრა თოქში გამოვლილი ყაჩაღი უფრო დაგინდობს და შეგიწყალებს, ვი-
დრე ტყეში გავარდნილი პოლიტიკური მოქიბე... ყაჩაღს შენი ფული და ცხვარ-
ძროხა უნდა, პოლიტიკურ მოქიბეს კი ყველაფერი მიაქვს, ფულიცა და სულიცო“.

ტყეში გავარდნილ გლეხს კი შენი არც ცხვარ-ძროხა უნდოდა, არც ფული და
არც სული. კი, ბატონო, „ბევრი მათგანი მერე მართლაც აცაკებოდა, ლუკმა პურის
იებნაში სოფლებსაც აწიოკებდნენ, მაგრამ ისინი მაინც არ იყვნენ ქრისტეს ფეხის მუ-
ძელი მზაკვრები“. ამიტომაც მათი შემორიგება გადაუდებელ საქმედ მიაჩნდა ბიჭოიას.

მურადაშვილისათვის სულ ეოთი იყო ტყეში ვინ იმალებოდა — პოლიტიკური
მტერი, ყაჩაღი თუ მშრომელი კაცი, რომელმაც, მართალია, რაღაც დაშავა, მაგრამ
ქვეყანა არ დაუქცევია. იგი ასე მსჯელობდა: ზოფელი დატოვე და ტყეს შეაფარე თა-
ვი, არა? მამასადამე, დამნაშავე ხარ, მტერი ხარ, ხოლო მტერს მტრულად უნდა მო-
ვეკიდო — ტყვია შუბლში!

რა ბედნიერება იქნებოდა, ვანო მურადაშვილს სცოდნოდა, რომ თემიდან სელ-
ში სასწორი სილამაზისათვის კი არ უჭირავს, არამედ იმისათვის, რომ მისივე მისწრაფება
აწონოს თითოეულის ცოდვა-ბრალი და ყველას დამსახურებული სასჯელს მიეცეს.

მურადაშვილს ასეთი სასწორი არ ჰქონდა და არც უნდოდა. როცა ბიჭოიამ ჰკით-
ხა, „მამ რა გქნათ, ამხანაგო ვანო, მივსდგეთ და მუსრი გავავლოთ ყველას?“, მურა-
დაშვილმა უყოყმანოდ უპასუხა: „ყველას... თუ გვინდა ეს ქვეყანა მაღე დალაგდეს“.

მსაჯულს, რომელიც ასე ფიქრობს, ასე სჯერა, ცხადია, სასწორი არ უნდა —
არაფერი აქვს ასაწონი.

მამ როგორღა მოიბოვა მურადაშვილმა სამართლიანი და მოუსყიდავი კაცის სა-
ხელი?

არისტოტელე ამბობდა, უფრო ადვილიაო უსამართლოდ მოეციდო კაცს, რომელ-
მაც უკვე ჩაიდინა დანაშაული.

ეს გარემოება საქმეს უიოლებდა მურადაშვილს. იგი დანაშაულის სიმძიმეს არ
სწონდა, თორემ მართლაც დამნაშავეს სჯიდა, თუ ერთს არ დაზოგავდა, ალერსით
არც მეორეს გადაუსვამდა თავზე ხელს. ასეთ დროს გარეგანი ობიექტურობა ჩრდი-
ლავს ყველაზე სასტიკ უსამართლობასაც კი.

ასე გადახლართა ერთმანეთს მურადაშვილის პიროვნებაში დადებითი და უარყო-
ფითი, მოუსყიდაობა და ვერაგობა, რამაც იგი იეზუიტურ მორალამდე მიიყვანა —
მიზანი ამართლებს საშუალებას.

სხვათა შორის, მურადაშვილის ფიზიკურ აღნაგობაშიც შეინიშნებოდა თვალში
საეკემი შეუსაბამობა: დევევით კაცს საოცრად წვრილი ხმა ჰქონდა. როცა მას უყუ-
რებდი და უსმენდი, უნებლიეთ ეჭვი შეგებაჩებოდა, „ეს კაცი ხომ არ მამამპუ-
ლებს, ანა როგორ შეიძლება ამოდენა დევის ყელიდან ასეთი წრიბინი ამოდიოდესო“.

აი, ასეთ კაცს შეახვედრა ბედმა ბიჭოია ფურცხვანიძე.

შეახვედრა და წარუშლელი კვალი დატოვა მის ცხოვრებაში.

ორივე, როგორც ვთქვით, ერთ მიზანს ესწრაფოდა, მაგრამ პოლარულად საწინა-
აღმდეგო პოზიციებზე კი იდგა, მათი თვალსაზრისის მორიგება შეუძლებელი იყო,
ხოლო კონფლიქტი — გარდაუვალი. ცა შავი ღრუბლებით იფარებოდა, აჟად იქუფრე-
ბოდა, საცა იყო, მეხი გავარდებოდა და გავარდა კიდეც.

ერთ დღეს ბიჭოიას შეატყობინეს, აჟინაურის მინდორზე ყაჩაღები გამოჩნდნენ.
მაშინვე ამხედრდა იგი და მილიციელებთან ერთად ალყა შემოარტყა ყაჩაღებს.

მინდორს რომ გახედა, თვალს არ დაუჯერა ბიჭოიამ:

სამკალში გაშლილი ყაჩაღები ჰურს მკიდნენ და გულდანდობილი მიჰყევობდნენ
კეპლს.

კარგი მცელაგები იყვნენ.

მონატრებით ტყეში გახიზნულ გლეხებს მინდორში შრომა!

ისე გაიტაცა ბიჭოია ამ უცნაურმა სანახაობამ, რომ დაავიწყდა კიდეც, რისთვის
მოვიდა აქ. ფიქრად წასული, საგუშაგოს უფროსმა გამოაფხიზლა, რაღას ვუცდიოთ,
ჩვენ მზად ვართ, ვესროლოთო.

„შეიძლება ახლა ამათი დახოცვა?“ — წყნარად იკითხა ბიჭოიამ.

„ტყუილად ებოდინებები და ენაზები ამდენს, — უპასუხა საგუშაგოს უფროსმა, —
მგელი მგლობას არ მოიშლის, მათგან კაცი მაინც არ დიდგება!“

ასე არ ფიქრობდა ბიჭოია. „ხელიდან წასულ კაცს ცელი და ნამგალი არ მოენა-
ტრებოდა“, და ბრძანა, ჩუმად გაეცალეთ აქაურობას და ბორანთან მომიცადეთო.

იმ დღეს თოფი არ გავარდნილა აჟინაურის მინდორზე.

ალბათ, თავად წარმოიდგენს მკითხველო, რა დაემართებოდა მურადაშვილს, ამ
ამბავს რომ შეიტყობდა.

„კაცი უნდა გაგიყდეს ან შემოგზავნილი მტერი უნდა იყოს, რომ ამგვარი ტი ჩაიდინოს“.

მაშინვე იხმო ფურცხვანიძე და შავი დღე დააყარა. რაკი მათი შემორიგების და, ბიჭოიამ უფროსის სთხოვა, ცოტა მადროვე და მაგ ყაჩაღებს ცოცხლებს უყვანო ტყიდან.

გადიარია მურადაშვილი:

„რა გადროვო, შე ლაწირაკო! გამოყვანილი არ გყავდა? ყველანი შენს ხელში არ იყვნენ?“

ასე გაბრაზებული არასოდეს ენახა ბიჭოიას მურადაშვილი. როგორც მგელი გალიაში, ისე დარბოდა ოთახში და მუშტებს უშენდა კედლებს. ერთი პირი ბიჭოიამ კიდევ გაიფიქრა, აქედან ცოცხალი ვერ გავასწრებო. მაგრამ მოულოდნელად მურადაშვილი დაცხრა, დაწყნარდა.

რა დიდებულად შეუნიშნავს ბრძენ არისტოტელეს ბრაზიანი კაცის ფსიქოლოგიის ერთი მეტად საგულისხმო დეტალი. იგი წერს, რომ ასეთი ადამიანი უაღრესად იტანჯება იმის გამო, რომ შური ვერ იძია, მაგრამ ახარებს შურისგების იმედით.

მურადაშვილს სწორედ ეს იმედი გაუღვიძა ბიჭოიამ. იგი მიხვდა, რომ ყველაფერი ჯერ კიდევ არ იყო დაკარგული — ის ყაჩაღები ხელიდან ვერ წაუვიდოდა.

ამიტომ მოულოდნელად დაცხრა, დაწყნარდა, მეგობრულად შეხედა ბიჭოიას და თითქოს თავისთვის ჩაიდარა: „ბოდიში, ბიჭოია, ცოტა გავცხარდი“.

ბიჭოიას ჯერ კიდევ უურში უწოდა „ლაწირაკი“ და ხმა არ გასცა.

მურადაშვილმა იგრძნო, რა ცეცხლიც ტრიალებდა ბიჭოიას გულში და დაუყვავა: „გამოვიყვანო — ადვილი სათქმელია, ჩემო კარგო, მაგრამ რამდენი ქუა და მოხერხება სჭირდება ამ საქმეს, თუ იცი შენ? თავი არ წააგო ტყუილებრალად! მე ჩემი მხრიდან ყველანაირად შეგიწყობ ხელს“...

ბიჭოიას ერთბაშად გაუარა წყენამ და მადლიერი თვალები მიაპყრო უფროსს...

რა იცოდა მაშინ გულუბრყვილო ბიჭოიამ, რა ვერაგულმა აზრმა გაუღვია თავში მურადაშვილს — ბიჭოიას ხელთვე შემორიგების პირობით ტყიდან გამოეტყუებინა ის ყაჩაღები, მაშინვე დაუბრუნებინა და მერე დაეხოცა „გაქცევის ცდის დროს“.

შემდეგ ყველაფერი ისე წარიმართა, როგორც მურადაშვილმა ჩაიფიქრა. თუმცა საქმე ბოლომდე ვერ მიიყვანა — ყაჩაღები ვეღარ დახოცა: ბიჭოიას შეატყობინეს უფროსის ვერაგული განზრახვა და... ხუთივე ყაჩაღი გააპარა.

ასე ჩაიდინა ბიჭოია ფურცხვანიძემ თავის სიცოცხლეში პირველი დანაშაული.

სხვა რა ექნა, რა ეღონა?

სულ სამი თუ ოთხი საათი იყო ბიჭოიას განკარგულებაში, ხელი რომ შეეშალა მურადაშვილისათვის, მერე ვერაფერს უშველიდა იმ ბიჭებს, შირაქის მინდერებს მონატრებულ გოთნისდედებს. სადმე ხევში ლაჩრულად და უბრძოლველად ჩახოცავდნენ.

მერე ვინა დაუჯერებდა ბიჭოიას, რომ მურადაშვილთან არ იყო შეკრული, ამ მუხანათურ, ვერაგულ მკვლელობაში ბრალი არ ჰქონდა?

არავინ!

სინდისშეღახულსა და ვერაგად ცნობილს თავი სადღა გამოეყო, როგორღა ეცოცხლა ქვეყანაზე? უპიროსა და ფიცის გამტეხის სახეში შეაფურთხებდნენ, ზურგს შეატევენდნენ.

ტენის უბურღავდა ბიჭოიას იმაზე ფიქრი, რა ექნა, რა ეღონა, როგორ გადაერჩინა ის ბიჭები, თვითონ რომ ჩაუყარა ხელში მურადაშვილს, როგორ დაეცვა თავისი ადამიანური ღირსება.

სხვა გამოსავალი რომ ვერ იპოვა, ისევ თვითონ გაუღო ციხის კარები ყაჩაღებს, თუმცა იცოდა, ეს თვითნებობა არ შერჩებოდა და იქნებ სიცოცხლის ფასადაც დაჯილდოვდა.

ლირსების შელახვას მაინც თავის გაწირვა ამჯობინა. იმიტომ, რომ ღირსებას ალტერნატივა არა აქვს. თუ იგი დაკარგვს, სიცოცხლე რაღა ბედენაა — „სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახელოვანი!“

სტორიამ ბევრი იმ ადამიანის სახელი შემოგვინახა, ღირსების შელახვისკენ, პირობის, ფიცის გატეხას სიცოცხლის დათმობა რომ ამჯობინა.

რომაელთა სარდალი რეგული ტყვედ ჩაუვარდა კართაგენელებს, მაგრამ გაათავისუფლეს იმ პირობით, თუ რომის სენატი ტყვეებს გაცვლიდა. რაკი სარდალი თავისუფალი და საღ-სალამათი ნახა, სენატმა უარი თქვა ტყვეების გაცვლაზე.

მაშინ რეგული თავისი ნებით დაბრუნდა კართაგენში, სადაც სიკვდილით დასაჯეს. სიცოცხლეს გამოესალმა, პირობა კი არ გატეხა!

რა არის ეს, სიგიჟე?

მართლაც, კაცი თავისუფალი, ცოცხალი, ჯანმრთელი იყო, ცხოვრება წინ გედოს, შეგეძლოს არათუ სიცოცხლის, პირადი კეთილდღეობის შენარჩუნება და რაღაც სიტყვის, პირობისა თუ ფიცის გულისათვის თავი გასწირო?

სიგიჟეა, მაშ, რა არის?! — აშკარად თუ არა, გულში მაინც იტყვის ობიექტული, რომელიც პირადი კეთილდღეობის იქით ვერაფერს ხედავს და წარმოდგენაც კი არა აქვს ადამიანურ ღირსებაზე. მიადურახეთ ასეთ კაცს — ფურთხს მოიწმენდს და არხე-ინად გაუყვება გზას, კმაყოფილი იმით, რომ „მიწის ზევით მაინც ვარო“. დე, იყოს შერცხვენილი, თავლაფდასხმული, ოღონდ ცოცხალი. მსგავს ადამიანებზე უთქვამს დიდ შექსპირს: „ვაი, სირცხვილო, რომ ზოგიერთს არც კი აწითლებ“.

საბედნიეროდ, არიან ადამიანები, რომლებიც სულ სხვაგვარად ფიქრობენ და მოქმედებენ. ისინი ადამიანურ ღირსებას სიცოცხლეზე მაღლა აყენებენ, მიცემულ სიტყვას ქარს არ ატანენ, პირიქით, ფიცის დარღვევა უდიდეს ზნეობრივ მანკად მიიჩნი-ათ, მტკიცედ იცავენ მას და ამით თვითონ ღირსებას აღამაღლებენ. ტყუილად კი არ უთქვამს ხალხს, „სახელის გატეხას თავის გატეხა სჯობსო“. არც რუსთაველი ცდებო-და, როცა ამბობდა: „სჯობს სახელისა მოხვეჭა ყოველსა მოსახვეჭელსა“.

და სრულიადი არ არის შემთხვევითი, რომ ჩვენი სასიკადალო „ვეფხისტყაოს-ნის“ ერთი ძირითადი მოტივი სწორედ სიტყვის, პირობის, ფიცის ერთგულებაა. იგი პოემის სიუჟეტური ხაზის არა მარტო ორგანული ნაწილი, არამედ მისი ღერძია. თუ არა ეს მოტივი, „ვეფხისტყაოსანს“ რუსთაველი იქ დაამთავრებდა, სადაც ავთანდილმა „უცხო მოყმის“ ვინაობა-თავგადასავალი შეიტყო. მისთვის მეტი არაფერი დაუვალებია მეფეს. მაგრამ თავად მიჯნურს არ შეეძლო მეორე მიჯნური პირში მარტო დაეტოვებინა და შეპირდა, მეფეს ეეახლები, დაებრუნდები და ნესტან-დარეჯანს მოგაძევნინებო: „ოღეს წამოვე, შევჰფიცე ფიცითა საშინელითა: კვლა მოვალ, გნახავ პირითა არ მტერთა საწუნელითა“.

თინათინმა საქციელი მოუწონა ავთანდილს, შეაქო კიდევ ფიცის ერთგულებისა-თვის — „შენ არ გატეხა კარგი გპირს ზენაარისა, ფიცისაო“. შეფემ კი დაუშალა, არ მისცა უკან დაბრუნების ნება.

ასე აღმოჩნდა ავთანდილი ორ ცეცხლს შუა, ისე, როგორც ქართულ ზღაპარშია: „წახალ — ინანებ, არ წახალ — ინანებ“. როგორც ყმა, იგი ვალდებული იყო და-მორჩილებოდა პატრონს. მაგრამ როგორც ადამიანი, ღირსებას ვერ შეილახავდა. სიტყვას ვერ გატეხდა. ბოლოს მაინც ტარიელის ღალატს გაპარვა ამჯობინა: „სჯობს წა-ვიღე, არ გავტეხნე, კაცსა ფიცნი გამოსცდიან“.

კაცსა ფიცნი გამოსცდიანო!

და ასეც არის.

ვინც თავისი სიტყვის პატრონი არ არის, არც კაცია.

სიტყვის გამტეხი ძირს უთხრის ნდობას, რომელსაც ეფუძნება ადამიანთა ურთი-ერთობა.

შენ თუ არ გენდ, მას თუ არ ვენდ, თქვენ თუ არ მენდეთ, — როგორღა ვიცხოვროთ ამ ქვეყანაზე?

„ადამიანი, — წერდა ილია ქავეშაძე, — იმისთანა თვისებით არის ქვეყანაში გაჩენილი, რომ ყველაფერში განცალკევებული ვერ მოიხდეს, თავისთა მსგავსებას ცხოვრებას ვერ სწილდეს ევრასგზით და ვერას ძანქანებით. რაჲი ეგრეა, მისი დამოკიდებულება ერთმანეთზედ აუცილებელია ადამიანისათვის, უსაგისოდ ადამიანთა ერთმანეთში მოთავსება შეუძლებელია და წარმოუდგენელი“.

ბრძოლა კაცის ხათქვაშია

თუ ადამიანმა მარტო „მე“ ცნო და „ჩვენ“ დაივიწყა, რაღა თქმა უნდა, ვეღარ მოვთავსდებით ერთმანეთში“, ცხოვრებას ვერ ავაწყობთ.

უნდა ვიცოდეთ, რომ „ჩვენ“ — ეს მოვალეობაა სხვების მიმართ, მთელი საზოგადოების წინაშე და ეს მოვალეობა მით უფრო მეტია, რაც უფრო მრავალმხრივია ჩვენი ურთიერთობა სხვებთან.

ასე ხდება აუცილებელი ხდობა.

ნდობის საფუძველი კი მოვალეობის უყაყმანო აღსრულებაა, სიტყვის, პირობის, ფიცის ერთგულება.

თუ სიტყვას ქარს გავატანთ, მოვალეობას ფეხებზე დავიკიდებთ, მარტო თავს კი არ ვეხებთ (ვაიხსენოთ რუსთაველი: „რამა სადა გაუმარჯვდა კაცსა, ფიცთა გამტეხელსა“), არამედ მთელ სოფელსაც.

მართალი იყო ვაჟა-ფშაველა, როცა გულისტკივლით წერდა: „უპირობას აღვიღად შეუძლია მთელი სოფლის არსებობა ფათერაქში ჩაადოს“.

ეს არის უპირველესი ძიხვუი, ყველა დროში და ყველა ქვეყანაში სიტყვის დღაღტი, უპირობა რომ დიდ ზნეობრივ ზაღად და უზნეობად ითვლებოდა და ითვლება. ცრუა და ღალატია კაცს არაიენ ენდობა, საყოველთაო ზიზღს იმსახურებს, „რათგან თავია სიტრე ყოვლისა უბედობისა“.

გაიხსენე, მკითხველო, როგორ აღშფოთდა ავთანდილი, სამშობლოდან მობრუნებულს ტარიელი ადგილზე რომ არ დაუხვდა: „იგი ფიცი ვით გატეხა! არ ეცერუვე, რად მეცერუვა! ვერ იქმოდა, რად მიქადა! თუ მიქადა, რად მიტყუა!“

„ეფეხისტყაოსანი“ რომ ჩვენი სათაყვანო წიგნია, ჩვენი ზნეობის კოდექსი! ბიჭოთა კი ერთი იმათგანია, ვინც ამ დიდებულ პოემაზე აღიზარდა, ვინც მისი მორალი, მისი ზნეობრივი პრინციპები დედის რძესავით შეიწოვა და შეისისხლობრა.

ამას კი ძალიან დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ბიჭოთა ფურცხვანიძის ხსიათის, ზნეობის ჩამოყალიბებაში. აქი არისტოტელე ამბობდა, როგორი აღზრდაც აქვს კაცს, ისეთივე იქნებაო იგი.

ერთ ბრძენს უთქვამს, ადამიანი რომ იბადება, პირობითად ეწოდება ადამიანი, ეს სახელი უნდა დაიმსახუროსო.

ბიჭოთაც ცდილობდა ადამიანის სახელი მთელი თავისი ცხოვრების ნირით, გულწრფელი, პატიოსანი მოღვაწეობით დამსახურებინა და ყველა თავის საქციელს სინდის-ნაშუის ღარზე ასწორებდა.

ამიტომაც არ გატეხა სიტყვა. არ სურდა დარჩენილი დღენი სიცოცხლისა სინაულში, ვაისა და ვიშში გაეტარებინა და აკაცის ერთი გმირივით ამოეგმინა: „მაზღე-ვინე, რაც შეგცოდ, სინიღისი გამითელე“.

სინდისს ვერც ვერავინ გაგიმთელებს და ვერც ვერავინ შეგიბღალავს. იგი ხომ ჩვენივე საქციელის შინაგანი შეფასებაა. ზნეობრივი პასუხისმგებლობის გრძნობაა ჩვენივე უღმა-ქცევისათვის. მაშასადამე, მისი შენარჩუნება მხოლოდ ინდივიდუალური და მოკლებული და მეტად არავისზე და არაფერზე.

მიიღებდა სასჯელს თუ არა ბიჭოთა უნებლიე თვითნებობისათვის, ამის მიუხედავად, სინდისი წმინდა ექნებოდა, ღირსება — შეუბღალავი.

მაგრამ შევცოდავთ, თუ ბიჭოიას საქციელში მარტო საკუთარი სინდისის სიწმინდისათვის ზრუნვას დავინახავთ.

მას გულწრფელად აწუხებდა შემორიგებული ყაჩაღების ბედი. ეცოდებოდა ეს ვახსაცდენილი ადამიანები, რომლებსაც გული შინისაქენ მიუწევდათ (ამისათვის თუ ვინმე ნალამ გასწირეს), ენატრებოდათ ოჯახური კერა.

„ნეტა ერთი ჩემს ლოგინში დამაძინა და დედაჩემის ჩაკრული შოთი გამატეხინაო“ უთხრა ერთხელ შიოლა ნაზლაძემ შემოსარიგებლად მისულ ბიჭოიას.

ღმუილი აღმოხდა ბიჭოიას ამ ნატერის გახსენებისას.

ახლა ამ ბიჭებს, მის პატიოსან სიტყვას რომ ენდნენ, მზე უნდა დაბნელებოდათ? გაგონილა ასეთი ვერაგობა, ასეთი მზაკვრობა?!

მხოლოდ იმიტომ, რომ მურადაშვილს არ სჯერა ქურდისა და ყაჩაღის გამოსწორება, არ ენდობა ადამიანს, სიცოცხლეს უნდა გამოსასაღონ შემორიგების ქაღალდს-დანდობილი ბიჭები?

ჯერ კიდევ არ იცოდა ბიჭოიამ, რა საშიშოა გრძნობანაკლული კაცი, ისიც ხელმძღვანელი, რომელსაც მკერდში ქვა უდევს და არა გული: რაკი მის აზრს, მის რწმენას გული არ ახლავს, სულ ადვილად შეუძლია გასწიროს ადამიანი, გასწიროს ისე, რომ არავითარი სინდისის ქენჯნა არ იგრძნოს.

არ იცოდა ეს ბიჭოიამ და, თუმცა გული კი უთქვამდა, ამ ამბავს უკუდმართი ბოლო მოჰყვებოდა, მაინც არ სჯეროდა, თუ მურადაშვილი ასე უზოდშივოდ გატეხდა სიტყვას (შემორიგების ქაღალდს ხომ ისიც აწერდა ხელს!), ასეთ ორპირობასა და ვერაგობას იკადრებდა.

მართლაც ძნელი საქმე, ხელოვნება ყოფილა ადამიანურად იცხოვრო ამ ქვეყანაზე!

საამისოდ უნდა ფლობდე ყველაზე ძნელ უნარს — ერთდროულად მოიქცე ზნეობრივად და მიზანშეწონილად.

თქმა არ უნდა, საბჭოთა ადამიანისათვის ზნეობრივია ყველაფერი, რაც ხელს უწყობს კომუნისტური იდეალების დამკვიდრებას.

ჩვენი ზნეობის ეს ზოგადი პრინციპი მურადაშვილმა დოგმად მიიჩნია და არა სახელმძღვანელოდ, დაივიწყა (ან არ იცოდა), რომ იგი, ეს ზოგადი პრინციპი, ხორცს ისხამს მხოლოდ პრაქტიკაში, ხოლო პრაქტიკა მეტად მრავალფეროვანია და კონკრეტული სიტუაციებით აღსავსე — აქ არ გამოდგება ან-ან, მტერი ან მოყვარე.

ერთხელ პირდაპირ უთხრა მურადაშვილს ბიჭოიამ: „მე ეს ცხოვრება უფრო ძნელი მგონია, უფრო ღრმად წასული ქვესკნელ-ზესკნელში“.

მაშასადამე, თუ გინდა არ შეცდე, ზნეობრივად მოიქცე, თითოეული კონკრეტული შემთხვევა გულდაგულ უნდა გაჩხრიკო, გაანალიზო და მხოლოდ ამის შემდეგ გადაწყვიტო როგორ მოიქცე.

მურადაშვილი საჭიროდ არ თვლიდა კონკრეტულ სიტუაციაში გარკვევას, არც ქვესკნელ-ზესკნელი აინტერესებდა და მარტივად წყვეტდა საკითხს: ჩვენი არა ხარ, მაშ მტერი ხარ — ტყვია შეზღუდში!

იგი არც ზოგადკაცობრიულ მორალს სცნობდა, იმას, რაც ერთნაირად სავალდებულოა ყველა დროისა და ქვეყნის ადამიანისათვის (სინდის-ნამუსი, სიტყვის ერთგულება და სხვ.), ამ შემთხვევაშიც ვითომდა კლასობრივი მოტივების გამო.

მაზრის მილიციის უფროსს მხოლოდ დამნაშავეს შეპყრობა ევალებოდა და არა დასჯა (ამისათვის სათანადო ორგანოები არსებობდნენ). იგი კი ბოროტად იყენებდა თანადებობას — თვითონვე სჯიდა ადამიანებს გაუსამართლებლად, ვერაგულად, „გაქცევის ცდის“ დროს.

რა არის ეს, თუ არა, როგორც იურისტები იტყვიან, პენიტენციალური რეპრესია, ანუ ისეთი რეპრესია, რომელიც სისხლის სამართლის სასჯელს იმსახურებს.

ასე გახდა მურადაშვილი ვერაგი და ბოროტი.

მისი მაგალითი ნათელყოფს, რომ ის, რაც ზნეობრივი არ არის, არც კანონიერია და მიზანშეწონილი.

საბჭოთა ხელისუფლების განმტკიცების ინტერესები სრულიად არ მოითხოვდა, მურადაშვილს ვერაგულად რომ დაეხოცა გზასაცდელი, გაბრყვებული, მკვლელ-მნაშავე შპრომელი გლეხები, ყველა, ვისაც ხელთ მოიგდებდა, უფსკრულში გადაეყარა.

ახლა ერთი წუთით წარმოვიდგინოთ, რომ მურადაშვილს თავისი ვერაგული ჩანადერი შეესრულებოდა და დაეხოცა შემოირიგებული ყაჩაღები.

რას იტყოდა ზალბი?

ვინ გამოვიდოდა ტყიდან თავისი ნებით, ვინღა ენდობოდა შემოირიგების ქალღალს?

ხელს შეუწყობდა თუ გააძნელებდა ეს ბანდიტიზმის, საბჭოთა ხელისუფლების ნამდვილი მტრების წინააღმდეგ ბრძოლას?

მამასადამე, მურადაშვილის საქციელი არც ზნეობრივი იყო, არც კანონიერი და მიზანშეწონილი.

ტყეში გავარდნილ კაცთან სინაზე და ბოდიში არ აოისო საჭირო, ამბობდა მურადაშვილი და ეგონა, ბიჭოვია რომ შემოირიგებულ ყაჩაღებს ესარჩლება, ყალბი ჰუმანიზმი ამოძრავებს.

აქი პირდაპირ უთხრა ბიჭოვას: „ყალბი ჰუმანიზმი ძალიან ნუ გაგვიტაცებს, ამხანაგო რაიონის უფროსო“.

ყალბი ჰუმანიზმი!

გამოდის, რომ თვითონ იყო ჰუმანიტი ჰუმანისტი!

ამას ჰქვია ზედის ირონია!

მართალია, საბჭოთა ჰუმანიზმს სიკეთედ მიაჩნია ბოროტების დაძლევა და არ გამოირიცხავს მტრის დათრგუნვას, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ეს აუცილებელია, როცა სხვა გამოსავალი არ არის.

შესანიშნავად თქვა ამის თაობაზე მაქსიმ გორკიმ: თუ მტერი არ გნებდება, უნდა მოსპო.

მაგრამ თუ გნებდება?

მას, რაღა საჭირო იყო, რა აუცილებლობა მოითხოვდა შიოლა ნაზღაძისა და მისი ამხანაგების დახოცვას, მით უფრო, რომ არც ერთი არ ყოფილა საბჭოთა ხელისუფლების მტერი?

ახლა თქვენ გვითხვით, მკითხველო, ვაპატიებდით ბიჭოვას ფურცხვანიძეს, დღევანდელი ზოგიერთი სუბიექტის მსგავსად, ხელი რომ ჩაეჭნია და ეთქვა, რა ჩემი საქმეა, უფროსია და რაც უნდა ის ქნას, ჩემს სინდისთან მე ხომ მართალი ვარ და ბოროტებას, გაუგონარ ვერაგობას წინ არ აღდგომოდა, არ აღეკვეთა იგი?

არავითარ შემთხვევაში!

მას ლაჩრად წავთვლიდით, საკუთარი ტყავი ამჯობინა სიმართლეს, სიკეთეს და ურცხვად გასწირავს სხვა ადამიანთა სიცოცხლე.

ხომ მართალია?

და კიდევ:

იყო თუ არა ბიჭოვას საქციელი ზნეობრივი?

უთუოდ.

სიტყვა არ გატეხა, ბოლომდე უერთგულა მას. სინდისი არ გაიზარა, ბოროტებას გზა გადაუღობა.

იყო თუ არა მისი საქციელი მიზანშეწონილი?

უთუოდ.

ბიჭოვამ არა მარტო დაღუპვისაგან იხსნა შიოლა და მისი ამხანაგები, არამედ

სახელმწიფო ორგანოებსაც არ გაუტეხა სახელი. კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია ეს ფაქტი, რომ რაჟი ერთი მაგალითი უკვე იყო, გაბრიცებული გლეხები დარწმუნდნენ, შემორიგების ქალაქი ენუქას ანდერძი არ ყოფილა და ტყეს მატარებელს, სოფელს, შრომას დაუბრუნდებოდნენ.

თუ ასეა, რაღას ვერჩით ბიჭოია ფურცვანდის, რა ბრალი აქვს?

ის, რომ თვითნებობას თვითნებობით უბასუხა?

ასეთ შემთხვევაში იტყვიან: დააშავა, მაგრამ ბრალი არა აქვს, სარგებლობა მოიტანაო.

ბიჭოია ისე მოიქცა, როგორც სინდისი და ნამუსი ავალბდა, თუმცა იცოდა, რომ ამის გამო საფრთხეში იგდებდა თავს.

ამიტომაც შესთავაზა შიოლამ, ბარემ შენც ჩვენთან წამოდიო, სულერთია, აქ აღარ დაგედგომებაო.

თვითონაც კარგად იცოდა ბიჭოიამ, რომ მურადაშვილი შუბლზე არ აკოცებდა, არა-ვითარ შემთხვევაში არ აპატიებდა ყაჩაღების გაპარებას, ხელქვეითის ასეთ გაუგონარ ურჩობას.

ბიჭოია იმასაც გრძნობდა, რომ იგი საერთოდ არ მოსდიოდა თვალში მურადაშვილს, და მართალიც იყო.

მურადაშვილს ის აღიზიანებდა, რომ ეს „გუშინ გამომცხვარი კომკავშირელი მაზრის უფროსის თითოეულ ნაბიჯს თავის სასწორზე სწონდა, ყველაფერზე თავისი მოსაზრება და შეხედულება ჰქონდა“. ბოლოსდაბოლოს, ვინ იყო ბიჭოია, „ვისი ტიპი-ტიმარა იყო, რომ პეტერბურგელ სტუდენტს... ჰკუის მასწავლებლად დადგომოდა“.

როგორც ხედავთ, არც პატივმოყვარეობა ავლდა მურადაშვილს!

ბარაქალა ბიჭოიას, რომ ასეთ კაცს არათუ არ შეეძუა, მისი ძლიერების წინაშე არათუ არ დადრკა, ქედი არ მოიხარა, არამედ გაბედულად გადაუდგო ხელთათმანდ და გადაწყვეტ ბრძოლაში გამოიწვია.

ღიახ, იგი საბრძოლველად დარჩა, რომ ბოროტებას თვალი დათხროდა, სიმაართეს გამარჯვება ეზეიმა.

და შიოლას ტყეში როგორ წაყვებოდა, როცა ტყიდან ყველა მშრომელი გლეხის გამოყვანასა და პატიოსან შრომაში ჩაბმას ესწრაფვოდა!

არა, მისი ადგილი ტყეში კი არა, აქ იყო.

„გვარზეც რომ გამაკრან, ჩემი ადგილი აქ არის, — უბასუხა ბიჭოიამ შიოლას, — თქვენ სადმე ორი დღით თავი შეაფარეთ. მე ჩემს სიტყვას ან გავიტან, ან აღარ ვიქნები!“

ორი დღით თავი შეაფარეთო.

ამ ორ დღეს უნდა გადაეწყვიტა ყველაფერი.

გადაწყვეტდა კიდევ, გადაწყვეტდა სიმაართის სასარგებლოდ, ბიჭოიას სასარგებლოდ.

ეს იმიტომ, რომ ამქვეყნად მარტო მურადაშვილები არ არიან.

არის კომუნისტა პარტია, სიმაართის უდიდესი ქომაგი, რომელსაც დიდმა ლენინმა არა მარტო ეპოქის გონება, არამედ სინდისი და პატიოსნებაც უწოდა.

ამ პარტიას მიმართა ბიჭოიამ, როგორც ცოდვა-მადლის უზუნაეს მსაჯულს.

მაშასადამე, შეგვიძლია გვლნმზიდად ვიყოთ, მკითხველო, არც ბიჭოიას მოუვა რაიმე ზიანი და შიოლა და მისი ამხანაგებიც, მათი მაგალითით კი სხვა გლეხებიც სოფელს დაუბრუნდებიან, კეთილ საქმეს, პატიოსან შრომას მოჰყიდებენ ხელს.

ამ რწმენით დავცილდეთ ერთმანეთს, ძვირფასო მკითხველო, და ერთხელ კიდევ გავიხსენოთ ილიას ბრძნული სიტყვები: „მართლაც რომ დიდი საუწევა აღამიანთა ცხოვრებაში სინდისი და ნამუსი“.

მაშ, გულდაგულ მოუვაროთ ამ დიდ საუწეს!

შეშვალ მრმვმრლმბი

ღბსსრულს უხლოვდება ქართული პოეზიის თხთმეტრმეულის გამოცემა. მალე გამოვა ღარჩენილი ოთხი ტომიც და მკითხველს საშუალება ექნება თვალს გაადევნოს ერყვანული პოეტური გენიის მრავალსაუკუნოვან გზას — დაწყებული ძველი ქართული სასულიერო და საერო ხასიათის პოეტური ძეგლებით, V საუკუნიდან მოკიდებული და დამთავრებული თანამედროვე ქართული ლექსის საუკეთესო ნიმუშებით. მერა, თავის ღროზე ამ მოვლენას ლიტერატურული კრიტიკა ფართოდ გამოეხმაურება და შეაფასებს გამოცემლობა „ნაკადულის“ მერ გაწეულ შრომას, განსაზღვრავს ამ დიდი და მეტად შრომატევადი გამოცემის ავკარგს.

ამჯერად კი ჩვენს ხელთ არის მე-11 ტომი. მასში შევიდა ნაწარმოებები, რომლებიც მიმოფანტულია XIX საუკუნის ქართული პერიოდიკის ფურცლებზე. ტომს ღართული აქვს სოლომონ ხეციშვილის წინახიტყვაობა, რომელიც გვაუწყებს, რომ ამ „თხზულებიდან პირველი გამოქვეყნდა სოლომონ დიდაშვილის ჟურნალში „სალიტერატურონი ნაწილი ტფილისის უწყებათანი“ 1832 წელს, ხოლო უკანასკნელი დაიბეჭდა გავით „საქართველოში“ 1916 წელს. მართალია, მათ შორის ერთ საუკუნესაც აო გაუელა, მაგრამ გარკვეულად ჩანს ის შანხილი, რაც ამ ორ ნაწარმოებს შორის დევს და რაც აჩვენებს ორი სხვადასხვა ლიტერატურული ეპოქის შინაარსსა და განწყობილებას“.

მე-11 ტომი ავსებს და აგრძელებს მე-10 ტომს, რომელშიც შევიდა XIX საუკუნისა და XX საუკუნის დასაწყისის ქართული პოეზია. ორივე ტომში წარმოდგენილი მწერლების მოღვაწეობის ხანა თითქმის ერთმანეთს ემთხვევა. მათ შორის ის სხვაობაა, რომ მე-10 ტომში შეტანილი 24 ავტორიდან უმრავლესობა მტკიცედ დამკვიდრდა ქართული ლიტერატურის ისტორიაში, ხოლო მე-11 ტომის ავტორები ფართო საზოგადოებისათვის უცნობი არიან.

როგორც ვხედავთ, ეს არის საქართველოს ისტორიის ერთსაუკუნოვანი (ცოტათი ნაკლები) მონაკვეთი, მაგრამ ლიტერატურული და სოციალური ატმოსფერო ამ პერიოდისა მრავალნაირობით ხასიათდება.

განვითარდა და უმაღლეს საფეხურზე ავიდა ქართული რომანტიზმი, ასპარეზზე გამოვიდნენ დიდი სამოციანელები, სათავე დაედო კრიტიკულ რეალიზმს, და ბოლოს, ჩვენი საუკუნის დამდეგს მწერლობაში აღმოცენდა დემოკრატიული მიმართულება.

საქართველოს ისტორიის ეს მონაკვეთი ურთულესი სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენებით ხასიათდება: ქართველი ხალხის ცხოვრებაში, რომელიც ამიერიდან დაუკავშირდა რუსეთს, დაპბრა ახალმა ევროპულმა სიომ. ხალხი აუჯანყდა სოციალურ და ერყვნულ უსამართლობას. ბატონყმობის გადაადრნის შემდეგ თანდათანობით საფუძველი ვამოცალა ფეოდალურ ცხოვრებას და ფეხი მოიკიდა ბურჟუაზიულმა ყოფამ. დაბოლოს, XIX საუკუნის დასასრული და უდიდესი პოლიტიკური მოვლენები, სამი დიდი რევოლუცია, რომლებმაც ძირფესვიანად შეცვალა ჩვენი პლანეტის სურათი. — ყველა ამ დიდ სოციალურ-პოლიტიკურ მოვლენებს მხარში ედგა ქართული მწერლობა, რომლის ისტორიას აშკერავს აღიქმასწარე მავქვაიძის, ვრიოლ ორბელიანის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ილიას, აკაკის, ვაჟას, აღუქსანდრე ყაზბეგის და სხვა რჩეულ შვილთა ღვაწლი. ეს ის

სახელებია, რომლებიც მწერლობაში კანონმდებლები იყვნენ. მათ გვერდით მოღვაწეობდნენ ადამიანები, რომლებმაც ღრმა კვალი ვერ დააჩნიეს თავისი დროის ლიტერატურულ კარემოს, მათი ნაწერები არც მხატვრული ოსტატობით გამოირჩევა, მაგრამ მათმა ნაწერებმა გენეცხოვრების გარდამქმნელ ძალებსა და შეძლებისდაგვარად ებრძოდნენ სოციალურ-ეკონომიკურ უსამართლობას. მათ მიმართ ყოველთვის სიყვარულითა და მზრუნველობით იყვნენ გამსჭვალულნი ჩვენი დიდი მწერლები და საზოგადო მოღვაწეები. ეს მზრუნველობა კვლავაც გრძელდება. ეს რომ ასეა, ამას ამ ტომის გამოცემაც ადასტურებს.

რადგანაც მე-10 და მე-11 ტომების მწერალთა ცხოვრება ერთი პერიოდისაა, შეიძლება ლავრენტი აოდაშვიანი, იროდიონ ევლოშვილის, დუტუ მეგრელის, სოფ ჩხიკვაძის, დიმიტრი ყიფიანის და ზოგიერთი სხვა მწერლის ნაწარმოებები მე-10 ტომში შეგვეტახა, ხოლო ზოგიერთი პირიერთ — მე-10 ტომიდან მე-11 ტომში (მიხაკო ორბელიანი, ვანო ბარათაშვილი, მარიამ ერისთავი, გიორგი დვანიძე).

1925 წლით არის დათარიღებული ჩვენი სასიქადულო პოეტის გიორგი ლეონიძის ლექსი „იოსებ დავითაშვილის სურათზე“: „განწირულო, ცხოვრებას ოცნებანი არჩიე, ხეზე ჭრიდი ფრინველებს, ყვავილებს და არშიებს. სველი ყანა გიყვარდა, სოფლის სუფთა ღრუბელი, ბურბუშელის ჩანჩქერი და ლექსი დამღუპველი... იაღქნების მკერვალი, ჭეჭილების დარაჯი, რა ცახცახით დამიწდი დახეულ სუღარაში. უძველო მომღერლებო, თქვენ სახელს ვინ გათიშავს... მტკვარიმც მომენატრება თქვენი ჩოხის კალთისა!“

საგულისხმოა ის ფაქტიც, რომ დიდმა ილია ჭავჭავაძემ სპეციალური წერილი დაწერა „იოსებ დავითაშვილის გარდაცვალების გამო“ და 1887 წელს მისი ბიოგრაფია შეადგინა

ილია წერს: „დადუმდა საუკუნოდ კიდევ ერთი „მოქმელი“ მოწყდა ჩვენს ცას ერთი ცოტად თუ ბევრად მანათობელი ვარსკვლავი! კიდევ ერთი „ჩვენგანი“ შეიწირა ყოველთაშემწირველმა წუთის-სოფელმა!..

ერთი „ჩვენგანი“ რომ ვამბობთ, განგებ ვამბობთ. ბევრი კვდება ჩვენში ყოველ დღეს, ყოველ წამს, — „სოფელი ასე მქნელია“, — მაგრამ ამ ბევრში ყველაზედ არ ითქმის „ჩვენგანი“. იმიტომ-კი არა, რომ ჩვენის სისხლისა და ხორცისა არავინ ჰკვდებოდეს, არა. ერი, თუ საზოგადოება, მარტო იმას უნდა ეძახოდეს „ჩვენგანს“, ვისაც რაიმე დავწლი მიუძღვის სიტყვით თუ საქმით...

რა თქმა უნდა, რომ ერთნაირის უხეზებით არ არის ყველა ამ მაღლით მიმადლებული. ამაშიაც არის დიდი-პატარაობა, მაგრამ დიდი თუ პატარა, რაკი ცოტად თუ ბევრად მაღლის მქონია, იგი რჩეულია მრავალთა შორის და ეს რჩეულობა არის სამართლიანი, მიზეზი და საბუთი, რომლის ძალითაც ერს შეუძლიან თავმოწონებით სთქვას: ეს კაცი ჩვენგანიაო“.

ასეთი იყო იოსებ დავითაშვილი და ამას აღიარებს ჩვენი ერის სულიერი მოძღვარი ილია ჭავჭავაძე. სწორედ მისგან უნდა ვისწავლოთ თანამედროვეთა დაფასებაც. პატარა-ვარსკვლავზე დაბადებულს არ უნდა ვუყვიროთ, რატომ არა ხარ გენიოსი. ჭაღალდს-რატომ აფუქებო და ა. შ. იოსებ დავითაშვილის ლექსები მე-10 ტომშია შეტანილი. იგი იმიტომ მოვიხმე, რომ მის მიმართ ნათქვამი დიდი ილიას სიტყვები მე-11 ტომის ავტორებსაც ესადაგება.

ასეთი პატარა ვარსკვლავები იყვნენ ნინო ორბელიანი, დავით ერისთავი, გიორგი შარვაშიძე, ნიკო დადიანი, ეკატერინე ერისთავი, დავით ლეონიძე, თეოფილე კანდელაკი, გრიგოლ ვოლსკი, ვლადიმერ მიქელაძე, მიხეილ ასათიანი, ილია ჭყონია, მიხეილ გორდამიძე, ქაიხოსრო გელოვანი, ბაქარ ქართლელი, ანა დადემშქელიანი, კატო მიქელაძე, ვარლამ რუხაძე, ლადო ახობაძე, პეტრე მაჭავარიანი, დავით კასრაძე და ბევრი სხვა. ტომში წარმოდგენილია 98 ავტორი. ისინი იმ პატარა ვარსკვლავებდნენ მიმაჩნია, რომლებიც აღარ ციმციმებენ, მაგრამ არც ჩამქრალან. „მოვიწყებული მწერლები“ მათ პირველად ნიკო ნი-

კოლაქმ უწოდა. ისიც ფაქტია, რომ ზოგი მათგანი თავის დროზე ხალხში საკმაოდ პოპულარული იყო. ბევრ მათგანს არც ახლა დაუკარგავს მნიშვნელობა, არც ახლა ეკლია ყურადღება და სიყვარული, ზოგ ლექსს, რომელიც გამოქვეყნებისთანავე სიმღერად იქცა, ახლაც გაიგონებ აქა-იქ, ახლაც მღერიან. ერთ-ერთი მათგანია ნოე ჩხიკვაძის ლექსი:

ვინ მკითხულობს? ვინ დამეძებს? ვის ვუყვარვარ მე?

აცრემლებულ თვალით ვაცეცებ, მოდი ხმა გამე!

ირგვლივ ცივა... სისხლიანი ღამეა, ღამე.

გული მტკივა, სანუგეშო მითხარი რამე!

მე მარტო ვარ, მარტო ვმდერი... ყრუა სოფელი,

ვის ვუთხრა, ვის განვუმარტო სევდა-ნალღელი.

არვინ მყავდა, არავინ მყავს, არავის ველი —

საიდუმლო მეგობარო, მომეცი ხელი!

ასევე სახარბიელო ბედია ეგრე დღურე მეგრელის ლექსს „მე პატარა ქართველი ვარ“. ეს ორი ლექსი საყურადღებოა ფორმითა და შინაარსით, ასევე უშუალოდ, გულწრფელობითა და მხატვრული ფერებით.

დუხჭირი ცხოვრება, ფიქრი ადამიანზე, მშობელი ერისათვის თავდადებულ ადამიანთა დიდება, სამშობლოს უანგარო სიყვარული განსაზღვრავს მეტნაკლებად ამ ლექსების პათოსსა და იდეურ მიმართულებას. უთუოდ არდადეგების ღირსია მთის წიგნის (გრეგორ მეგრელიშვილი) „გაზაფხულის გალობა“, „ღედა“, „მოგონება“, ქნარის (იოსებ გვანცელაძე) — „რომანსი“, „გაფა-ფაფელას ხსოვნას“, „სონეტი“, დ. ნინოწმინდელის (დავით როსტომიშვილი) — „განსვენებულ ალექსანდრე ყაზბეგს“, „ნაწყვეტები“, სვიმონ გუგუნიას — „ღედა ენა“, „იყავ ერთგული“ და ბევრი სხვა. სანიმუშოდ მოვიტან გიორგი ნამორაძის პატარა ლექსს.

დასდექი, გულო, ნუ ღელავ

ათასგვარ მიტქმა-მოტქმითა,

ზენამან ბრძანა პურისა

შოვნა წვითა და ოფლითა.

მსურს იმის ნებას შევუღდე,

ზე გარდმონაცემ მცნებასა,

ეგებ როდისმე ველირსო

მეც სიხარულს და შევებას.

„მივიწყებული პოეტების“ ლექსებში უამრავი „პატიოსანი თვალის“ გარეული. ამიტომაც მათი გაჩნდება და გამოშვერება ჩვენი საპატიო ვალია. ისინი მეტ-ნაკლებად ესპიანებიან და ასახავენ თავიანთ ეპოქას. მათ გარეშე ჩვენი ლიტერატურის ისტორიის გვლევა არ შეიძლება. ისიც ცხადია, რომ ბევრი მათგანი ვერ გადაურჩა დროთა დინებას და დიკარგა, ზოგიერთი ავტორის ვინაობაც დავიწყებულა. ამ ფონზე მეტად მნიშვნელოვანია სოლომონ ხოციშვილის მიერ შედგენილი ცნობარი, რომელიც ტომს ბოლოში ერთვის. იგი ნათელ წარმოდგენას გვაძლევს და გვეხმარება ჩვენი „უჩინო“ პოეტების ცხოვრების სურათის აღდგენაში.

ავტორთა ერთი ნაწილის ლექსები ვერ ბრწყინავს და ძალიან მოკრძალებულია მათი წვლილი ეროვნული პოეზიის ისტორიაში, მაგრამ ზოგმა მათგანმა პროზაული თუ პუბლიცისტური, ასევე საზოგადოებრივი მოღვაწეობით ღრმა კვალი დააჩნია ქართული კულტურის ისტორიას. მაგალითად, კირილე ლორთქიფანიძე, ილია ჭავჭავაძის თანამშრომელი და ერთ-ერთი „თერგდალეული“ იყო, გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწე დიმიტრი ყოფიანი შესანიშნავი პუბლიცისტი იყო. ის ფაქტიც კმარა, რომ აკაკი წერეთელმა „განთიადი“ მის ხსოვნას უძღვნა.

შე ამ წერილში ხაზი გავუსვი იმ გამოცემისა და, კერძოდ, ამ ტომის მნიშვნელობას. ხოლო ცალკეული ნაწარმოებების იდეურ-მხატვრული ანალიზი მიზნად არ დავიყენებ. ვთქვამ, ეს არც იყო საჭირო, რადგან ისინი თავიანთ დროსთან მიმართებაში განვიხილოთ. დასასრულს, მინდა მოვიტანო ერთი ციტატა ტომის წინასიტყვაობიდან, რომელშიც ავტორი იმოწმებს ნ. ჩერნიშევსკის სიტყვებს. „ასეთი მწერლობის, კერძოდ, პოეზიის მნიშვნელობა ჰქონდა მხედველობაში ნ. ჩერნიშევსკის, როცა ლიტერატურული ცხოვრების სირთულის ჩვენებაზე მსჯელობდა: „წინმაველი მწერლობისა და დამსახურების უარყოფა შეუძლიათ მხოლოდ იმათ, ვისაც არა გაუკეთებია რა, ან არაფრის შექმნა არ შეუძლია. სერიოზული მოღვაწე, რომელიც კი შორს წასულა, ვერ დაივიწყებს წინმაველთა დახმარებას მაშინაც კი, როცა მასთან კამათში და ბრძოლაში ჩაებმება“. ეს სიტყვები ერთხელ კიდევ ამტკიცებს და ადასტურებს იმას, რომ კამათისა და ბრძოლისათვის, წინსვლისა და მიღწევისათვის, აუცილებელია განვილოთ ეპოქათა მწერლობის ცოდნა, წარმოდგენა ყველა იმისა, რაც ჩვენს წინაპრებს შეუქმნიათ, ძლიერ ხშირად ხანგრძლივი და ბეჯითი მოღვაწეობის შედეგად, იმ შესაძლებლობათა გამოყენებითა და ხარჯვით, რაც მათ ჰქონდათ და რაც იმ დროისათვის მისაღები და სავალდებულო ყოფილა.“

ქართული პოეზიის თხუთმეტტომეულის მე-11 ტომი სწორედ ამ მიზანს ემსახურება.

მრავალფეროვანი პეიზაჟი

მნახველთა დიდი ინტერესი გამოიწვია ავარის მხატვართა საგამოფენო დარბაზში მოწყობილმა ზურაბ წულაძის ნამუშევრების პერსონალურმა გამოფენამ.

ზ. წულაძეს ახასიათებს ინტენსიური შემოქმედებითი ძიება, იგი ისწრაფვის მონახოს საკუთარი გზა ხელოვნებაში, ზედმიწევნით დაეუფლოს ხატვის რეალისტურ მეთოდს, სრულყოფს ოსტატობა.

ზ. წულაძის შემოქმედება მკვეთრად გამოვლენილი ინდივიდუალური თავისებურებებით ხასიათდება. მისი ნიჭიერება და შრომისმოყვარეობა ჯერ სასწაულებელში, შემდეგ კი სამხატვრო აკადემიაში სწავლის პერიოდში გამოვლინდა.

მხატვრის ინდივიდუალური მონაცემები — ფერისა და კოლორიტის ფაქიზი შეგრძნება, სამყაროს თავისებური, რომანტიკული ხედვა ზ. წულაძის ნაწარმოებებს მიმზიდველსა და სინტერესოს ხდის.

ფერები, ხასიათი, განწყობილება, ინდივიდუალური ხელწერა, მრავალფეროვნება — აი ის, რითაც გამოირჩევა ვერნისაზე წარმოდგენილი ნამუშევრები, რომლებიც გულგრილად არავის სტოვებს, კიდევაც იტაცებს და კიდევაც საქმოდ განაწყობს.

ზ. წულაძე ფართო დიაპაზონის შემოქმედია, გამოფენაზე წარმოდგენილია დეკორა-

ტიული ფერწერა, პეიზაჟი, პორტრეტი, ნატურმორტი. მხატვარი ავლენს ფაქტზე გაყვანილობას, კოლორიტის გრძნობას, ტემპერამენტს. სიცოცხლის, ადამიანის სიყვარულითაა გამსჭვალული ზ. წულაძის შემოქმედება, თუმცა იგი მარტოოდენ სიხარულსა და აღტაცებას როდი გამოხატავს, ზოგჯერ მის ნამუშევრებში ეხვდება სევდიან მოტივს, ატყეპს დიდი შინაგანი განცდით გაღმოგვცემს. ამ მხრივ აღსანიშნავია „ავტოპორტრეტი“, შინაგანი დაღლილობის კვალი ატყეპს მის სახეს, სევდიან მზერას, კარგადაა გაღმოცემული განწყობილება. სურათის ფერადოვანი გამა ეხმიანება ჩანაფიქრს. პორტრეტი ყავისფერ ტონებშია შესრულებული.

ცალკე უხდა აღნიშნოს ზ. წულაძის პეიზაჟები. ჩვენი კუთხის სილამაზე შთაგონებითაა ასახული, დამაჯერებლადაა გაღმოცემული სამხრეთის ბუნების ხასიათი, მცენარეული სიმდიდრე, ლურჯი ცისა და აყვავებული ველების კონტრასტები. მისი პეიზაჟები ყოველთვის გაცოცხლებულია ადამიანთა ფიგურებით, ხოლო კომპოზიციებში შეტანილი პეიზაჟი აქტიურ როლს თამაშობს განწყობილების შექმნაში. მშვენიერებას ავტორი ბუნების და ადამიანის დამოკიდებულებაში ხედავს.

ცხოვრების აღთქმის მრავალპლანიანობა და მისი ემოციური გამოსახვის უნარი იგრძნობა მხატვრის ზეერ ნამუშევარში. საინტერესოდ არის გადაწყვეტილი ფერწერული ტილო „შემოდგომა აჭარაში“. ნაწარმოებში იგრძნობა განახლებული სოფლის მაჯისცემა. კომპოზიციის ცენტრს, დედაბოძთან ერთად, ოჯახის წევრები წარმოადგენენ. სურათზე, როგორც ეკრანზე, ასახულია ჩვენი ცხოვრების სხვადასხვა მომენტები.

სიყვარულის თემას მიუძღვნა მხატვარმა სურათი „ალეგორია“. ამ ფილოსოფიური ხასიათის ნაწარმოების შინაარსის გამხსნელია ორი ფიგურა — გოგონა და ბიჭი, რომელთა მოძრაობა, განწყობა კარგად გამოხატავს სიყვარულის მარადიულობას. ეს ფიგურები მშვენიერად უწყობს ხელს, სურათის სხვა დეტალებს, სფინქსები იქნება ეს, უსასრულობის გამომხატველი ელემენტები თუ ყვავილი და მტრელი — სიმშვიდისა და პარამონიის სიმბოლო.

ყურადღებას იპყრობს სურათი „მწიფობის თვე“. იგი მთლიანად მომწვანოა გამაშია შესრულებული. ავტორს ოსტატურად აქვს მიგნებული ქართული სოფლის ხასიათი. ახალგაზრდა ქალის ფიგურა ზევისა და ბარაქის სიმბოლოდაა გამოსახული. დანარჩენ ფიგურათა თავისუფალი განლაგება ავსებს სურათს, გარკვეულ ემოციურ ელერადობას ანიჭებს და შესაფერის განწყობილებას ქმნის.

ფილოსოფიური შინაარსისაა ავრთვე სურათი „ადამიანი და სამყარო“. ამ ნაწარმოებში ადამიანი მხატვარს გონიერების სიმბოლოდ ჰყავს გამოყვანილი. ზაზგასმულია მისი უსაზღვრო შესაძლებლობები. სურათში ორგანულ კავშირშია ინდუსტრიული პეიზაჟი, სიცოცხლის ზე, რომელიც ბედის ბორბალზეა გამომხმული, და სხვა მხატვრული დეტალები.

მცირე ზომის სურათებიდან ყურადღებას იპყრობს თამაზ ტაყიძისა და შოთა ლევკიშვილის პორტრეტები. ავტორმა შეძლო ხასიათებისა და შინაგანი განცდების გაღმოცემა.

ამ პატარა წერილში შეუძლებელია ყვილა იმ ნაწარმოებზე საუბარი რომლებიც გამოფენაზე იყო წარმოდგენილი, ისინი საინტერესოა თავისი გადაწყვეტით, შესრულების მანერით. მხოლოდ ზოგიერთის სახელწოდებას ჩამოვთვლით: „ნატურმორტი ბანქოთი“, „ზამთრის პეიზაჟი“, „სოფლის ახალგაზრდობა“, „ხელები“...

ვაჟა ზაქალაძე

გასულ ორ თვეში

გულგარეული მემგობრები აშარაში

აქარაში რამდენიმე დღეს იმყოფებოდნენ სტუმრები მოძმე ბულგარეთიდან — ბულგარეთ-სსრ კავშირის მეგობრობის ბლაგოვევგრადის საოკრუგო კომიტეტის მდივანი ისკრენ აზმანოვი, ბულგარეთის კომპარტიის სანდანსკის საქალაქო კომიტეტის მდივანი ბორისლავ სლივკოვი, ბულგარეთის კომპარტიის სატოვჩის სათემო კომიტეტის მდივანი დიმიტრ სტოიანოვი. ისინი გვეწვივნენ საპატიო მისიით — ბულგარეთ-სსრ კავშირის მეგობრობის ბლაგოვევგრადის საოკრუგო კომიტეტისა და სსრ კავშირ-ბულგარეთის მეგობრობის საზოგადოების აქარის განყოფილებას შორის მეგობრობისა და თანამშრომლობის ხუთწლიანი ხელშეკრულების გახსნაზე.

დღევანდელი მიიღო საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატმა, საქართველოს კომპარტიის აქარის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა ვ. პაპუნძემ. საუბრის დროს აზმ. ვ. პაპუნძემ საუბარს გაუსვა მეგობრობისა და თანამშრომლობის ხუთწლიანი ხელშეკრულების დიდ მნიშვნელობას საბჭოთა და ბულგარელი ხალხების შემდგომი დაახლოების დიად საქმეში.

ბულგარეთ-სსრ კავშირის მეგობრობის ბლაგოვევგრადის საოკრუგო კომიტეტსა და სსრ კავშირ-ბულგარეთის მეგობრობის საზოგადოების აქარის განყოფილებას შორის მეგობრობისა და თანამშრომლობის ხელშეკრულებას ხელი მოაწერეს 7 ნოემბერს — დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 49-ე წლისთავის დღეს.

ბულგარელი მეგობრები გაეცნენ ბათუმისა და ავტონომიური რესპუბლიკის ღირსშესანიშნავ ადგილებს, იყვნენ დელფინარიუმში, ბოტანიკურ ბაღში, საქართველოს რევოლუციის სახელმწიფო მუზეუმში, გ. დიმიტროვის სახელობის ბათუმის № 24 საშუალო სკოლაში, ჩა-

ქვის მეჩაიეობის საბჭოთა მეურნეობაში, ციხისძირში, ქობულეთში, გოზნოში და სხვ.

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური კინემა

საქართველოს კომპარტიის ხელვაჩაურის რაიონული კომიტეტის სხდომათა დარბაზში გაიმართა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური კითხვა, რომელზეც მოაწყო საქართველოს კომპარტიის აქარის საოლქო კომიტეტის პროპაგანდისა და აგიტაციის განყოფილებამ და მიემძღნა სსრ კავშირის შექმნის მე-60 წლისთავს.

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური კითხვა შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს კომპარტიის ხელვაჩაურის რაიკომის პირველმა მდივანმა ს. ინაიშვილმა.

მოსენებით „ეროვნული საკითხის გადაწყვეტის ლენინური პრინციპები და თანამედროვეობა“ გამოვიდა საქართველოს კომპარტიის აქარის საოლქო კომიტეტის მდივანი ნ. გუგუჩავა.

კამერნალური გამოფენა

აქარის მხატვართა საგამოფენო დარბაზში გაიხსნა მოსკოველი მხატვრის ვ. დუგლაძის ნაწარმოებების პერსონალური გამოფენა.

გამოფენა გახსნა აქარის ასსრ კულტურის მინისტრმა ბ. მახარაძემ.

სიტყვით გამოვიდნენ აქარის მხატვართა კავშირის თავმჯდომარე ხ. ინაიშვილი, რუსთაველის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის სტუდენტი ლ. არველაძე, ტრანსფორმატორების ქარხნის მუშა ც. შამუგია, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტი შ. პირველი, აქარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ვ. შარაშიძე, მხატვარი ნ. ხალვაში.

მიმძღვნა იუბილეს

საზოგადოება „ცოდნის“ აქარის რესპუბლიკური ორგანიზაციის გამგეობამ

და სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური საპრობლემა სსრ კავშირის შექმნის 60 წლისთავსა და გეორგიევსკის ტრაქტატის 200 წლისთავის აღსანიშნავად საწარმო-დაწესებულებებში, კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში, სასწავლებლებში მოაწვევს ლექტორთა დღეები, თეორიული კონფერენციები.

ქობულეთის რაიონის სოფელ ქობულეთსა და ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების სრულიად საკავშირო სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანების ფილიალში გაიმართა თეორიული კონფერენციები, ხოლო ლექციები თემებზე — „სსრ კავშირის შექმნის ისტორიული მნიშვნელობა“, „სსკპ ცენტრალური კომიტეტის მისი პლენუმის გადაწყვეტილებათა შუქზე სასურსათო პროგრამის ფორმირების ეკონომიკური და პოლიტიკური ასპექტები“, „გეორგიევსკის ტრაქტატის 200 წლისთავისათვის“, „აღზრდის თემა ქართულ ლიტერატურაში“, „რუსეთ-საქართველოს კულტურული ურთიერთობის ისტორიიდან“ წაიკითხეს ისტორიის ზეცნიერებათა დოქტორებმა პროფესორებმა პ. ცეკიტარიამ და შ. ჯაფარიძემ, დოცენტმა ა. სურგულაძემ, პედაგოგიკის მეცნიერებათა კანდიდატმა ი. ბიბილიშვილმა, მწერალმა დ. ნაცვალაძემ.

პრეზიუმის ბათუმის თეატრში

ი. ქავჭავაძის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო დრამატულმა თეატრმა მკურნალებელს მორიგ პრეზიუმად უწევს ლევან სანიკიძის ერთმოქმედებიანი ტრაგედია „მედია“.

სპექტაკლი დადგა საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ თამაზ მესხმა, მხატვრულად გააფორმა ნოდარ გაფრინდაშვილმა, მუსიკალურად — არჩილ ჩიმაკაძემ.

როლებს ასრულებენ ცირა აბზიანიძე, მანუჩარ შერვაშიძე, კობა კობალაძე, სერგო ბაზიაშვილი, თამილა მერვილი, ბადრი მუჟანაძე და სხვ.

საქართველოს მწერალთა კავშირის აქარის განყოფილებაში შეიქმნა კრიტიკის სექცია. მისი მიზანია ყოველწლიურად უწყოს ხელი ლიტერატურული და თეატრალური კრიტიკის განვითარებას, მწერალთა ამ დარგის ჩამოყალიბების დაძლევა, კრიტიკოსთა ახალი თაობის აღზრდა.

გაიმართა კრიტიკის სექციის პირველი, დამფუძნებელი კრება. სექციის ამოცანებსა და მიზნებზე დამსწრეთ ესაუბრა მწერალთა კავშირის აქარის განყოფილების პასუხისმგებელი მდივანი ფ. ხალვაში.

სექციის მუშაობის ორგანიზაციისა და სხვა აქტუალურ საკითხებზე ილაპარაკეს პროფესორებმა ნ. დუმბაძემ და ნ. ნიჟარაძემ, დოცენტებმა ლ. აბაშიძემ, ე. ჯიჭიშვილმა, პ. ჯორბენაძემ, პეტრე მ. ვარშანიძემ, დრამატურგმა ა. ჩხაიძემ.

კრიტიკის სექციის ხელმძღვანელად აირჩიეს ი. ბიბილიშვილი.

ამვე სხდომაზე განიხილეს შ. ქურიძის ახალი წიგნი „წარსულის ფურცლები“.

ბასტრელში საპარტიო მუშაობის რაიონებში

დასავლეთ და სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს რაიონებში საგასტროლო მოგზაურობიდან დაბრუნდა საქართველოს დამსახურებული კოლექტივი — აქარის სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი (სამხატვრო ხელმძღვანელი და მთავარი ქორეოგრაფი — საქართველოს სსრ დამსახურებული არტისტი ე. საბაძე, მთავარი დირიჟორი — აქარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე გ. ნოღაიდელი, დირიჟორი-ქორმისტერი — ა. ანანიძე).

საგასტროლო ტურნე, რომელიც სსრ კავშირის შექმნის 60 წლისთავს მიეძღვნა, დაიწყო სამტრედიაში, შემდეგ გამოვიდნენ ლანჩხუთის, წულუკიძის, ვანის, აბაშის, თერჯოლის, ზესტაფონის, ქიათურის, საჩხერის, ხაშურის, ბორჯომის.

მშრომელთა წინაშე, იქიდან მესხეთ-ჯავახეთს ეწვივნენ და ახალციხესა და ვალეში გამოსვლის შემდეგ, თითქმის ათ დღეს, ასპინძისა და ადიგენის რაიონების სტუმრები იყვნენ.

როგორც ანსამბლის დირექტორმა ნ. ჩავლიშვილმა თქვა, დაუფიქარი იყო შეგვედრები ზემო აქარიდან მესხეთის მიწაზე ჩასახლებულ მშრომელებთან. ეს იყო მეტად ამაღელვებელი უშუალო კონცერტები. ახალმოსახლებები აცნობდნენ თავიანთი ცხოვრებისა და შრომის პირობებს, ათვალიერებინებდნენ ეზო-კარს, მადლობას უხდოდნენ წვევასათვის და გამოთქვამდნენ სურვილს — ხშირად იხილონ აქარიდან ჩასული მხატვრული კოლექტივები, ცალკეული შემსრულებლები, პოეტები, მწერლები.

ოცდაათდღიანი გასტროლების დროს ანსამბლმა 26 კონცერტი გამართა და თავისი ხელოვნება უჩვენა ათი ათასზე მეტ მაყურებელს.

„საბჭოთა აპარამ“ გამოსცა

გამომცემლობა „საბჭოთა აპარამ“ მკი-

თხველს მიაწოდა დავით ნაცვალაძის ისტორიული ქრონიკა „კავშირი საზღვარგარეთისა“, ავტორი მოგვითხრობს უძველეს ქართველოს ისტორიის უაღრესად საინტერესო კუთხე მოწაკვეთის, კერძოდ, იმ პერიოდის შესახებ, როცა იმერეთის მეფე იყო გამოჩენილი სახელმწიფო მოღვაწე სოლომონ I, იმ გამუდმებული გარეშე და შინაომების შესახებ, რომლებიც დაქცევას და გადაშენებას უქადდა ქართველ ხალხს.

სოლომონ I ეპოქა რთული ისტორიული კატაკლიზმებით იყო აღსავსე. წიგნში ასახულია ის დიდი ბრძოლა, საქართველოს პროგრესული საზოგადოებრიობა რომ ეწეოდა ერთმორწმუნე რუსეთთან კავშირის დასამყარებლად, რომელიც გეორგიევსკის ტრაქტატით დაგვირგვინდა. მას შემდეგ 200 წელი გავიდა. ეს წიგნიც სწორედ ამ ღირსსახსოვარ თარიღს ეძღვნება.

წიგნის რეცენზენტები არიან ლ. სანიკიძე, ი. სიხარულიძე, ფ. ხალვაში და რ. ართილაყვა, რედაქტორი — ლ. ბეჟანიძე, მხატვარი — გ. ფუტყარაძე.

სკკ ცენტრალური კომიტეტის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიმართვა კომუნისტურ პარტიას, საბჭოთა ხალხს — № 6.

თანამედროვეობის მხარდამხარ — № 5.
მეგობრობის ბაღი — № 6.

პ რ ე მ ა

- აბაშიძე სოსო — ლექსები, № 5.
ანაშიძე ლევანი — ძმობის ცისარტყელა, ლექსი, № 5.
ახვლედიანი ვახტანგი — ლექსები, № 1.
გვარიშვილი ნანა — ლექსები, № 2, 3.
გორგაძე რევაზი — ტბელობა, ლექსი, № 5.
დავითაძე ემენი — ლექსები, № 5.
ვარშანიძე მამია — ლექსები, № 3.
თევზაძე ბადრი — ლექსები, № 1.
თოთაძე ლალი — ლექსები, № 2.
მელია იაკობი — ლექსები, № 3, 5.
მეტრეველი ბორისი — ლექსები, № 1, 5.
მუჯია ქსენია — ლექსები, № 4.
როჟვა შოთა — ლექსები, № 6.
სანიკიძე იოსები — ხატვრა, ლექსი, № 5.
სულაბერიძე პეტრე — ახალმოსახლის სიმღერა, ლექსი, № 5.
ფირცხალაიშვილი ზურაბი — ლექსები, № 1.
ქათამაძე ჯემალი — ლექსები, № 1, 3, 4, 6.
ღლონტი ვახტანგი — ლექსები, № 5.
ხაბაზი ამირანი — ლექსები, № 5.
შამანაძე ნოდარი — სოფელი დანისპარაული, ლექსი, № 4.
ჩაყელი ჯემალი — ლექსები, № 4.

გ ა ზ ა ზ ხ უ ლ ის ს ი მ ლ რ ა ბ ი

არჩევანიძე ნინო, ბოლქვაძე ზინა, გი-

ორაძე ქეთინო, მიქელაიშვილი მაია, უდენტი დალი, შანიძე ყუყუნა, ჩხაიძე მარინე, ხალვაში გუგული, ჭინჭარაძე რუსუდან — ლექსები, № 2.

პ რ ე მ ა

- ახვლედიანი ვახტანგი — ორი დიდი ღღე, დოკუმენტური მოთხრობა, № 3, 4.
კანდელაკი ნანა — გზა აღმართებში, ახალი რომანის ფრაგმენტი, № 3.
კობალაძე მუხრანი — ერთი ლამაზი სიცოცხლე, დოკუმენტური მოთხრობა, № 6.
კულბა ანზორი — პერსო, მოთხრობა, № 3.
მალაზონია ნესტორი — მოგონებათა წიგნიდან, № 1, 2, 3, 4, 5, 6.
მოდებაძე ნოდარი — თეა, ახალი რომანის ფრაგმენტები, № 3, 4, 5, 6.
მღებრიშვილი პავლე — მესხური თქმულებები, № 5.
ნაცვალაძე დავითი — ახსოვს ალაზანს ყველაფერი, ისტორიული ქრონიკა, № 5.
სამსონია ალექსანდრე — შალვა, ჩემო სიხარულო. მოთხრობა, № 1, 2.
სურმანიძე რამაზი — სახეზე ღიმილი შერნა, მოთხრობა, № 2.
ქუთათელაძე გენრიეტა — სამი წითელი მიხაკი, მოთხრობა, № 2.
შერვაშიძე ამირანი — მოთხრობები ლესია უკრაინკაზე, № 1.
ჩაჩუა ანა — შეხვედრა ბავშვთან, წიგნიდან „სამხრეთის მზის ქვეშ“, № 2.
ხოფერია ჯემალი — მაღალი ხეების ტევრში, მოთხრობა, № 4, 5.

დ ე ბ ი უ ბ ი

- ადამია ნიკოლოზი — ლექსები, № 1.
მახარაძე თემური — ლექსები, № 3.
ნიუარაძე მერი — ლექსები, № 4.

შოვნაძე რუსულანი — ხეცურეთში,
ლექსი, № 4.

ჯ ე ჯ ი ლ ი

ანანიძე ლევანი — თოვლის ფიფქი,
№ 2.

სიმონია ვასილი — ფეხბურთელების
სურათი, № 2.

ქათამაძე ჯემალი — მამალი, № 2.

ახალი თარგმანები

ბაგრიცყი ედუარდი — ლექსები, თარ-
გმნა გიორგი სალუქვაძემ, № 6.

ესენინი სერგეი — ლექსები, თარგმნა
შოთა ზოიძემ, № 1. ლექსები, თარგმნა
გიორგი სალუქვაძემ, № 2.

ზეგერსი ანა — ორი ძეგლი, მინი-
ატურა, თარგმნა ირინე ვოლკოვამ.

პაუსტოვსკი კონსტანტინე — გატრე-
ცილფარაჯიანი მოხუცობა, მოთხრობა, თა-
რგმნა ტიტე ხინთიბიძე, № 2.

რაბია ომარ იბნ აბუ — ლექსები, თა-
რგმნა ზაზა სიხარულაძემ, № 3.

სკოტი ფრენსისი — ღერგლის სახლს
მიღმა, მოთხრობა, თარგმნა თამაზ ბურ-
ძელამ, № 3.

ტიუტჩევი ფედორი — ლექსები, თა-
რგმნა შოთა ზოიძემ, № 1.

ტოკუტომი როკა — მიწათმოქმედება
— წერილი, თარგმნა არჩილ რუგოშელ-
მა, № 3.

შუკუშინი ვასილი — სისვი, მომიჯიბნე,
სისვი, მოთხრობა, თარგმნა ჯუმბერ თი-
თმერიაშვილი, № 1.

შიზაჩიოვი სტეფანე — ამალღებულ
ცა, ლექსი, თარგმნა ნანა გვარიშვილმა,
№ 6.

ჩეხოვსკი პაინცი — ქალები ვაშლის
ხის ქვეშ, მინიატურა, თარგმნა ირინე
ვოლკოვამ, № 1.

ნარკვევები

ფუთურისძე შოთა — ბამის მშენებელი
ელდარ სურმანიძე, № 6.

ფუტყარაძე ოთარი — სამი ძმის სო-
ფელი, № 4. მეზობელი კარისაო, № 6.

ჯავარიძე ნუგზარი — ვისი ხედი
გსურს, № 4, 5.

კრიტიკა და აპოლიტიკობა
ართილაყვა აგია — „ესაუბრეთ“
გეტუდები“, № 1.

ახვლედიანი აზიზი — რწმენის კედ-
ლი, № 1.

ბიბილიეშვილი იური — თანამედრო-
ვის თვალთ, № 4.

ზოიძე შოთა — პოეტი-მეფე, № 3,
უძველესი მომღერლები, № 6.

კალანდარიშვილი ლევანი — ნაშრომი
ეროვნულ ყოფასა და ტრადიციებზე,
№ 3.

მახარაძე მიხეილი — რენესანსის პრო-
ბლემები შალვა ნუცუბიძის ნაშრომე-
ბში, № 5.

მელაძე იაკობი — „ერგასი“, № 3.

ნაცულაშვილი პაულე — „ცაბუნის“
ხნეობრივი იდეალები, № 4.

ნიჟარაძე შოთა — საინტერესო კრე-
ბული, № 3.

ქურდიშვილი შოთა — სიმართლეს უფროსი
არა ჰყავს, № 6.

ხუციშვილი სოლომონი — ახალი გა-
მოკვლევა, № 2.

ნ ე რ ი ლ ე ბ ი

ბაგელიძე ნანა — ღვაწლმოსილი აგ-
რონომი, № 2.

ბერიძე რევაზ — ახალგაზრდობა —
იმედი წვალის, № 1.

ბიბილიეშვილი ლუბა — ქართული
მეცნიერული პედაგოგიკის ფესვები,
№ 5.

ბორიკი იური — საბჭოთა საზოგადო-
ების წამყვანი ძალა, № 5.

გორგაძე რევაზი — ამავდარი, № 1.
გუგუშაძე ნანი — ძმობის გზით, № 4.

დოლიძე კარლო — ფრიალებს საბჭო-
თა ხელისუფლების დროშა, № 6.

ჯამბახიძე ანზორი — ძველად მშობ-
ლიურ ქალაქს, № 2.

ჯაქარიძე შოთა — თაობათა ესტაფე-
ტა, № 6.

ჯუარაბაშვილი ზურაბი — აი, რატომ
მიყვარს, № 3.

კახიძე ამირანი, კომახიძე დავითი, მა-
მულაძე შოთა — არქეოლოგიური გათხ-

რები სხალთისწყლის ხეობაში, № 4.

მეგლაძე ნუგზარი — ზემოაჭარული
სოფლის გენეზისის საკითხებისათვის,
№ 2.

მეგრელიძე იოსები — სიმონ გუგუნა-
ვასა და მის მახლობელთა ვინაობისა და
ლექსთა შესახებ, № 3.

ნიჟარაძე ნადიმი — აჭარის ისტორი-
ული წარსულიდან, № 5.

სიხარულიძე იური — ძალისხმევა ამი-
რსპასალარისა, № 1.

შარაძე გურამი — ილია ქაეკავაძე
ევროპაში, № 2.

ჩაუღლიშვილი მურადი — აჭარა ოქტო-
ბრის დღეებში, № 6.

ს ე ლ ო ვ ნ ე ბ ა

ბელაშა ვაჟა — მრავალფეროვანი
პალიტრა, № 6.

ბეჭირიშვილი იოსები — შთაგონების
წყარო, № 6.

ესიტაშვილი ილია — უკრავს აჭარის
სიმფონიური ორკესტრი, № 5.

ტულუში ბეჟანი — ქართული ფილმი
და ქართველი მსაყრებელი, № 3.

გ ე ო გ ო რ ო ბ ა გ ზ ა დ და ზ ი ლ ა დ

ბაუეაძე ალექსანდრე — დიადი მონა-
პოვარი, № 5.

ბიბილიშვილი იური — კავშირი გუ-
ლთა შორის, № 6.

დემუროვა ლარისა — ახალშენელი ბე-
რძნების ყოფისა და კულტურის ისტო-
რიიდან, № 4.

ნაცვალაძე დავითი — საქართველო
გეოგრაფიკის ტრაქტატის ეპოქაში, № 1.

ტულუში ნოდარი — ჩვენი წინსვლის
საფუძველი, № 2.

ცქვიტარია პარმენი — ძმური კრებუ-
რი, № 4.

რაც დავიწყებით არ ინახდება
გენეზისისათვის

ბეთანელი|გიორგი — ვეტერანი, № 3.
გორგაძე რევაზი — სოფელს ახსოვს,
№ 4.

დიბაშიძე ლელა — ისინი კომკავში-
რმა აღზარდა, № 3.

დომოვიტოვი ნიკოლოზი — სამოდ
გახსნილი გული, № 6.

მახარაძე შალვა — შინმოუსვლელი,
№ 3.

ცერცვაძე იასონი — ისინი მოსკოვს
იყავდნენ, № 1. 414-ე, წითელდროშო-
ვანი, № 4. საბჭოთა ხალხის გმირობა,
№ 6.

მ ე დ უ ზ ა

აკობია-ძაძამია მზია — დამალობანას
თამაში, № 5.

ბარამიძე ჯონი — საღალბოდ თბილი-
სის „დინამოს“, № 2.

თავაძე მათე — განა ეს ტრადიციაა,
№ 5.

კვასტიანი კუკური — მუქთახორა,
№ 4.

კვიკინია ბორისი — ავტობიოგრაფია,
№ 5.

მახარაძე მაია — იუმორის გრძნობა,
№ 2.

მელია ბათუ — საახალწლო საღალბო-
ბო ბათუმელ მწერლებს, № 1.

მოხეშვილი იური — შესახებ მარტო-
ხელა ჯადოებისა, № 5.

ჩხაიძე გრიგოლი — ჩვენ და ჩვენი
ეზო, № 4.

ჩხეიძე ჯემალი — საკვირაო ნადირო-
ბა, № 4.

გ ა ს ლ ო ო რ თ ე ზ უ შ ი

№ 1, 2, 3, 4, 5, 6.

ნოვარში დაბეჭდილია:

ჯემალ ქათამაძე	3 სკკ ცენტრალური კომიტეტის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიმართვა კომუნისტურ პარტიას, საბჭოთა ხალხს
შოთა შუთურიძე	7 მეგობრობის ბაღი
ოთარ ფუტყარაძე	11 ძმობის სიმღერა (ლექსი)
სტეფანე უნიკაშვილი	12 ბამის მშენებელი ელდარ სურმანიძე (ნარკვევი)
იური გიგინეიშვილი	17 მეზობელი კარისაო (ნარკვევი)
იოსებ გაგინეიშვილი	21 ამაღლებული ცა (ლექსი, თარგმანა ნანა გვარიშვილმა)
მურად ნაგინეიშვილი	23 კავშირი გულთა შორის
კარლო დოლიძე	26 შთაგონების წყარო
ნიკოლოზ დოგვიტოვი	32 აჭარა ოქტომბრის დღეებში
იასონ ცერცვაძე	36 აფრიალდა წითელი დროშა
შოთა წაპარიძე	39 სამოღ გასსნილი გული
შოთა რიყვა	42 საბჭოთა ხალხის უკვდავი გმირობა
მურად კოხალაძე	44 თაობათა ესტაფეტა
ნესტორ მაღაზრონია	46 ლექსები
ნოდარ მოდუგაძე	52 ერთი ღამეში სიცოცხლე (მოთხრობა)
ვლადიმერ გაგინეიშვილი	55 მოგონებათა წიგნიდან
შოთა ქვრიძე	61 თეა (ახალი რომანის ფრაგმენტები)
შოთა წოიძე	68 ლექსები (თარგმანა გიორგი სალუქვაძემ)
ვატა პეტლავა	71 სიმართლეს უფროსი არა ჰყავს
	83 უმეგლო მოძღვრელები
	87 მრავალფეროვანი პალიტრა
	89 გასულ ორ თვეში
	92 „ჭოროხის“ 1982 წლის ნომრების შინაარსი

გარეკანის 1-ლ გვერდზე — გონიოს ციხე, მხატვარი ავთანდილ ლოვაძე.
გარეკანის მე-2 გვერდზე — მძლე კავშირი ძმური, მხატვ. ოთარ ფუტყაძე.
ტექნიკური ხელმძღვანელი შუშანა ღარნია

1983 წელს
„ჭოროხში“
დაიბეჭდება
ჭაბუა ამირეჯიბის,
რობერტ სტურუას,
ნესტორ მაღაზონიას,
მამია ვარშანიძისა და სხვათა
ახალი ნაწარმოებები

მთავარი რედაქტორი
ალექსანდრე სამსონია

სარედაქციო კოლეგია:

აზიზ ახვლედიანი, გიორგი ბაჩეილაძე, ზურაბ გორგილაძე, მამია ვარშანიძე (პასუხისმგებელი მდივანი), ზოთა ზოიძე, დავით თედორაძე, გიორგი სალუჟვაძე, ჯემალ ქათამაძე, ალექსანდრე ჩხაიძე, ვრიდონ ხალვაში, დავით ხახუტაიშვილი, ჯემალ ჯაფარი.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21. ტელ. 3-33-71

გადაეცა წარმოებას 1.11.82, ხელმოწერილია დასაბეჭდად 15.11.82, საბეჭდო თაბახი 6, საგამომცემლო 5, შეკვეთის № 3105, ემ 01700, ქაღალდის ზომა 60×90¹/₁₆, ტირაჟი 5.000.

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის აჭარის ასსრ პოლიგრაფიული საწარმოო გაერთიანება, ბათუმი, ლუქსემბურგის, 20.

Государственный комитет Грузинской ССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Полиграфическое производственное объединение Аджарской АССР. Батуми, ул. Р. Люксембург, 20.

69/3
3360 40 333.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 78118